T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

X,Y,Z KUŞAKLARININ YAŞLILARA YÖNELİK TUTUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ; İSTANBUL İLİ KADIKÖY İLÇESİ ÖRNEĞİ

GÖZDE KESGİN

DANIŞMAN
DOÇ.DR. ORHAN KOÇAK

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL-2019

Bu çalışma 23.09.2019 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Doç.Dr. Orhan KOÇAK
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi Taner ARTAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi Abdülhakim BEKİ
Üsküdar Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Gözde KESGİN

İTHAF

Yaşam sevincimi besleyen herkese ve her şeye ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Benim kızım üniversite mezunu olacak diyen babam Çetin KESGİN' e onun bu hayaline omuz atan Suat EMEÇ' e; eğitim hayatım boyunca bana inanan ve beni destekleyen annem Asiye KESGİN' e ve kardeşim Zafer KESGİN' e; her zaman yanımda olan ablalarım Nihan AKIN ve Meltem ŞAN' a, yüksek lisans sürecimde bana desteğini sunan Hakim Hacer DÖNMEZ' e; iş arkadaşlarım Ece KAYA, Neşe YÜKSEL, Özgür KARACA, İhsan YILKAN' a; tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Orhan KOÇAK' a, son anda tezime katkı sağlayan Osman YANIK' a ve hayatımı güzelleştiren Vehbi ERDOĞAN' a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI ..... İ
BEYAN ..... İİ
İTHAF ..... İİİ
TEŞEKKÜR ..... İV
İÇİNDEKİLER V
TABLOLAR LİSTESİ ..... Vİİ
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... Vİİİ
SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ ..... İX
ÖZET X
ABSTRACT ..... Xİ
1. GİRİŞ VE AMAÇ 1
2. GENEL BİLGİLER 4
2.1. Toplum ve Toplumsal Değişim Kuramları 4
2.1.1. Toplumsal Değişim Kuramları 5
2.1.1.1. Klasik Sosyolojik Toplumsal Değişim Kuramları 7
2.1.1.2. Kültürel Toplumsal Değişim Kuramları 8
2.1.1.3. Modern Toplumsal Değişim Kuramları 9
2.1.2. Toplumsal Değişim; Kuşak Çatışması ve Sosyal Uyum 12
2.2. Kuşak Kavramı 15
2.2.1. Baby Boomer Kuşağı (1946-1964) 19
2.2.2. X Kuşağı (1960- 1979) 20
2.2.3. Y Kuşağı (1980- 1999) 22
2.2.4. Z Kuşağı (2000+) 25
2.3. Kuşaklar Boyu Dünya'da ve Türkiye'de Meydana Gelen Gelişmeler ve Kırılmalar 27
2.3.1.1. 1960 Öncesi Dünya'da ve Türkiye'de Yaşanan Gelişmeler 28
2.3.1.2. 1960 Yılı Sonrası Dünya'da ve Türkiye'de Yaşanan Gelişmeler 36
2.4. Yaşlılığa Genel Bakış 39
2.4.1. Yaşlılık Dönemi ve Problemleri 41

2.4.2. Dünya'da ve Türkiye'de Yaşlılık Çalışmaları ve Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetler....46
3. GEREÇ VE YÖNTEM....61
3.1. Araştırmanın Amacı....61
3.2. Araştırmanın Yöntemi....63
3.3. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri....63
3.3.1. Araştırma Formu....63
3.3.2. Kogan' ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği....63
3.4. Araştırma Sahası....64
3.4.1. Araştırma Grubu....64
3.4.2. Saha Araştırması....65
3.5. Araştırmanın Etiği....65
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları....65
4. BULGULAR....66
5. TARTIŞMA....79
6. SONUÇ VE ÖNERİLER....84
KAYNAKLAR....87
FORMLAR....94
ETİK KURUL KARARI....97
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI....98

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Medeni Durumları 66
Tablo 2: Katılımcıların Eğitim Durumları 67
Tablo 3: Katılımcıların Çalışma Alanları 68
Tablo 4: Katılımcıların Gelir Düzeyleri 68
Tablo 5: Katılımcıların Yaşamlarının Çoğunu Geçirdiği Bölge 69
Tablo 6: Katılımcıların Yaşlı ile Yaşama Durumları 70
Tablo 7: Yaşlı ile Yaşayan Katılımcıların Yaşlı ile Yakınlık Dereceleri 70
Tablo 8: Katılımcıların Birlikte Yaşadıkları Yaşlıların Temel Bakım İhtiyaçlarının Karşılanması 71
Tablo 9: Kuşakların Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği Skorları ve Ortalama Değerleri . 72
Tablo 10: Katılımcıların Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Kuşak Değişkenine Göre Karşılaştırılmasının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları 73
Tablo 11: Katılımcıların Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları 73
Tablo 12:Katılımcıların Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları 73
Tablo 13: Kuşaklara Göre Katılımcıların ' Gelecekte Çocuklarım Bana Bakar.' Önergesine Verdiği Yanıtlar 74
Tablo 14:Kuşaklara Göre Katılımcıların 'Gelecekte Çocuklarım İle Yaşamak İsterim' Önergesine Verdiği Yanıtlar 75
Tablo 15:Kuşaklara Göre Katılımcıların ' Gelecekte Çocuklarım ve Onların Aileleri İle Yaşamak İsterim' Önergesine Verdiği Yanıtlar 76
Tablo 16: Kuşaklara Göre Katılımcıların 'Gelecekte Yaşamış Olduğum Mahalleden ve Komşularımdan Ayrılmak İstemem' Önergesine Verdiği Yanıtlar 77
Tablo 17:Kuşaklara Göre Katılımcıların ' Gelecekte teknoloji gelişmiş olacağından yaşlıların tek başlarına yaşayabileceklerini düşünüyorum.' Önergesine Verdiği Yanıtlar 77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Katılımcıların Meslek Grupları 67

SEMBOLLER / KISALTMALAR LİSTESİ

UYP- Uluslarası Yaşlanma Eylem Planı

TÜİK- Türkiye İstatistik Kurum

WHO- World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

SSCB- Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

ABD- Amerika Birleşik Devletleri

DP- Demokrat Parti

AP- Adalet Partisi

AB- Avrupa Birliği

TÜSİAD- Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

EYH- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri

ve ark.- ve arkadaşları

ÖZET

Kesgin, G. (2019). X,Y,Z Kuşaklarının Yaşlılara Yönelik Tutumunun Ölçülmesi; İstanbul İli, Kadıköy İlçesi Örneği. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet ABD. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Araştırmanın hedefi X, Y, Z kuşaklarının yaşlılara yönelik tutumunu ölçmektir. Bu hedefe uygun olarak İstanbul Kadıköy' de yaşayan 384 katılımcıya kamusal alanlarda kartopu örneklem yöntemi ile; 'Araştırma Formu' ve 'Kogan' ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği' uygulanmıştır. Araştırmada toplum düzeyinde meydana gelen değer ve tutum değişmelerinin yaşlılara yönelik tutumu hangi yönde etkilediğine dair veriler ortaya konmuştur. Verilerin analizinde t testi ve Anova testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; X kuşağının tutum skoru ortalamasının (149,90), Y kuşağı tutum ortalamasından (150,81) ve Z kuşağı tutum ortalamasından (150,30) daha düşük olduğu ve erkek katılımcıların skorlarının kadınlara kıyasla yüksek olduğu saptanmıştır. Eğitim düzeyi, gelir düzeyi, çocuk sahibi olma durumu, bakım verilen yaşlının yakınlık decerecesi ve yaşamın çoğunun geçirildiği bölgenin yaşlılara yönelik tutum üzerinde istatistiki bir anlamlılık göstermediği ancak eğitim düzeyi ve gelir düzeyi arttıkça yaşlılara yönelik tutum skorunun arttığı, evli ve çocuk sahibi olma durumlarının yaşlılara yönelik tutumu olumlu yönde etkilediği ve yaşlılığa en yakın grup olan X kuşağı katılımcılarının çocukları ile yaşamayı tercih ederken çocuklarının aileleri ile yaşamayı tercih etmedikleri saptanmıştır. Araştırmanın amacı sosyal politikalar düzeyinde yapılacak ihtiyaç temelli iyileştirmelere ve yaşlıların sosyalleştirilmesine katkı sağlayacak araştırmalara destek olmaktır . Bu amaçla yapılan çalışmada yaşlılığın iki boyutundan biri olan toplumsal boyutu irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kavramsal Sosyalleşme, Sosyal Hizmetler, Geriatri, Biyopsikososyal, Psikososyal Uyum.

ABSTRACT

Kesgin, G. (2019). Measuring The Attitudes of X,Y and Z Generations Towards Older People; Sample of Istanbul Province, Kadikoy District. Istanbul University, Cerrahpasa Graduate School, Department of Social Services. Master's Thesis. Istanbul.

The aim of this research is, measuring the attitudes of X,Y and Z generations towards older people. In accordance with this purpose, “Research Questionnaire” and “Kogan’s attitude toward older people” are used at public space with snowball sampling on 384 participants who lives in Kadikoy District of Istanbul. In this research data shown about in which direction changes of values and attitudes, on a people-to-people level, effects attitudes towards elders. On data analysis t test and Anova tests were used. Research results are:avarage attitude score of X generation (149,90) is lower than Y generation (150,81) and Z generation (150,30) and scores of male participants are higher in comparison with female participants. It is found that level of education, level of income, having a child, degree of elder and area where stayed the most has no statistically significant difference on attitudes towards elders, however score of attitudes towards elders rises when level of education and level of income also rise, being married and having a child has positive affect on attitudes towards elders and X generation participants, that they are closest generation to elder age, prefer to live with their children and not prefer live with children’s family.The aim of this research is, to support researches that contribute to reformation of need-based social policies and socialization of elders. For this purpose at this study one of two extents of elderliness communal extend is examined.

Key Words: Conceptual Socialization, Social Services, Geriatrics, Biopsychosocial, Psychosocial Harmony

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Yaşlanma, bireyin vücudunda doğduğu andan itibaren meydan gelen değişimlerini ifade eden genelgeçer bir olgudur (Durak, 2013). Yaşlılık ise kendine has biopsikososyal değişimleri içerisinde barındıran bir gelişim dönemidir. Yaşlılığın gelişimsel birtakım özelliklerinin olduğu gibi toplumsal bir yanı da vardır. Dünya Sağlık Örgütü' nün yaşlılık tanımı *"Çevresel faktörlere uyum sağlayabilme yeteneğinin azalması"* dır (Kahveci, 2013). Çevresel faktörlerden biri de yaşlının içinde yaşadığı sosyal yapıdır. Modernleşen toplum sosyal yapıyı da etkilemektedir. *"Sosyal yapı işleyen dinamik bir bütün olmakla beraber, zaman içerisinde bazı değişmeleri de yaşamaktadır. Sosyal yapıda ve kültürde yaşanan bu değişmeler, bireylerin değerleri üzerine de tesir etmekte ve onları değiştirmektedir (Ersoy, 2012)".* Yaşlılığın bireysel boyutu kişinin biopsikososyal anlamda yaşlanmasını kapsarken değer yargılarındaki bazı değişimler karşılıklık ilkesi gereği yaşlılığın toplumsal boyutu ile ilgilidir.

Yaşlılık her boyutu ile kapsamlı düşünülmesi gereken toplumlar üzerinde iktisadi bir etkisi de olan bir dönemdir. "*Yaşlı nüfusun genel nüfus içerisindeki oranı yüksek olan ülkelerde aktif nüfus dışında kalan yaşlı nüfusun ekonomiye bir katkısı olmadığı düşünülürse, makro ekonomik açıdan tüketici olarak kabul edilebilir. Bu nedenle yaşlı nüfusun bakıma muhtaç oranının yüksek olduğu ülkelerde çalışan kesim için bir yük oluşturacağı bilinmektedir (Bulduk, 2014)".* Anlaşılacağı üzere belirli yaş grubunun iş yaşamı içerisinde tutulması sosyal olarak etki yaratacağı gibi ekonomik nedenlerle de gerekli bir politikadır. Ayrıca *"Yaşlı yakınlarına bakıcılığı üstlenmiş kişiler yalnızca enerji ve zaman açısından değil ayın zamanda maddi kayıplarının da olduğunu, ekonomik baskı altına girdiklerini belirtmişlerdir. Yaşlı yakınına evde bakan kişi bakım nedeniyle işlerinden ayrılmak zorunda kaldıklarını belirtilmişlerdir (Özgen, 2000:79; Henslin, 2012:85; Kaynak: Bulduk, 2014)."*

İnternet kullanımının yaygınlaşması ve teknolojideki gelişmeler, dünya üzerindeki insanların birbirleri ile olan temasını arttırmış ve bunun ile birlikte yaşlı dünyanın toplumsal zihniyet değişim süreçleri kısalmaya başlamıştır. Bu gelişmeler ile birlikte geçmişin geleneksel değerlerinin yerini modern değerler almaya başlamıştır. Mevcut durumlarını muhafaza etmeye çalışan yaşlıların ve orta yaş grubunun bu değişime ayak uydurması yeni nesle göre daha zordur. Bu nedenle toplumsal zihniyette meydana gelen değer ve tutum değişiminin ortaya konması, kuşak çatışması ve yaşlılık

temelinde değerlendirildiğinde hem bakım veren hem de bakıma ihtiyacı olan kişilerin refahı için tespite ihtiyaç duyulan bir noktadır.

Yaşlılık üzerinde durulması gereken bir konudan ziyade üzerine tartışılması gereken bir olgudur. Yeni yaşlılar eskilerinden oldukça farklıdır, daha da farklılaşacaktır. Bu nedenle yeni ve toplumun beklentisini karşılayacak politikalara ihtiyaç vardır. Bu politikaların belirlenmesinde toplumun geçirmiş olduğu tarihi ve kültürel evrelerin incelenmesinin yanı sıra toplum içerisinde yaşlılara atfedilen değerin ve yaşlılara yönelik tutumun da ölçülmesi oldukça önemlidir. Zira yaşlıların toplumdaki yerleri zamana göre ve kültüre göre değişebilmektedir. Bulut (2013); yaşlıların toplum içerisinde zaman zaman önemli kişiler zaman zaman da – kısıtlı kaynakların dağılımı açısından- bakıma muhtaç kişiler ve yük olarak görüldüklerinden bahsetmiştir (Bulut, 2013).

Tüm bu durumların mantıksal çerçevesini oturtmak ve araştırma sonucuna katkı sağlayacak bilgileri elde edebilmek amacı ile literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması yapılırken öncelikle kuşak kavramı üzerine yoğunlaşılmıştır. Kuşak kavramı, daha çok çalışma ve endüstri ilişkileri ve insan kaynakları kapsamında üzerine çalışılan bir kavramdır. Çalışma yaşamında moral ve motivasyon üzerine şekillenen ve çalışma hayatında yüksek verimliliğin nasıl yakalanabileceğini açıklayan bu çalışmalar, her kuşak grubu için farklı birtakım özellikler tanımlamaktadır. Bu alanda yapılan araştırmaların diğer ayağını da reklam sektörü ile ilgili tüketici alışkanlıkları oluşturmaktadır. Sosyal uyuma dolaylı olarak hizmet eden bu alanda çalışma yöntemlerinin nasıl kurgulanması gerektiği ve tükenmişlik ile nasıl başa çıkabileceği ana konulardandır. Sosyal uyum ile ilgili literatür daha çok göçmenlerin uyum sağlayabilmesi çalışmaları üzerine şekillenmiştir. Değer değişimi çalışmaları da yine eğitim ve kültür alanında yoğunlaşmıştır. İkincil literatür araştırma konusu ise yaşlılık ve sosyal uyum bağlamında yaşlılık konularıdır. Yaşlanma ve yaşlılık; sosyoloji, psikolji, antropoloji, geriatri, halk sağlığı, hemşirelik gibi alanların da ilgilendiği bir konu olması itibari ile birçok disiplinin araştırma konusudur. Yaşlılık alanında yapılan çalışmalara bakıldığında yaşlılık döneminde muhtaçlık kavramı, bakım yükü ve aktif yaşlanma konuları ağırlıklıdır. Çalışmaların çoğu sağlık alanında yapılmıştır. Literatür araştırması yapılırken yaşlılığın sosyal uyumu noktasında bir çerçeve çizildiğinden yaşlılık ve sosyoloji üzerine daha çok yoğunlaşılmıştır. Canatan, yaşlılık ve sosyolojik yaşlanma ilgili birçok çalışma

yürütmüştür (Canatan, 2013). Yaşlılık sosyolojisi konulu araştırmada Bulut (2013), toplumsal değişimi ve yaşlılığı incelemiştir. Bulut' un "*Kültürel Bağlamda Yetişkinlik ve Yaşlılık"* adlı çalışması da yine bireysel yaşlanma ve kültürel kabul noktasında yaşlılık ve toplum alanında bir çalışmadır (Bulut, 2013). Kuşak çatışması da bir diğer literatür araştırması konusudur. Lower (2008:81) her kuşağın kendine özgü güçlü ve zayıf yönleri, değer yargıları ve tutumları olduğunu belirtmiştir (Kuyucu, 2014).

Araştırmanın ilk bölümü toplumsal değişim, sosyal uyum, kuşak çatışması, kuşak kavramı ve yaşlılığa genel bakış üzerine şekillenmiştir. İkinci bölümde bulgular ortaya konmuş, üçüncü bölümünde ise tartışma kapsamında sonuçlar değerlendirilmiş ve dördüncü bölümde öneriler dile getirilmiştir.

Araştırma; parklar, bahçeler ve camiler gibi kamusal alanlarda 450 katılımcının katılımı ile gerçekleştirilmiştir.Araştırma X,Y ve Z kuşakları yaş grubu ayrımı ile değerlendirileceğinden araştırmanın amacına uygun 384 anket sonucunun analizi yapılmıştır. Her kuşaktan rastgele seçilen 64 kadın ve 64 erkeğe uygulanan Kogan Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği 7 li likert tipinden oluşan bir ölçektir. 17 olumlu ve 17 olumsuz toplamda 34 ibareden oluşan bu ölçeğin hesaplanmasında olumsuz sorular tersten puanlanmaktadır. Yapılan hesaplama sonucunda bir katılımcı testten en az 34, en fazla 238 puan alabilmektedir. Verilen yanıtlardan sonra alınan puanın yüksekliğine göre katılımcıların tutumlarının olumlu yönde artması üzerine şekillenen bu ölçeğin, anlamlı cevaplar verebilmesi için öncelikle; katılımcıların verdikleri puanların genel ortalaması daha sonra gruplar içerisinde kadın ve erkek değişkeni altında puan ortalamaları alınmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Toplum ve toplumsal değişim ile ilgili bilgiler ortaya konmuş kuşak kavramı irdelenmiş ve yaşlılık ile ilgili genel bilgilendirmelerin yanı sıra yaşlılık döneminin bireysel ve toplumsal değerlendirilmeleri yapılmıştır.

2.1. Toplum ve Toplumsal Değişim Kuramları

Hilmi Ziya ÜLKEN tarafından düzenlenen sosyoloji sözlüğüne göre toplum " *Organlaşmış veya yaygın bütün zümrelerarası birliklerin bütününe verilen ad, ki iki cinsi, her yaştan insanı içine alır, devamlıdır ve herhangi bir sözleşme veya içgüdü eseri olmayıp ortak inançlar, kurumlara dayanan tabii bir kuruluştur. Toplum aile, kilise, sendika, cemaat, yerleşeme zümresi gibi çeşitli zümreleri içine alır. Eski terimle 'cemiyet', ayrıca birlik (Association) ve düğün anlamlarını da gösterir.* (Ülken, 1968)" Felsefe terimleri sözlüğüne göre ise toplum *"Bilinçli bireylerden ve özellikle aralarında örgütleşme bağları ve karşılıklı görevler bulunan kişilerden kurulu topluluk"* olarak geçmektedir (felsefe terimleri sözlüğü, 2019). Erkal (2011) ise toplumu "*Müşterek hayatın ana şartlarını paylaşacak şekilde aynı mekanda bir arada yaşayan kuvvetli bir dayanışma ve bütünleşme içinde olan yoğun birlik şuuruna sahip insan topluluğudur."* olarak tanımlamıştır. Durkheim mekanik ve organik iş bölümlerinden bahsetmiş toplulukların iş bölümü ile bir arada kalabilmelerine vurgu yapmıştır (Erkal, 2011). Yapılan tanımlamaların çoğu iş bölümü ve ortak değerler ile bir arada yaşamak üzerine şekillenmektedir. Ortak inançlar, değer, örf ve adetler topluluk üyelerinin gönüllü ya da gönülsüz olarak uydukları kurallar olarak düşünülebilir.

Her toplum kendi dinamiğine ve sürecine sahiptir. Toplumlar için değişim kaçınılmazdır ve toplumlar birbirleri ile etkileşim içerisindedir. Baran (2013), toplumsal değişmeyi;"*...toplumsal yapıyı oluşturan ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen kurumların değişmesi"* olarak tanımlamıştır. Toplumsal yapının birçok kurumsal alanı bünyesinde barındırması ve değişimin bütün bu kurumları da etkilemesi nedeni ile sosyoekonomik değişmeleri de toplumsal değişim bağlamında değerlendirmiştir (Baran, 2013).

Toplumsal değişme, değer ve tutum değişmelerine neden olabilmektedir. Bazı toplum üyeleri bu değişimlere ayak uydurabilirken bazı toplum üyeleri bu değişimleri kabul etmekte zorlanabilmektedir.Modernleşen toplum ile birlikte eskinin geleneksel değerlerinin yerlerini yeni değerler almaktadır yeni yaşam tarzları oluşmaktadır. Teknolojik gelişmelerin neden olduğu bu yeni yaşam tarzları toplumsal değişmenin de fitilini ateşlemiştir (Kuyucu, 2017). Ortaya çıkan bu yeni yaşam tarzları özellikle mevcut durumunu muhafaza etmek isteyen yaşlıların yeni düzene uyum sağlamaları noktasında sorunlar yaratabilmektedir.Uyum sorunu yaşayan bu yaş grubunun bu sorunu yaşamasındaki nedenlerden biri de kuşak çatışmalarını da besleyebilecek modernleşme ile meydana gelen değer değişimleridir. Zira *"Toplumsal çevrenin kuralları ve değerleri, kollektif topluluk içerisinde ne kadar yaygın bir şekilde destek görüyorsa , bireyin de bu kural ve değerlere uyma zorunluluğu o kadar artmaktadır… Sosyal yapı işleyen dinamik bir bütün olmakla beraber, zaman içerisinde bazı değişmeleri de yaşamaktadır. Sosyal yapıda ve kültürde yaşanan bu değişmeler, bireylerin değerleri üzerinde de tesir etmekte ve onları değiştirmektedir (Ersoy, 2012)."*Değerlerin değişmesi yaşlıların toplum içerisindeki konumunu da ilerleyen yıllarda etkileyecektir. Değer değişimleri, şüphesiz ki toplumsal değişme ile karşıklı bir ilişki içerisindedir.

Toplumlar, değişim gösterirken birtakım ortak özellikler gösterebilir. Bunların açıklanabilmesi için toplumsal değişim kuramları ortaya konmuştur. Değişimin hangi süreçleri içerdiği yine bu kuramlarca açıklanmaktadır. Kuramların incelenmesi, süreçlerin ortaya konması ve önleyici ya da rehabilite edici hizmetlerin kurgulanmasında etkili olacaktır.

2.1.1. Toplumsal Değişim Kuramları

Aynı toprak parçası üzerinde, belirli dönemde, belli başlı kuralların düzenlemesiyle birlikte yaşayan insan toplulukları; birbirlerine daha farklı birtakım bağlar ile de bağlıdırlar. Gelenek- görenek ve örf- adetler bu bağlılığı belirleyen önemli unsurlardandır. Günlük yaşam alışkanlıklarının, geleneksel değerler ve teknolojik gelişmeler ışığında yürütülmeye çalışıldığı günümüzde farkında olamasak da birtakım değer değişimleri ile karşı karşıya kalabilmekteyiz.Geleneksel yapıdan, tekilcilik üzerinde kurulu modern yapıya geçerken zaman zaman birçok geleneksel değeri de değiştirmek durumunda kalabiliyoruz. Bundan 10 yıl öncesi ile günümüz şartları ayrıntılı olarak değerlendirildiğinde birbirinden oldukça farklı durumlar göze çarpacaktır.

Örneğin; *"1982 yılında ilk bebeğini dünyaya getiren bir kadının ortalama yaşı 25 iken, 2010 yılında bu yaş 31'e ulaşmıştır (Aydın ve Başol, 2014: 2; Kaynak: Yeşil ve Fidan, 2017)."*Evlenme yaşı ve çocuk sahibi olma durumu geçmişte daha farklı değerlendirilirken günümüzde daha farklı değerlendirilebilmektedir. Bu değişimlerin birçok nedeni vardır.

Köyden kente göç ve aile yapısındaki değişimler de yeni toplum düzeninin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.McNeill (2015); kent bağlamında değişen aile modellerinin ve köy yaşantısının çökmesini benzeri görülmemiş olgular olarak değerlendirmektedir. İnsanı, neolitik dönemden beri aileye ve tarıma bağlayan değerlerin çöküşü olarak nitelendirdiği bu olguları insanın tarihsel örüntülerinden sert bir kopuş olarak nitelendirmiştir (McNeill,2015).Bu yeni kentli toplum düzeni günümüzün modern yaşamının bir yansınması niteliğindedir.

Aile yapısındaki ve geleneksel toplum yapısındaki bu değişimler aile içerisinde yaşlının değerini tabi olarak etkilemektedir. Bu nedenle toplumsal değişim ve değer değişimlerinin periyotlarının bu kadar kısa olduğu günümüzde dezavantajlı gruplardan olan yaşlıların aile ve sosyal yaşantıya uyum konusunda zorlanacağı su götürmez bir gerçektir.

Toplumsal değişme kaçınılmazdır ve belirli aşamaları vardır. "*Kıray'a göre dünya üzerindeki bütün toplumların üç özelliği vardır. Bunlar: her toplum hem denge hem de her an değişme halindedir, her an her toplumda birbiri ile çatışma halinde olan ögeler vardır bu durum değşimin itici gücüdür, genel dengeyi bozmaz; her toplum daha önce değişmiş olan diğer toplumların izinden gitmeyebilir her ne olursa olsun bütünlük ve denge ortadan kalkmaz, bazı tampon kurumlar ve araformlar bütünlüğün devamını sağlar (kongar.org;12/04/2018)*." Türkiye'nin önde gelen sosyal bilimcilerinden olan Emre KONGAR; toplumsal değişim kuramlarını; Klasik Sosyolojik Kuramlar, Kültürel Kuramlar ve Modern Sosyolojik Kuramlar olarak sınıflamıştır. Kuramların yanı sıra toplumların ulaştığı en son nokta olarak görülen 'Bilgi Toplumu' kavramı da bu bölümde incelenecektir. Özellikle Z kuşağının içine doğduğu milenyum çağı olarak adlandırılan 21. yüzyılda toplumsal yaşamı yönlendiren bilgi teknolojileri ve sosyal ağlar toplumsal yaşam kurallarını ve sınırlarını etkilemektedir. Bir diğer sosyolog Mustafa Erkal (2011), sosyal değişmeyi *"farklı zaman dilimlerinde sosyal yapı unsurlarında ortaya çıkan nitelik ve nicelik farklılaşmasıdır"* şeklinde tanımlamıştır. Sosyal değişim modellerini de

Evrimci Model, Devri-Dalgalı Değişme Modeli,Yapısal- Fonsiyonel Model ve Çatışmalı Model olarak kategorize etmiştir. Evrimci Modeli açıklarken Comte' den ve İbni Haldun'un 'Ümran' kavramından yararlanmıştır. Bizdeki değişmenin Batı'dan farklı olarak dini baskıdan kurtulmak amacı gütmediğini ve her zaman ilim ve bilimin birlikte destekleyici olarak devam ettiklerini ifade etmiştir.Weber, Durkheim ve Marx'ı da bu kategoride değerlendirmiştir. Devri- Dalgalı Değişme Modeli Pareto'nun 'elitlerin devri ve dolaşımı' üzerinden açıklamıştır. Buna göre her topum belirli devirlerde belirli elitler tarafından yönetilir ve elitlerin değişimi ile toplum da değişim sürecine girer. Yapısal-Fonsiyonel Model ise sosyal yapı ve fonksiyonların birbirileri ile olan ilişkileri üzerinden değerlendirmiştir. Burada sistem kavramı üzerinden açıklamalarda bulunmuştur. Bu modelin temsilcileri arasında T.Parsons, R.K. Merton, W.P. Ogburn, Malinowski ve Radcliffe- Brown'u saymıştır. Çatışmalı Modeli, yapısal-fonskiyonel ve evrimci modelden ayırmamış aralarında uyum olduğunu belirtmiştir. Çatışma- uzlaşma- uyum çerçevesinde şekillenen bu sürecin toplumsal değişimlere neden olabileceğini eklemiştir. Fiziki çevre, biyolojik faktörler, teknoloji faktörü ve kültür faktörlerinin sosyal değişmeyi etkileyen faktörler olduğunu belirtmiştir. Kendiliğinden görülen sosyal değişmeler ve ihtilal ve inkilap gibi mekanik değiştirmlerin de sosyal değişme tipleri olduklarını ifade etmiştir (Erkal, 2011: s.s: 222- 236).

2.1.1.1. Klasik Sosyolojik Toplumsal Değişim Kuramları

Klasik Sosyolojik Kuramlar'da toplumsal değişim genelde üretim biçimlerine dayandırılırken tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin tamamlandığı dönemlerdeki kuramcılara göre toplumsal değişimde yeni sınıfların ortaya çıkması ile sınıf çatışması kavramı vurgulanmaktadır.

Klasik dönem toplum bilimci Comte'a göre; toplum bir organizmadır. Bir organizma olan toplumda toplumsal değişme, ard arda gelen üç aşamada gerçekleşmektedir. Bu üç basamak teolojik, metafizik ve pozitif evrelerdir. Comte her toplumun bu evreleri atlayarak pozitif devreye ulaşacağını savunmaktadır. Klasik kuramcılardan Herbert Spencer; toplumun giderek karmaşıklaşan bir evrim geçirdiğini, geçirdiği bu evrim sonucu birbirinden farklılaşmış belirli ağlar oluşturduğunu, süreç ilerdikçe bu ağların yoğunluğunun ve birbirlerine olan bağımlılığını arttırdığını ve tüm bunların sonunda sanayi toplumunun kendiliğinden kurulacağını öngörmektedir. Toplumsal değişimi iş bölümüne ve onun oluşturuduğu ağlara bağlayan bir diğer klasik

dönem kuramcı Emile Durkheim toplumsal değişmenin bu şekilde olacağını savunur. Klasik dönem kuramcıları toplumsal değişimi toplum içerisindeki evrilme süreçlerine bağlamıştır. Bu evrimler sonucu oturmuş bir düzenin ortaya çıkacağını savunmuşlardır. Marx ise toplumsal değişimi bir liderin ortaya çıkması ve toplumu değiştirmesi ile mümkün olacağını düşünmektedir. Klasik kuramcılara göre toplum evrilir ve sonunda kendisine en uygun yapıya ulaşır. Genellikle barbarlıkla başlayan bu toplum süreci en sonunda yalın ve en üst düzeye yani uygarlığa ulaşır (Kongar; 1971). "*Marx' ın toplumsal değişime bakış açısı ekonomik göstergelerle ifade edilmektedir. Marx, kendine has mantığın neticesi olarak değişen ekonomik sürecin sosyal yapıdaki bir değişmenin toplumsal yapıdaki bir değişmenin nedeni olduğunu analitik bir şekilde göstermeye çalışmıştır (Yavilioğlu: 2002)."* Marx'ın bu yaklaşımından yola çıkarak özellikle bizim ülkemiz gibi ekonomik göstergelerin sürekli değişiklik gösterdiği ülkelerde; emeklilik sistemi, sosyal güvenlik gibi konular yaşlıları olduğu kadar tüm yaş gruplarını da ilgilendirmektedir. Bu da gösteriyor ki ekonomik göstergeler özellikle temel ihtiyaçların karşılanması noktasında tüm toplumu ilgilendirmektedir. Bu tüm toplumu ilgilendiren göstergeler toplumsal değişime hız katmaktadır.

2.1.1.2. Kültürel Toplumsal Değişim Kuramları

Kültürel kuramlar toplumsal değişmeyi kültürel birikim temeline dayandırır. İnsan doğa ilişkisi üzerinde duran kültürel kuramcı Morgan, insan tarihini üç sürece ayırır; Vahşet durumu, Barbarlık ve Uygarlık. Tüm toplumlar bu aşamalardan geçer ve bu kuram üretim şekilleri üzerinde şekillenir. Hayvanların evcilleştirilmesi ile başlayan bu süreç belirli işte uzmanlaşma ile uygarlık evresine varır. Morgan' ın bu kuramı ileride Engels' e kaynaklık etmesi açısından önem taşır.Toynbee toplumsal değişme yönünden dikkatleri bir toplumu içten ve dıştan etkileyebilecek durumlara ve toplum içinde yönetilenler ile yönetenler arasındaki ilişki ağına çekmektedir. Türkiye gibi jeopolitik önemi fazla ülkelerin tarihine bakıldığında yönetim, hem dış etkilerle hem de iç dinamiklerle şekillenmiştir ve yönetim toplumsal yaşamın üzerinde oldukça etkili olmuştur(Kongar, 1971).

Gelenek, görenek ve örf ve adetlerin kısacası kültürel birikimin toplumsal değişmeye etkisi büyüktür. Her birikim, toplumsal olaylardan etkilenir ve geleceğe katlanarak devam eder. Son dönemlerde icatların ve iletişim kanallarının artması ile birlikte bilginin ve birikimin, ulaşımı ve dağılımı kolaylaşmıştır. Global bir kültürün

oluşması da yine bu paylaşımın sonucudur. Global kültüre dahil olan toplumlarda geleneksellik ikinci plandadır. Bu nedenle bakış açısı genel geçer sınırlara dayansa da geçmişin öznel kültürlerine dahil olanlar için yeni toplum düzenine uyum sağlamak güçtür. Yaşlılar için yeni kültür ögelerine alışmanın yanı sıra teknolojik icatları kullanmak da güçtür.

2.1.1.3. Modern Toplumsal Değişim Kuramları

"Modern yaklaşımlardan olan Masuda' nın bilgi toplumu kavramı özellikle günümüzdeki değişimlere ışık tutmaktadır. Masuda' ya göre; toplumların evrildiği en uç nokta bilgi toplumudur. Bilgi toplumunda ülkelerin sınırları ve yönetim biçimleri ile değil ne kadar bilgiye sahip oldukları önemlidir. Kısacası bilgiye sahip olanın eli güçlüdür. Siyasi durumların toplumsal yaşamı etkilediği aşikardır. Dünya siyaseti ve ekonomik çıkarlar ülkeleri etkilemektedir. Bir alanda profesyonelleşen bireylere ihtiyaç vardır. Bilgi toplumu da bireylere bunu sağlar. Kumon ise ulusal toplumsal evrimin dönüşüp bilgi üzerine varacağını savunmaktadır. Prigogine küçük topluluklarda bireyin önemli olduğunu ama topluluk büyüdükçe bireyin öneminin azaldığını ve bireyler arasındaki etkileşimin daha önemli hale geldiğini söylemektedir (Küçük, 2005)." Kumon ise ağ türlerinin gelecekte ailenin ve geleneksel toplulukların yerini alacağını savunmaktadır.

1960 yılından 2018 yılına kadar olan teknolojik gelişmeler insan yaşamını sosyoekonomik ve kültürel anlamda oldukça etkilemiştir. Son dönemlerde artan tüketim, sosyal ağ kullanımı ve internet gibi faktörler toplumsal değişime hız kazandırmakta bu durum da hızla tüketilen popüler kültürün toplumsal kültürü etkilemesi ile toplumsal değişim sürecinin periyotlarını kısaltmaktadır. 1951 yılında doğan bir insan 2018 yılında 67 yaşındadır ve yine o 1951 de ilk renkli televizyon yayını yapılmıştır. 2018 yılı şartları değerlendirildiğinde ise artık üç boyutlu yayınlar yapılmaktadır.

Günümüzde sosyal yaşamda kullanılan cihazlar ile geçmişte kullanılanlar arasında büyük farklar vardır. Kullanılan cihazların boyutları küçülmüş ve yapay zekanın nimetlerinden yararlanılmaya başlanmıştır. Genç bir insanın öğrenme kabiliyeti ile yaşlı bir insanın öğrenme kabiliyeti aynı değildir. Ancak aynı toplum içerisinde aynı şartları yaşamak durumundadırlar. Aynı gelişmelerden farklı etkilenmektedirler. Yaşlılık konusunda düzenlenecek olan sosyal politikalarda ihtiyaç temelli müdahaleler için geleceği tahmin etme oldukça önemlidir. Günümüz yaşlılarının talepleri daha geleneksel

ve mevcut durumlarını muhafaza edebilme üzerinedir. Bunun aksine gençlerinin yaşlandıklarında ihtiyaçları ve talepleri tabii ki de farklı olacaktır.

Teknolojinin ortaya çıkardığı yeni icatlar sosyal yaşamda, insan ilişkilerini ve iş bölümünü etkilemektedir.*"Yeni teknoloji ilk olarak üretim sürecinde yani ekonomide kullanılır. Bu da yeni iş, bölümü ve uzmanlaşmalara neden olur, yeni meslekler doğar. Teknolojinin sosyal alandaki yansımasıyla ortaya çıkan yeni meslekler ve sosyal tabakalar, örgütlenerek toplumda kendi ağırlıklarını hissettirmeye başlar ve yeni gelişen siyasal grupların siyasal mücadelesi ortaya çıkar. Sosyal alanda özgür ve eşitlikçi bireyler ortaya çıkmış, ulus-devlet parlamenter yapı ve demokrasinin doğmasına yol açmıştır. Teknolojik yenilenmenin en son yaşandığı alan ise kültürel alandır. Bireyler sahip oldukları değer, kuram ve davranış kalıplarını korumak isterler. Bu nedenle teknolojik yenilenmeler kültürel alanda gecikmeli olarak yansırlar (Kocacık, 2003)."* Bu yeni icatların en son değer değişimine tesir ettiği alan kültür alanı olmakla birlikte günümüzde yeni bir kültür 'sosyal medya kültürü' doğmuştur.

Yeni dönem Türk toplumunda en gencinden en yaşlısına kadar internet ve cep telefonu kullanımı yaygındır.*"İnternet ve cep telefonunun bireysel yaşamı psikiyatrik süreçlere konu olunacak kadar etkilemesi/ belirlemesi ise teknolojinin tüm sosyal süreçleri kuşatıp belirlediğinin açık bir göstergesidir. (Meder; 2001)."* Özellikle sosyal medya kullanımının artması belirli değer yargılarının toplumda daha çabuk yayılmasına bazı durumların normalleştirilmesine etki ettiği düşünülmektedir. Bu da değerler açısından kuşaklararası mesafeyi arttırmakta ve hatta zaman zaman kuşak çatışmalarını besleyebilmektedir.

Dünya, beden gücünün üretime katkı sağladığı çağlardan günümüze insanlık çok aşama kaydetmiştir. Sanayi devrimi sonrasında makineleşme ile toplumlar Endüstri toplumlarına evrilmiştir. Tüm dünya olarak bir sonraki evre olan bilgi toplumuna göz kırpmaktayız.Bilgi toplumu, toplumların tasarlanan en son evresi olarak değerlendirilebilir. *"Tarım ve sanayi toplumlarında 'güç' insan ve makine gücünü elinde bulunduranlarda iken, bilgi toplumunda 'güç', bilginin yani aklın gücünden yararlananlarındır (Tonta,1999)."*Uluslararası arenada bilgiyi elinde bulunduran insanlar gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Bireysellik ve kendini toplumun ihtiyaçlarına göre yetiştirme de yine bu yüzyılın kazananı olmak için yeterli olacaktır. Yeni neslin bu arenada kendini ifade edecek ortamlar bulması daha olasıdır. Yaşlıların, sosyal

uyumlarını etkileyecek bir diğer unsurun da bilgi toplumunun genç kitlelere hitap etmesi olduğu düşünülmektedir. Beden gücü yerine aklın ve bilginin kullanılması yaşlılığın fiziksel kayıplarını dezavantaj olmaktan çıkarabilecek gibi gözükmektedir.

"Bilgi toplumunda bilgi teknolojileri ile sosyal değişmeler arasındaki ilişki iki madde ile özetlenebilir;

1- Bilgi, bilişim teknolojilerindeki değişim ve hız; sosyal yapıyı çok hızlı dönüşüm/ değişim sürecine sokmuştur.

2-Sosyal değişimin çok hızlı olması, toplumsal ve bireysel hayatın parçalanmasını hızlandırmaktadır. Kurumsal ve bilgisel yoğunlaşmalar; aile hayatında, eğitimde, bireyin psikolojik özelliklerinde parçalanmalar yaratmaktadır (Meder,2001: 78)."

Bilgi toplumu ve sosyal değişim, modernleşme olarak da karşımıza çıkabilmektedir.Modernleşme tek başına bir toplumu değil global düzeyde bütün toplumları etkileyen bir süreçtir. "*Modernleşmenin içeriğini belirleyen dört temel nokta vardır. Bunlar; sanayileşme, halkın belli ölçüde yönetime iştirak etmesi, seküler/ rasyonel normların kültüre yayılması, toplum içerisinde seyyalitenin artması (Yavillioğlu: 2002)."* Toplumların modernleşme ve kalkınma süreçleri birbirine paraleldir. X, Y ve Z kuşaklarının içinde yaşadıkları toplum her ne kadar aynı toplum da olsa her birinin yaşadığı zamanın sosyokültürel ve ekonomik koşulları farklıdır. Bu farklılıkların dünyaya bakış açısını ve değerlendirme kriterlerini farklılaştıracağı düşünülmektedir. Bu nedenle modernleşen dünyanın ve Türkiye' nin geçirmiş olduğu süreçleri değerlendirmek gerekmektedir.

Değişen toplumun bir diğer dezavantajı da sosyal dışlanmayı arttırabilen ve sosyal uyumu güçleştirebilen bir etkisinin olmasıdır. Topluma uyum sorunu da yine her durumda olduğu gibi dezavantajlı gruplar üzerinde daha etkilidir. Dezavantajlı gruplardan olan yaşlılar da değişim süreçlerinden uyum sorunu bağlamında etkilenebilen gruplardır. Yaşlılar, durumlarını muhafaza etmek isterler. Bu nedenle sosyal uyumlarının arttırılabilmesi güçtür. Araştırma, yaşlıların toplumsal yaşama katılımını arttırıcı ve bakım verenin yükü üzerinde azaltıcı etki edeceği düşünülen sosyal uyum kavramı temeli üzerine şekillendirilmiştir. Bu nedenle bu kavramın incelenmesi, yaşlılara sunulacak olan hizmetlerin modern-geleneksel motiflerler süslenerek her kesime faydalı hale gelebilmesi için yeni uyum stratejilerinin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

2.1.2. Toplumsal Değişim; Kuşak Çatışması ve Sosyal Uyum

Toplumsal değişimin toplum yaşantısına birçok etkisi vardır. Bunların başında toplumsal zihniyetteki değer değişimleri gelir. Şüphesiz ki toplumlar da bireyler gibi değişir ve gelişir. Toplumsal değişim bireysel değişimle başlar. Değer ve tutumların değişmesi ile başlayan bu süreç dinamiktir. Birey ve toplum arasında karşılıklılık ilkesine dayanır. Değişen toplum; zihniyeti, zihniyet de sosyal yaşantıyı etkiler.

Yaşlıların refahı için aktif yaşlanmalarının yanı sıra topluma uyum sağlamaları da önemlidir. Bu nedenle toplumda birlikte yaşayan yaşlılar ve X, Y, Z kuşaklarının birbirlerine karşı tutumları oldukça önemlidir. Çalışma kapsamında değerlendirildiğinde; X, Y ve Z kuşaklarının yaşadıkları zaman içerisinde birçok değişim meydana gelmiştir. Özellikle yaşlı grubun maruz kaldığı bu 'çoklu toplumsal değer değişimi' yaşlıların sosyal hayata uyum sağlayabilmeleri ve var olabilmeleri konusunda sorun yaşamalarına neden olabilmektedir. 2002 Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı' nın amacı; *'Her yerde insanların güvenli ve saygın bir şekilde yaşlanmalarını ve toplumlarında bütün haklara sahip birer vatandaş olarak yaşamaya devam etmelerini garanti etmek'* tir (UYP, 2002). Bu amaca uygun olarak yaşlıların ve geleceğin yaşlılarının refahı için toplum içerisinde birlikte yaşayan yaş gruplarının geçtiği siyasal, toplumsal ve kültürel aşamaları değerlendirmek gerekmektedir.

Göreceli ve değişken olan ve yaşlılara atfedilen değer, gelenekselden moderne geçiş sürecinde yaşlıların; alışkanlıklarını, beklentilerini ve refah düzeylerini etkileyebilmektedir. Yaşlılara bu değeri ise toplum içerisinde birlikte yaşadıkları diğer bireyler atfetmektedir. Yaşlılara yönelik toplumda birçok ön yargı vardır. Bunlardan bazıları; 'yaşlılar bunar, yaşlılar huysuz ve memnuniyetsizdir, yaşlılar ölüme yakındır…' gibi kalıplaşmış düşüncelerdir. Gubrium ve Diamond gibi bazı sosyal inşaacı yaklaşımcılara göre toplumdaki bu olumsuz yaşlı algısının değiştirilmesi için geçmiş inşaaların yıkılmasına ve bireylerin kendi yaşlanma süreçlerine odaklanılmasına ihtiyaç vardır (Canatan, 2013). Değişen toplum yapısı ile birlikte yaşlıların da sosyal yaşamdaki yerleri ve değerleri de değişmektedir. Özellikle *"Toplumsal değişme ve gelişme sürecinde, kadının çalışma hayatına katılması, hızlı kentleşme ve eğitilen kişi sayısı ve süresindeki artış gibi faktörler, geniş ailenin çekirdek aileye dönüşmesi nedeniyle ailedeki yaşlıların çeşitli sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Bulduk, 2014)."* Yaşlı

bakımının genellikle kadınlar tarafından veriliyor olması da bu zorluğun yaşanmasında önemli bir noktadır.

Değişen değerler ve tutumlar toplumsal yaşamda bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerini, etkileşimlerini düzenlemektedir. Günümüzde toplumsal zihniyetteki değişim hızı ve değer değişimi geçmişe oranla daha fazladır. Bazı bireyler bu değişme ayak uydurabilirken bazıları uyum sağlayamamaktadır. Sosyal uyum kavramı tam da bu noktada değer kazanmaktadır. Hızlı değişim periyotlarına ayak uyduramayan grupların sosyal dışlanmaya maruz kalması kaçınılmazdır. Uyum sağlayamayan bu grubun içinde yaşlılar da yer almaktadır. Yaşlıların bu değişimlere uyum sağlayamaması kuşak çatışmasına neden olabilmektedir. "*Kuşaklararası çatışma kavramı kuşaklararasındaki değer farklılıkları ve benzerlikleri üzerinde durur. Farklı grup ve fertlerin arasındaki davranış farklılığı her zaman dikkat çekici olmuştur. Konuyla ilişkin tartışmalar kuşaksal söyleminin biçimlenmesine neden olmuştur. Bu söylem içinde kuşaklararası teamülden, kopuşa ve çatışmaya kadar farklı görüşler mevcuttur (Ingelhart & Abramson, 1992; Kaynak: Lotfi,Kabiri ve Ghasemlou,2013)."*

Erol (2011) bu çatışmayı kaçınılmaz olarak görmüş ve temellerini kültüre dayandırdığı çatışmayı şu şekilde tanımlamıştır: "*Toplumların sosyal hayatta sahip oldukları maddi ve manevi değer yargıları, o toplumun yaşam felsefesini oluşturur. Bu felsefe, toplumun kimi tarihsel dönemlerinde geçirdiği kültürel değişim süreci ekseninde kayma gösterebilir. Bazı kararsızlıkların ve bocalamaların dışında 'kültürel kabul' ya da 'kültürel direniş', bu süreçte karşılaşılabilen iki mühim sonuçtur. Bir cemiyetin hayatına dâhil olacak yeni kültür öğeleri, o toplumun çağın şartları içinde edindiği uluslararası konumu ile sosyo-kültürel yapısına uymasına bağlıdır. Toplumun kendi hayatına soktuğu yeni unsurlar, mevcut sistemi de etkileyecektir. Sistem değişikliğine ve uygulanmakta olan yaşam tarzının farklılaşmasına etki edecek bu yenilikler, halkın ortak beğenisiyle kabul görmediği zaman, o toplumun değişik kesimleri ve kuşakları arasında kültürel çatışmaların yaşanması kaçınılmaz olur (Erol, 2011)."* Erol'un kaçınılmaz gördüğü bu çatışma kuşak çatışmasının temelini oluşturmaktadır.

Kuşak çatışmasının, yaşlıların sosyal uyumlarını etkilediği düşünülmektedir. Birçok sosyokültürel nedene bağlı olarak ortaya çıkan kuşak çatışması, kuşaklarası diyaloğun ve dolayısı ile sosyal uyumun arttırılabilmesi için üzerine çalışılması gereken bir olgudur. Her yaş grubunun bir diğerine karşı bir değerlendirmesi olabilmektedir.

Subjektif değerlendirmeler ve ön yargılar yine kuşak çatışmasını destekleyebilen unsurlardır. Örneğin;Arkanoç' un, gençler ve yaşlılardan oluşan 200 denek ile yaptığı genç ve yaşlıların yaş sterotipleri çalışmasında; gençler, genç imajını daha koruyucu daha az eleştirici bulurken yaşlılar gençlerin eleştiriciliğini kendi eleştiriciliklerinden daha fazla ve koruyuculuklarını daha az bulmuştur (Arkanoç, s.s:18).

Kuşak çatışmasına neden olabileceği düşünülen bir diğer durum da yaşlı aile bireyleri ile aynı ikameti paylaşma durumudur. *"Hem geniş ailelerde hem çekirdek ailelerde aile bireyleri yaşlıların bakımı ile ilgilenir (Aytaç, 1998). Bununla birlikte yaşlılar yakın ama ayrı bir evde yaşamayı tercih etmektedir. 1988' de yapılan bir aile taraması, (teyze/ hala ve amca/dayılar da dahil) aileden bir yaşlıyla birlikte yaşayanların oranının (%22) yaşlı bir aile üyesine komşu yaşayanların oranından (%48) daha düşük olduğunu gösterdi (agy.)(Ataca, 2013)."* Ayrı konutta yaşayan yaşlılar, kendi temel bakım ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olan yaşlılardır. Bu durumda etraflıca verilecek olan temizlik, evde kuaförlük gibi ayni yardımlar yeterli olacaktır. Aynı konutta yaşayanlar için ise başka birtakım hizmetlerin üretilmesine ihtiyaç vardır. Bakım yükü ikinci koşulda daha fazla artmaktadır. *"Yaşlılara bakım veren aile üyelerinin depresyon, kaygı ve fiziksel yakınmalar açısından riskli olduğu bilinmektedir (Rezende ve ark.; Kaynak: Durak, 2013)."* Artan bu kaygı ve depresyon riski kuşak çatışmasını besleyecek niteliktedir. Bu nedenle araştırmanın yapılmasının bir diğer amacı da yaşlıya halihazırda bakım veren ve gelecekte bakım verecek olan kişilerin tutumunu ölçmek amacıdır.

Sosyal uyum kavramının tanımlanması araştırmanın kuramsal çerçevesinin oluşturulması için önemlidir. Ancak sosyal uyum kavramından bahsedilebilmesi için karşıt olarak bir sosyal dışlamanın olması gerekir.

Sosyal dışlanmanın tanımını yapmak birçok faktörü içinde barındırması nedeni ile oldukça güçtür. Üç grup araştırmacı tarafından yapılan tanımlamalar kavramın şekillenmesi ve araştırmalara temel oluşturması açısından önemlidir. Sosyal dışlanma ile ilgili en geniş çalışmayı yapan Farrington' a göre sosyal dışlanma; fertler, süreçler ve çevresel etmenler bağlamlarında incelenmelidir (Atılgan ve Çakar, 2007). Bu süreç dinamiktir ve değişkendir. Birçok farklı alanı içerisinde barındırdığından hangi etkenin ne kadar etkili olabileceği değişebilmektedir. İkinci grup tanımlamalarda ise bireyler arası ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Bu tanımlamalara göre sosyal dışlanma birey ve toplum olarak iki boyutludur. Bu iki boyut toplumun bireyin katılımını engellemesi ve bireyin

kendini yetersiz görmesi süreçleri olarak tanımlanabilmektedir (Bhalla ve Lapeyre, 1997: Kaynak; Şahin, s.s:74). Üçüncü grup tanımlar ise daha geniş bir çerçeveden sistemler ve çevre boyutu ile kavramı değerlendirmiştir. Bu gruba göre bireyin sosyal kurumların ve sistemlerin dışında kalması ile dışlanması söz konusu olabilmektedir (Alden ve Thomas, 1998:8-9). Sosyal dışlanmanın gerçekleşebilmesi için birçok farklı dinamiğin gerçekleşmesi gerekmektedir (Şahin, s.s:74).

Sosyal dışlanmaya etki eden unsurlar sosyal ilişkilerin zayıflaması, ekonomik dışlanma, sosyal destek yoksunluğu ve kurumsal dışlanma/ kurumsal destek yoksunluğu olarak ele alınmaktadır (Çakır, 2002). Sosyal uyum ancak bu unsurların/ engellerin ortadan kaldırılabilmesi ile mümkün olabilmektedir. Sosyal dışlanma ve sosyal uyum iki farklı kavram olsa da birbirleri üzerinde yordayıcı etkiye sahiptir. Sosyal dışlanma ne kadar faktörü içerisinde barındırıyorsa sosyal uyum da dışlanmaya etki eden unsurların iyileştirilmesinde etkili olduğundan o da o derece faktörü içerisinde barındırmaktadır. *"Farklı yaklaşımlar tarafından sosyal uyumun farklı ölçüt ve unsurları ön plana çıkartılmakta ve farklı bakış açıları ortaya koyulmaktadır. Güncel çalışmalarda sosyal uyum ya çok boyutlu bir olgu ya da farklı göstergeleri olan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Sosyal uyum kavramını tanımlarken ―neyin, kimin için uyumu‖ sorularına cevap aramak gerekir. Sosyal uyumun toplum yaşamındaki işlevlerini değerlendirirken kamu kurumlarının kalkınma reformlarını hayata geçirebilme, eşitlik anlayışını yerleştirme gibi unsurların ön plana çıktığını görebiliriz (Ongan, 2013, akt; Sezgin ve Yolcu, 2016)."*Sosyal uyumun arttırılması sosyal adaletin sağlanmasında önemli bir etkiye sahiptir.

Sosyal dışlanma ve sosyal uyum kavramlarının dezavantajlı grupların toplum içerisinde sağaltımının gerçekleştirilmesi açısından önemli iki kavram oldukları göz ardı edilmemelidir. Bu iki kavramın yaşlılık bağlamında değerlendirilmesi durumunda ise oluşturulacak sosyal politikların başlıca amacının 2002 Eylem Planı'nda olduğu gibi yaşlıların toplum içerisinde sosyal uyumlarının arttırılması olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yaşlanan bir toplumun gelecek planlarını sosyal uyum çerçevesinde oluşturması da hem idari hem de iktisadi açıdan yarar sağlayacaktır.

2.2. Kuşak Kavramı

Kuşak kavramının tarihi incelendiğinde Antik Yunan'a, bazılarında ise Eski Mısır Uygarlığı'na kadar uzandığı görülmektedir (Joshi vd., 2011: Kaynak; Adıgüzel ve ark,

2014). *"Biyolojik tanım; her bir bin yıllık döneme 20-25 yıl aralıklarla kuşaklar yerleştirilmiştir. Ancak; günümüzde topluluklar yeni teknoloji, değişen kariyer, çalışma seçenekleri ve farklılaşan toplumsal değerler karşısında hızla değiştiğinden, iki on yıllık dönem kuşaklar için fazlasıyla uzun bir zaman dilimi olmaktadır (Yeşil ve Fidan, 2017)."*

Biyolojik bir periyodun yanı sıra sosyoloji kuşak kavramını daha farklı ve sosyal ilişkiler üzerinden değerlendirmektedir. *"Toplumbilim terimleri sözlüğünde kuşak kavramı; yaklaşık olarak 25-30 yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği olarak tanımlanmakta olup, nesil ve jenerasyon kelimeleri ile de ifade edilebilmektedir(Aydın ve Başol,2014)."* Türk Dil Kurumu ise kuşak kavramını: "*Aşağı yukarı aynı yıllarda doğmuş olup, aynı çağın koşullarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, yazgıları yaşamış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişiler topluluğu"*olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019).

Kuşak kavramı, sosyolojide çok yönlü bir kavramdır. *"Alwin (2002), jenerasyonları yeniden tanımlama fikrini oluşturmak için birkaç tane sorunu açıklamak gerektiğini ifade eder. Bunlardan birincisi (sosyologlar da 'generation (jenerasyon)' terimini üç farklı olguya dikkat ederek kullanmaktadırlar), hepsi aynı zaman aralıklarında doğmuş olanlar için kullanılan terimi ifade eder. İkincisi, bunların hepsinin her bir aile içerisinde bir pozisyonları vardır. ... Üçüncüsü, bir grup insan kendi kendilerini tanımlıyor ya da başkaları tarafından tanımlanıyor veya tarihi olarak sosyal bir gruba mensup olan bireylerin genelini ifade etmektedir. Örneğin, hippi'ler gibi. Bu üç tanıma uygun sosyal bilimler literatüründe birçok örnek bulunabilmektedir. Bu durum birçok karmaşıklığa yol açmaktadır. Bu yüzden jenerasyon, kuşak ya da nesil gibi terimleri kullanırken hangi tanıma göre kullandığımız ve neyi kasdederek kullandığımız önemlidir (Adıgüzel ve ark; 2014)."*

Kuyucu (2014); Kuşakların aynı zaman diliminde yaşasa dahi farklı coğrafyalarda olduklarından farklı özellikleri olabileceklerini vurgulamıştır (Kuyucu,2014).

Howe ve Strauss (2000) kuşak kavramını doğum yılından ziyade; aidiyet algısı, ortak inançlar ve davranışlar, tarihte aynı yerde bulunma gibi üç özellikle tanımlamışlardır. Kendini 360 derece tekrar edeceğini savundukları bu teorinin 4 arketipi vardır. Prophet Dönemi, Nomad Dönemi, Hero Dönemi ve Artist Dönemi bu dört arketiptir. Prophet Dönemi, yeni toplum düzeni ile ortaya çıkan ve nüfus

patlamasının olduğu bir dönemdir, yaşanan büyük krizlerden sonra ortaya çıkar. Nomad Dönemi, akıl ve hayatta kalabilmek için mantık yürütülen bir dönemdir, X kuşağı bu dönem kuşağıdır. Hero Dönemi, kahraman dönemi olarak da anılır. Ana amaçları mutlu olmaktır, kendinden önceki kuşağın kendine güven geliştirmiş halleridirler. Y kuşağı bu dönem kuşağıdır. Son olarak Artist Dönemi, Z kuşağı dönemi olarak belirtilebilir. Bu dönemde sosyal ve keyfine düşkün yetişkinler olarak yetişecekleri ön görülür. Döngü teorisinin önemli bir noktası durumundadırlar ve 1925- 1944 yılları arasında olan veteranlara benzetilirler (Çorum, 2012).

Kuşak kavramı, özellikle tüketici alışkanlıklarının belirlenmesi için oluşturulan ve doğum tarihi değişkeni esas alınarak belirli karakteristiksel özelliklerle de birbirinden ayrılan yaş grupları olarak tanımlanabilir. Literatürde tanımlanmış 7 kuşak vardır. *"Literatürde kuşakların tanımları, sayısı ve bu kuşaklarını başlangıç ve bitiş tarihleri ile ilgili çeşitli sınıflandırmalar bulunmakla birlikte en çok kullanılanı şu şekildedir (Howe ve Strauss, 1992 aktaran Hawkins ve Motherbaugh, 2010): depresyon öncesi kuşağı (pre-depression generation) (1930'dan önce doğanlar), depresyon kuşağı (depression generation) (1930-1945 arası doğanlar), bebek patlaması kuşağı (baby boomer) (1946-1964 arası doğanlar), X kuşağı (generation X) (1965-1976 arası doğanlar), Y kuşağı (generation Y) (1977-1994 arası doğanlar) ve Z kuşağı (tweens) (1994'den sonra doğanlar)(Engizek ve Şekerkaya, 2016)."*Ancak literatürde doğum yıllarında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Babyboomer Kuşağı (1946-1964 yılları arasında doğanlar), X Kuşağı (1965-1979 arası doğanlar), Y Kuşağı (1980-2000 yılları arasında doğanlar) ve Z Kuşağı (2000 yılı sonrasında doğanlar)'dır.

Her kuşak kendi dönemi içerisinde çeşitli toplumsal süreçlerden etkilenmiştir. Bu etkilenme durumu karşılılıklık içermektedir. *"Kuşaklar aynı zamanda bir ülkenin tarihsel gelişiminden de etkilenir. Bu dönemde yasanan makro düzeydeki sosyal, politik ve ekonomik olaylar gelisme çagindaki bireyleri ve dolayisiyla içinde bulunduklari kusagin deger ve inanç sistemini, beklentilerini ve davranislarini etkiler. Bu deger, inanç, beklenti ve davranislar ayni kusagin bireylerinin hayatlarinda sabit olarak kalir (Egri, Ralsston 2004: 213; Kaynak: Yolbulan Okan ve Yalman, 2013)."*

Kuşakların oluşturulmasında kitlesel bir yönlendirme olup olmadığı ise merak konusudur. Örneğin; *"Vietnam Savaşı'nın başladığı 1964 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ndeki iktisatçılar kontrol edilebilecek yeni bir nesil yaratmak amacıyla X*

nesli planını ortaya koymuştur. Vietnam savaşı 1975 yılında sona ermiş; fikir olarak global olan, ancak küresel dünya ile kontak kurulmadan yaratıldığı için tıpkı Vietnam savaşı gibi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Savaş sonrasında Dünya'daki birçok uzmanın analizleri doğrultusunda Y nesli kurgulanmaya başlamıştır. Bu başlangıç elbette bir süreç almıştır. Bu nesil insanlarının Vietnam savaşından bihaber olması gerekmekteydi. Tam olarak nesil temalarının oluşturulması ve uygulanmaya başlanması da 1980 yılına denk geldi. 1981 yılına kadar da bir takım tamamlamalar yapıldı. Ana temalar olarak İletişim (1980), Medenilik (1980), Teknoloji (1980) ve Globalizm (1981) seçildi. Bu vesile ile bu dönemlerde doğmuş insanlara teknolojik olarak daha fazla imkân sunuldu. Örnekler ile açıklamak gerekirse, ebebeynler poker, tavla gibi oyunlar oynarken; Y nesli bilgisayar oyunu oynadı. Gameboylar, atariler bu dev nesil statüsünü desteklemek için kurgulanan oyunlardan birkaçıydı. Vietnam savaşı 1975 yılında sona erdi(www.tr.wikipedia.org. Erişim tarihi: 07.12.2012; Kaynak: Akdemir, Konakay, Demirkaya, Noyan, Demir, Ağ, Pehlivan ve ark.., 2013)."

Öncesinde endüstrileşme sonrasında modernleşme ile belirli süreçlerden geçen insanoğlunun aynı tarihsel kesit içerisinde ortalama tepkiler ve karakter geliştireceği savı da yine kuşakları açıklarken kullanılan bir diğer değişkendir. Bazı birtakım kişisel etkenler dışında toplumların yaşadıkları travmalar bireyler bazında ortaktır. Ekonomik göstergeler, teknolojik gelişmeler, ideolojik çatışmalar, doğal afetler gibi toplum yaşantısına etki eden faktörlerin,toplumların ve bireylerin değer ve tutumlarına da etki ettiği yadsınamaz bir gerçektir. *"Türkiye gibi çoğunlugun Müslüman (99%) oldugu laik bir ülkede son yüzyılda degişen sosyo-politik kosullar sebebi ile kusaklar arasinda önemli bakış açısı farklılıkların bulundugu tahmin edilmektedir. Doğu ile Batı degerlerinin bir arada yasandigi laik bir ülke olan Türkiye'de kendini muhafazakâr olarak tanimlayan insanlarin 2001–2005 (Turkey Profile TNS PİAR, 2005) yillari arasinda %38,9'dan %40,4% çikmasi kusaklar arasinda var oldugu düsünülen farkliligi arastirmaya deger kilmaktadir Türkiye gibi çogunlugun Müslüman (99%) oldugu laik bir ülkede son yüzyilda degisen sosyo-politik kosullar sebebi ile kusaklar arasinda önemli bakis açisi farkliliklari bulundugu tahmin edilmektedir (Okan ve Yalman, 2013)."* Her dönemin ve her kuşağın kendine has özellikleri olduğu gibi geçmişten gelenin geleceğe de dahil olması birtakım görüş farklılıklarını tetiklememektedir. Bu durum da kuşak çatışmasına zemin hazırlayabilmektedir.

Kuşaklararası bir diğer farklılaşmayı da teknolojik araçların kullanımı ortaya çıkarmaktadır. Değer ve zihniyet değişiminde oldukça etkili olduğu düşünülen sosyal medya kullanımı son zamanlarda oldukça artmış ve her kuşağın temsilcileri bu yeni ortamı farklı amaçlar için kullanmaya başlamıştır. Bu kullanım oranı tahmin edilebileceği üzere Z Kuşağı'nda daha fazladır. Nitekim *"IPSOS'un 2014 yılında gerçekleştirdiği "Çocukların Yaşam Tarzı ve Medya Tüketimi Araştırması'ndaki verilerine göre Türkiye'de paylaşmadan duramayan 6.2 milyon online çocuk var. Her beş çocuktan ikisi facebook üyesi %40 ve haftada 11 saat internet kullanıyor. Bir başka araştırma ise Türkiye'deki Z kuşağının ağları nasıl kullandığını açıklamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, internet en fazla okul işleri için (%92,6) kullanılmaktadır. Aynı zamanda video klip izlemek (%62,3), oyun oynamak (%51,7), sosyal ağ sitesindeki profiline giriş yapmak (%46,1), e-posta gönderip almak (%45,5), anlık ileti göndermek (%45,3), müzik ya da film indirmek (%45,2) ve haberleri okumak ya da izlemek (%42,2) de başka kullanım biçimlerine işaret etmektedir (Tuncer, 2016)."*

2.2.1. Baby Boomer Kuşağı (1946-1964)

"1946-1964 yıllarını kapsayan bu kuşağın insanları iki dünya savaşını yaşamışlardır ve soğuk savaş döneminin canlı tanığıdırlar. Doğum oranlarının artmasıyla 'patlama kuşağı' olarak da adlandırılan bu kuşak; çok önemli teknolojik ve ekonomik gelişmelere tanık olmuş (İzmirlioğlu, 2008:43), savaşın yıkıcı etkilerinden, kemer sıkma politikalarından ve yaşanan acılardan kurtulmak için kendilerine dönerek kendilerini anlamlandırmaya, kişisel mutluluklar inşa etmeye ... başlamışlardır (Fromm,1985: akt. Altuntuğ, 2012)." Bu kuşağın insanları özgürlüğüne düşkün ve dünyayı keşfetmeye meraklı bir profil çizmesine rağmen kadın erkek ilişkilerinde muhafazakar çizgi korunmuştur.

"ERC 2011 Raporu'na göre bu jenerasyon, çalışkan, idealist, kararlarında uyumlu bir yapıya sahiptir. Ayrıca bu jenerasyona atfedilen yetki duygusu, işkolik ve bencillik gibi bazı olumsuz özelliklere sahip olduğu ifade edilmektedir. Zor işe ve uzun saatler çalışmanın önemine inanan bu kuşak üyeleri uzun dönemli istihdam anlayışıyla çalışmaktadırlar. Kendi kendilerini motive edebilen ve takdir edilmekten hoşlanmayan bir yapıya sahip oldukları söylenebilir. Maaş öncelikli tercihleridir. Takım çalışmaları ve takım toplantılarına önem verirler (Adıgüzel ve ark, 2014)."

"Bebek patlaması kuşağına mensup bireylerin okul ve gençlik yılları 1960'ların karakteristik kültürel gelişiminin bir parçası olmuştur. Bu kuşaktan dünyaya kalan miras ise; kadın-erkek eşitliği, ırk ayrımına karşı mücadele ve çevreye duyarlı olmaktır (Strauss, Howe, 1991: Kaynak: Aydın ve Başol, 2014)."

2.2.2. X Kuşağı (1960- 1979)

1960-1979 yılları arasında doğan bireylerin temsil ettiği bu kuşak, dünyadaki birçok değişim ve gelişimin hızlı bir şekilde yaşandığı döneme tanıklık etmiştir. Bugün kullandığımız birçok teknolojik icadın ortaya konduğu bu yıllar, insan yaşamının şekil değiştirmeye başladığı yıllardır.

"Kuşak Teorisi 1960-1970'li yıllarda doğan X kuşağını kurallara uymaya eğilimli, aidiyet duygusu güçlü, duygusal, kişisel bakımına önem veren, değişime açık olan, mesleki performansında başarıya odaklanmış bir kuşak olarak tanımlamaktadır. Toplumcu ve idealist, kanaatkar ve sadık bir jenerasyon olarak resmedilen bu kuşak ilk küresel jenerasyondur (Senbir, 2004:24; Kaynak: Tuncer, 2016)."

Baby Boomers kuşağından sonra gelen ve Baby Buster' olarak adlandırılan bu kuşak; 'twenty something' ve 'f-you generation' isimleri ile de anılmaktadır (Roberts ve Manolis, 2000: Kaynak; Adıgüzel, 2014). *"X Kusagi, 1965-1977 yillari arasinda dogmus, Türkiye'de 'Geçis Dönemi Çocuklari' olarak tanimlanan toplam nüfusun içindeki payi 2000 yili itibariyle %24 olan bir kusaktir (Seçkin, 2000: 23; Kaynak: Okan ve Yalman, 2013)."* Bu kuşağın temsilcileri kendinden önceki kuşaktan farklı olarak toplumla barışık bir profil çizmemiştir. *"Literatürde X Kuşağı değişken geçmişlere sahip, iyi eğitimli, açık fikirli ve bir önceki Patlama Kuşağına kıyasla bireysel davranan bir kuşak olarak tanimlanmaktadır (Holtshausen, Styrdom, 2006: 316; Kaynak; Okan ve Yalman, 2013)."*

"Coupland'a göre X kuşağı kendini topluma zıt olarak gören, sert politik çıkışlar yapan, şimdiye dek görülmemiş giyim tarzına sahip olan, daha sert müzik türleri ve punk gibi farklı yaşayış biçimlerine sahip olan bir nesil olarak görmektedir. Yine Coupland'a göre; bu kişiler kendilerini saygın bir statüye sahip olma, para ve yüksek oranda sosyalleşme ile kendi varoluşlarını açıklamaya çalışmaktadırlar (Coupland, 1989: Kaynak; Aydın ve Başol, 2014)." X kuşağının bu asi tavrı dönem

içerisinde birçok kitlesel düşünce hareketlerinin doğuşuna temel hazırlamış ve kendinden önceki dönemlerden daha farklı bir refah anlayışı oluşmasına neden olmuştur.

"X kuşağı üyeleri, teknolojik devrime denk geldiklerinden zorunlu olarak teknoloji kullanmaya başlamışlardır. Toplumsal sorunlara karşı duyarlı, iş motivasyonları yüksek ve otoriteye saygılıdırlar. Kadınların iş gücüne katılmaya başlaması ve az çocuk sahibi olmak istemeleri bu kuşak için önemli değerlerdir (Mengi, 2009: Kaynak; Aydın ve Başol, 2014)." Tutucu ve geleneksel yönleri de olan X kuşağı, günümüzde yaşlılarına bakım veren jenerasyondur. Kendi çocuklarına da bakım vermeleri hasebi ile sandviç kuşağıdırlar. Teknolojik alandaki gelişmeler ve değişmeler, değerlerdeki çözülmeler ve tüm dünyayı etkileyen kitlesel hareketlerin günlük yaşamda birçok değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu çözülmeler özellikle aile yapısını etkilemiştir. "*Örneğin, Almanya ve Fransa'da 1980 yılında boşanma ile sonuçlanan evlilikler, 1960 yılına göre iki kata ulaşmıştır. Bu oranlar, gelişmiş ülkeler açısından farklılık arz etmektedir. İskandinav ülkeleri ve İngiltere'de oran, %40'ın üstünde bulunmaktadır (Véron ve Pennec, 2007: 49; Kaynak: Taşçı, 2010)."* Aile yapısındaki bu çözülmeler doğal olarak aile bireylerinin aile içerisindeki rol ve statülerini de etkilemiştir. Yaşlıların bu statü değişiminden etkilenmemesi ise mümkün değildir. İmamoğlu ve Aygün'ün 1970 ve 1994'de Rokeach Değer Ölçeği'ni uygulayarak bir üniversitede yaptıkları araştırmada beklendiği üzere çocukların anne- babalarının daha muhafazakar bir eğilimde oldukları tespit edilmiştir. İki farklı dönemde yapılan bu çalışmada dikkat çeken bir diğer bulgu da 1994 yılında yapılan çalışmada 1970 de yapılan çalışmaya oranla, üst ve orta sınıf katılımcılarda kişisel özerklik ve bireyleşme yönünde bir eğilim olduğu gözlenmiştir (Bolak Boratav, H, 2013, 313).

Bu dönemde başlayan göç hareketleri büyük kentlerdeki yaşam şartlarının oluşmasında etkili olmuştur. Özellikle köyden kente göç toplumun dokusunu ve çalışan profilini değiştirmiştir. *"1950'lerden sonra kırsal alanların itici yaşam şartları, toprak verimsizliği ve yetersizliği, Marshall yardımları, tarımda makineleşme gibi olgular sonucunda insanlar artan oranda kentsel alanlara yığılmaya başlamıştır. Bu dönemin başında %25 olan kentsel alan nüfusu, 1960 yılına gelindiğinde %30,54 olmuştur* (Öztürk, *s.s: 255)."* İstanbul gibi büyük kentlerde; şehirleşme, istihdam olanakları ve

yoksulluk gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamış ve bugünki sorunların da temelini oluşturmuştur.

1965 nüfus sayımına göre Türkiye' nin nüfusu 31.391.421'dir. Halkın büyük bir çoğunluğu köylerde yaşamaktadır ve tarım ile uğraşmaktadır (1965 Genel Nüfus Sayımı; TÜİK, 2018, çevrimiçi). 1960 okuryazarlık verilerine göre ise kadınların oranı daha yüksek olmakla birlikte nüfusun %60,49'unun okuryazar olmadığı ortaya konmuştur.

İki askeri darbe (1960- 1980 Askeri Darbeleri) ve bir muhtıra gören bu kuşağın temsilcileri ayrıca 68 Kuşağı' nın politik dalgasından etkilenmiştir. Sağ- sol çatışmaları ve üniversite olaylarının yaşandığı karışık döneme maruz kalmıştır (Adıgüzel, 2014). *"Türkiye'de X kusaği 1965–79 yillari arasinda doğanlari içerir. Bu yillar boyunca ülke sağ–sol çekismeleriyle uğrasiyordu. 70'li yillardaki bu politik çekisme apolitik, bireyci ve pragmatik genç nüfusun olusmasina sebep olmustur (Çorum, 2012)."*

O dönemde yaşanan ve toplumsal hayatı oldukça etkileyen bu olaylara maruz kalan X kuşağı ebeveynleri Y kuşağına mensup çocuklarını politakadan uzak yetiştirmeyi arzulamışlardır.

2.2.3. Y Kuşağı (1980- 1999)

1980 ve 1999 yılları arasında doğan bireyleri kapsayan bu kuşak literatürde ' Nexters', Millenials (Milenyum Kuşağı), Echo Boomers (Eko Patlaması), Digital Generations (Dijital Kuşak) olarak da anılmaktadır (Adıgüzel ve ark., 2014).

"Kendinden önceki kuşaktan farkı teknolojiyi verimli bir şekilde kullanabilmeleri ve kendilerini dönüşümcü olarak görmeleridir. Doğdukları andan itibaren medya ve reklamların etkisinde kalan ve bu nedenle ebeveynlerine göre daha fazla marka bilincine sahip bir kuşak olarak yetişmişlerdir. Bu kuşak üyeleri arasındaki ekonomik şartlar kıyaslandığında, alım gücü yüksek olan ve alım gücü düşük olan üyeler arasındaki farkın şimdiye kadar incelenen tüm kuşaklar arasındaki en büyük fark olduğu ortaya konmuştur (Toruntay, 2011: akt. Aydın ve Başol, 2014)."

"Y'leri, X' lerden ayıran en önemli özellik, onların teknolojiyle ve tüketimle gönüllü bir ilişki içinde olmalarıdır. Özellikle internet kullanımı ile birlikte çoklu kişilik edinmişlerdir (Saymaz, 2004: Kaynak: Altuntuğ, 2012)." Teknolojiye olan bu kolay

adaptasyon yeteneği ilerleyen yıllarda -özellikle kendi yaşlılık dönemlerinde- fayda sağlayıcı nitelikte olacaktır.

"*Zemke vd. (2013)'ne göre dijital medyanın cazibesiyle büyüyen ilk kuşak olma özelliğine sahip Y kuşağının üçte ikisi, beş yaşından önce bilgisayarla tanışmıştır. Arkadaşlarına, ailelerine, bilgilere ve eğlenceye günün her anı ulaşabilen bu kişiler, küresel ekonomik krizden diğer kuşaklara oranla daha kötü etkilenmelerine rağmen iyimserliklerini korumuşlardır. İlgi odağı olmaya alışık olmalarının yanında beklentilerini yüksek tutan kuşak üyeleri hedeflerini de net olarak tanımlamaktadırlar. Diğer kuşaklara göre en yaşlı ebeveynlere sahip olan bu bireyler çekirdek aile içerisinde yetişmişlerdir. Dörtte birinin ebeveynleri en az üniversite eğitimi almışken, üçte biri boşanmış anne ve babaya sahiptir (Adıgüzel vd., 2014: 173; Kaynak: Yeşil ve Fidan, 2017).*"Kentli yaşam ve aile yapılarının değişmesi bu kuşağın çocuklarının farklı aile modellerinde yetişmelerine neden olmuştur. "*Bir baska arastirma sonucuna göre Y Kusagi etnik çesitlilige açik, bosanmis ebeveyn, çalisan anne oraninin artmasiyla yalniz ve özgür yetismis, güçlü, özgüvenli ve olumlu duygulara sahip bir kusaktir. (NAS Recruitment Communications, 2006; Kaynak:Okan ve Yalman, 2013).*"Bu kuşak üyeleri; bireyseldir. Kendinden önceki X kuşağı üyelerinden farkları ebeveyn ve öğretmen desteğine sahip olmalarıdır. Alacakları kararlarda desteklenmeye ve rol model olarak gördükleri kişilerin onaylarına ihtiyaçları vardır. Bürokrasiden ve baskıdan hoşlanmazlar (Altuntuğ, 2012).

İçinde yaşadığımız zaman dilimi ve globalleşen dünya bu kuşağın üyelerinin altın çağı olarak nitelendirilebilmektedir. *"Türkiye'de özgürlüğüne düşkün, kolay adapte olabilen, çabuk vazgeçen, iyi eğitimli, otoriteye meydan okuyan, teknoloji hayranı olan gençlerden oluşan bu nesil; sahip oldukları imkânlar sayesinde küreselleşmenin etkilerinin en iyi şekilde hissedildiği, ekonomi ve kültürlerarası etkileşimin arttığı bir dönemde yaşamaktadır (Türk, 2013: Kaynak; Adıgüzel ve ark., 2014)."*Kültürel etkileşim artması ise ortak inanç ve değer geliştirilmesi açısından global dünyanın temellerini atan bir etkileşim türüdür.

Kuyucu, ise Y kuşağını geçmiş kuşaklardan farklı olarak ailede değerlerine önem veren geleneksel bir kuşak olarak tanımlamıştır.Aileyi maddi bir destek ünitesi

olarak gören bu kuşak aynı zamanda ailesini rol model olarak almaktadır. Aile ilişkileri olarak da eşitlikçi ve özgürlükçü bir yaklaşım beklemektedirler (Kuyucu, 2017).

"Global İletişim Ajansı Edelman tarafından 11 ülkede yapılan '8095' Araştırmasının sonuçlarına göre Y Kuşağı gelecek adına önemli özellikleri taşımaktadır. Araştırma sonuçlarına göre Y Kuşağının gelecek adına sahip olduğu stratejik önem aşağıdaki gibi özetlenebilir (Edelman,2013:43).

- *Dünyadaki 7 milyar nüfusun 1,8 milyarını Y Kuşağı oluşturmaktadır. Bu dünyadaki en geniş nesil.*
- *2025 yılı itibariyle dünya çalışan nüfusunun yüzde 75'ini oluşturması bekleniyor.*
- *2018 yılı itibariyle bir önceki nesilden daha fazla harcama gücüne sahip olacaklar.*
- *Ekonomik belirsizlikler, 11 Eylül, Tsunami, İnternet , Akıllı telefonlar ve Facebook hayatlarını değiştiren etkenler (Kuyucu, 2014).'*

Bu kuşağın içerisinde yaşadığı dönem olan 1980-200 yılları arasında Türkiye'nin genel durumuna bakıldığında; 1980 TÜİK verilerine göre nüfus 44.736.957'dir. İnsanlar halen büyük oranda köylerde yaşamaktadır. Nüfusun %32,52'si okuryazar değildir. İşsizlik oranı %3,6'dır. Bu kuşağın ilk üyeleri de askeri darbeden nasibini almıştır. SSCB' nin dağılması ile dünya ekonomisinde sosyalist etki azalmış yeni bir dağılım yaşanmış. Bu da bütün dünyayı ekonomik anlamda etkilemiştir. Dağılan devletlerin sınırlarının yeniden belirlenmesi ve çıkan iç savaşlar nedeni ile nüfus hareketlilikleri yaşanmaya başlamıştır. Bu nüfus hareketliğinden ülkemiz de etkilenmiştir.

Türkiye'nin iç dinamiğine bakıldığında sosyal yaşamın daha çok ekonomik krizlerden etkilendiği görülmektedir. Siyasi anlamdaki dalgalanmalar yine toplumsal yaşantıyı etkilemiştir. Ekonomik göstergeler yine bu dönemde de toplumsal yaşamda etkili olmuştur. 1960-1980 yılları arasındaki göç dönemi yine kentsel yaşamda belirleyici nitelikte olmuştur. "*Bu dönem, kentsel alanların kendi yapılarının ve bu yapılardaki dönüşümlerin iç göçe damgasını vurduğu dönemdir. Bu dönemde göç*

*edenlerin sayısı kentsel alanların emebileceği düzeyin çok üstüne çıkmıştır. Gecekondulaşma ve ikincil emek piyasasının ağırlığı kent nüfusunun önemli bir parçası haline gelmiştir. 1960-1970 döneminde kır-kent göçü önemli bir ağırlığa sahip iken; 1970-1980 arasında ise kent-kent göçü önemli hale gelmeye başlamıştır. Bu dönemde de göç çeken iller yine metropol alanlar olmuütur. Metropol alanlar dışında, daha önce göç alan iller artık göç vermeye başlamıştır. Ayrıca kentleşme oranı bu dönemin sonunda % 45'e ulaşmıştır (Öztürk, s.s: 255-256)."*Uydu şehirlerin kurulması yine bu yıllar arasında hız kazanmış yoksulluk ve göç gibi kavramların ortaya çıkardığı sorunlar görünür hale gelmiştir. Tarımdan ayrılan köylü kesim fabrikalarda çalışmaya başlamıştır. Ülkenin profili tarım ürünleri üretmekten yabancı sermayenin kurduğu fabrikalarda çalışma şeklinde değişmiştir.

2.2.4. Z Kuşağı (2000+)

Kristal kuşak olarak da adlandırılan bu kuşağın henüz periyotları tamamlanmadığı için literatürsel anlamda çok fazla araştırma yapılamamıştır.

*"İnternet kuşağı veya i-kuşak olarak da adlandırılan Z kuşağı işbirliğine yatkın, yaratıcı, amaç odaklı, daha az sadık, esnekliğe önem veren ve uluslararası fırsatları kovalamak isteyen bireylerden oluşmaktadır (Vogel, 2015 :Kaynak; Çetin ve Karalar, 2016)."*Teknoloji kullanımı ve internet kullanım alışkanlıkları bu nesli kendinden önceki kuşaklardan ayırmaktadır. Bu kuşağı diğer kuşaklardan ayıran en büyük özellikle ise teknolojik gelişmelerin içerisine doğmalarıdır. Gerek donanım gerekse yazılım olarak birçok imkana sahip olan bu kuşak, internet ve sosyal medyanın globalleştirici etkisine daha aşina bir kuşaktır

"Günümüzde en yaşlı üyesi 18 yaşında olan bu kuşağın üyeleri, teknolojiye bağımlı, çoklu düşünme becerisine sahip, çoklu kararlar alabilen ve dünyanın her yerindeki bireylerle mesafe algısının en düşük olduğu gruptur. Z kuşağını diğerlerinden ayıran en önemli farklılık, değişimin çok hızlı ve kırılmalar şeklinde yaşandığı bir döneme tanıklık etmeleri ve daha doğmadan çok önce özellikleri tanımlanabilen ilk kuşak olmalarıdır (Tuna, 2002: İzmirlioğlu, 2008: Yüzbaşıoğlu,2012: Kaynak:Altuntuğ, 2012)."

"Ağ toplumun çocukları için yeni dünya, parmakların ucunda, göz hizasındaki ekranlardan ibarettir. Z kuşağının yüksek içerikli medya ve çoklu ekranlarla çevrili dünyası, hem bir fark yaratmak isteyen hem de bilgiye nasıl ulaşacağını iyi bilen bir

kuşak yarattığı gibi, patolojik internet kullanımı (pathological internet use), internet bağımlılığı (internet dependency), internet bağımlılığı bozukluğu (internet addiction disorder) (Chou vd. 2005) gibi kavramlarında doğmasına neden olmuştur (Tuncer, 2016).” Yeni yaşam tarzlarının ortaya çıkması; yeni bağımlılık türlerini de ortaya çıkarmaktadır.

Gençlerin aktif bir şekilde sosyal medyayı ve teknolojiyi kullanması kendinden önceki yaş grupları ile aralarındaki mesafeyi açabilmektedir. *“Yetişkinler, çoğunlukla pasif veya yarı aktif olan sosyal medya kullanıcılarıdır, zira gençler aktif olarak yeni arkadaşlıklar kurmaya çalışmaktadırlar. Yetişkinler mevcut ilişkileri sürdürmek için sosyal medyayı kullanırken, gençler ise büyük oranda yeni ilişkiler kurmayı amaçlayan bir konuşma alanı ve kendi kendini ifade etme için bir çıkış olarak kullanmaktadırlar (Ramasubbu, 2016; Kaynak: Fidan ve Yeşil, 2017).”* Aynı mecranın farklı amaçlarla kullanılması, farklı ihtiyaçları karşılaması yeni ilişki türlerinin ortaya çıkmasında eski ilişki türlerinin belki de aşınmasında etkili olabilecektir.

Z kuşağının kendinden önceki kuşaklardan daha fazla dijital ortamı kullanıyor olması ebeveynlerde çocuklarının sorunlu bireyler olup olmadıkları gibi endişeler oluşturabilmektedir. “*Terminoloji farklı olsa da, bu kuşağın içsel özelliklerinin ne olduğu konusunda bir karmaşa yoktur. Dijital platformlar üzerinden sosyal hayata entegre olan bir Z kuşağı günümüz toplumunun gerçeğidir. Dokunmatik akıllı telefonlar, tabletler ve daha pek çok yeni teknoloji ile iç içe büyüyen Z kuşağı, teknolojiyi diğer kuşaklara göre çok daha iyi kullanırken, daha hızlı zihinsel gelişim göstermektedir (Senbir, 2004:27-28; Williams, 2010:12; Kaynak: Tuncer, 2016).”*

“İnternet ve teknoloji ile doğan Z nesli için bilgisayarlar, akıllı telefonlar ya da tabletler, X ve Y kuşağına olduğundan çok daha fazla şeyi ifade etmektedir. Onlar için günlük yaşam ağlar üzerinden ilerler. Nitekim bir yandan yemek yerken diğer yandan müzik dinlemek, bir taraftan da akıp giden Facebook iletilerine bakmak Z kuşağı için son derece olağan etkinliklerdir. Hatta tüm bunlar devam ederken yemeğin bir fotoğrafını Instagram’da paylaşmak da hiç şaşırtıcı değildir (Tuncer, 2016).”

Aile ilişkilerinde bu yeni teknolojik kuşağın konumu yeni ve eskinin tespiti açısından oldukça önemlidir. *“... özellikle şehirlerde ve gelişmiş toplumlarda ailesel ve eğitim açısından bakıldığında bu kuşağın önceki kuşaklara göre daha yaşlı ailelere sahip olduklarını ve yaşça daha büyük öğretmenler tarafından eğitildiklerini ifade*

etmektedir. Ayrıca bu kuşak bir tıklamayla istediği bilgiye ulaşabilmekte, daha erken yaşta eğitilebilmekte ve daha çabuk büyüyüp gelişebilmektedir. Bu nedenle sanal dünyada çok iyi bir konuma sahip olabilirler (Akdemir ve ark., 2013).” Kuşak çatışmasını arttırabileceği düşünülen bu farkın olumlu yönlerine odaklanmak globalleşen dünyanın yeni çocuklarının kendilerini yeni dijital ortamlarda ifade edebilmesine olanak sağlayacaktır. “*Bilgisayarı ve dijital teknolojiyi çok yoğun kullanan Z kuşağı metinleri konuşmaya, bilgisayarı okumaya tercih etmektedirler. Bu kuşağın bireyleri dışarıda çok zaman harcamazlar, çevrimiçi iletişim kurarlar, bilgisayarsız ve ya cep telefonsuz bir hayatı hayal bile edemezler. Teknolojisiz bir yaşamdan haberdar değildirler. Ekonomik depresyon yaşayarak büyüyen bu kuşak büyük bir ekonomik baskı altında iş hayatına adım atacaktır. İş dünyası da, Z kuşağını, iyi eğitimli ve kendini sürekli geliştiren bir nesil olarak değerlendirmektedir (Taş ve ark., 2017).”*

“Ağ toplumunun çocukları her daim teknoloji ile çepeçevre sarılmış durumdadır. Fakat Y kuşağının aksine bu dünyayı Z kuşağı için bu kadar değerli kılan şey nedir? Kuşkusuz bu sorunun yanıtı, ağlar1ın bir sosyalleşme aracı olarak ne denli güçlü olduğunda gizli olabilir. Tatminsiz, kararsız Z kuşağı, sosyalleşme aracı olarak dijital dünyadaki ağları sınırsız biçimde kullanmaktadır (Tuncer, 2016).” Sosyal asosyaller olarak nitelendirilebilecek bu yeni kuşak için yeni eğitim yöntemleri ve toplum içerisinde sosyalleşmelerinin sağlanması ilerleyen yıllarda önemli bir araştırma konusu olacaktır.

2000 yılından sonra sağlık alanında ve sosyal alanlarda yapılan yenilikler; ulaşım ağlarının genişletilmesi, şehircilik faaliyetleri gibi toplumun her kesimini ilgilendiren gelişmeler yaşanmıştır. Postmodern bir anlayışa sahip iktidar ile büyüyen nesilin tutum ve davranışlarının ne yönde geliştiğine dair çalışmalar oldukça azdır. Kuşağın içerisinde yaşadığı dönem devam ettiğinden belirli özelliklerini tanımlamak kuşak temsilcilerine haksızlık olacaktır. Kuşaklararası değerlendirmede kuşak çatışmasının birincil aktörü olarak belirtilen bu kuşağın ilerleyen yıllarda nasıl bir tavır sergileyeceği merak konusudur.

2.3. Kuşaklar Boyu Dünya’da ve Türkiye’de Meydana Gelen Gelişmeler ve Kırılmalar

İdeolojilerin ve teknolojideki gelişmelerin; toplumsal yaşamın her aşamasına tesir ettiği ve kültürel yapıyı etkilediği su götürmez bir gerçektir. *“İdeoloji,*

*Ortaçağlar"ın Skolastik Felsefe'si gibi, "düşüncenin yüceltilerek inanç kalıbı haline getirilen öğretisidir". Siyasi ve sosyal temellere dayandığı gibi, onları yönlendirme etkisine de sahiptir. Hatta düşünce, inanç ve görüşlere toplumsal yapı içinde örgütlenme modeli sunar. Böylece yaşamı algılama biçimini belirleyebilir (Arı, 2011; Kaynak: Baran, 2013)"*Özellikle gelişmekte olan ülkelerde toplumsal bir düzenin oturması siyasiyi erkteki değişmelere ve ideolojilere bağlıdır.

Toplumsal değişmenin itici güçlerinden olan ideolojiler dünyanın genelini etkilediği gibi ülkemizi de etkilemiştir. Son dönem Dünya ve Türkiye'deki toplumsal değişmeler ideolojiden bağımsız düşünülemeyeceği gibi toplum içerisinde yaşayan her bir bireyin de bu değişimden etkilendiği göz ardı edilmemelidir. Araştırmanın örneklemini oluşturan yaş grupları tam da bu değişmenin yoğun olduğu zaman aralığında yaşamlarını sürdürmektedir. Yaşlılık gibi bir olgunun orta yaşlılar ve gençler arasındaki yorumu da yine bu değişime paralel şekilde gelişecektir. Toplumsal zihniyete değiştirici etkisi olan toplumsal değişim sürecinin, toplumsal gelişmelerden etkilenmemesi olanaksızdır. Toplumsal zihniyetin karşıklı etkileşimde bulunduğu değer yargıları ve tutumlar da yine bu değişimden etkilenir. Bu nedenle Türkiye'deki ve Dünya'daki gelişim ve değişimlerin incelenmesi önem arz etmektedir.

2.3.1.1. 1960 Öncesi Dünya'da ve Türkiye'de Yaşanan Gelişmeler

Dünya tarihi, yazının icadı ile başlar. Yazının kalıcı gücünü kullanan insanoğlu kendinden öncekileri kendinden sonrakilere aktararak birikimli bir geçmişin oluşmasını sağlamıştır. Yazının icadı ile geçmişini okuyabilen insan, geleceğe yön verebilmek adına birçok gelişime zemin hazırlamıştır. Dünya'nın yuvarlak olduğunu varsayan bilim insanlarının yargılandığı bir dönemden uzaya canlı göndermeye hatta ve hatta yeni Dünyalar aramaya başlamış bulunmaktayız. Dünya'nın geçmişten günümüze olan bu serüveninin temelini; icatlar ve devrimler oluşturmuştur. Yazının icadı, ateşin bulunması, hayvanların evcilleştirilmesi İlk Çağ uygarlığının insanlığa armağanıdır. Kara sabanın icadı, avcı toplayıcı toplulukların tarım toplumuna evrilmesine neden olmuştur. Bu değişim sonucunda mülkiyet kavramının ortaya çıkmıştır. İnsanların topluluklar halinde yaşaması ve iş bölümüne gidilmesi modern anlamda toplum bilincinin temelini atmıştı r (Erkal, 2011). Hayatta kalabilmek ve neslin devamını sağlayabilmek için yaşlıların deneyim ve tecrübelerinin önemli olduğu bu dönemlerde doğal olarak toplum içerisindeki saygınlıkları fazladır.

İlk Çağ'dan sonra gelen Orta Çağ birçok anlamda dünyanın dara düştüğü bir çağdır.Orta Çağ' ın kapanması, dünya tarihinin kırılma noktasıdır. İstanbul' un Fethi/ Doğu Roma İmparatorluğu'nun yıkılması yeni bir çağ açmış bu çağda birçok aydınlanma hareketi başlamıştır. Fetih sonrasında birçok biliminsanı Avrupa'ya göç etmiştir. Bu durum Rönesans ve Reform hareketlerine katkı sağlamıştır. Aydınlama Çağı olarak geçen bu dönemde skolastik düşünce zayıflamış kilisenin halk üzerindeki otoritesi sarsılmıştır. Kilisenin halk üzerindeki otoritesinin zayıflaması ile birlikte birçok alanda gelişmenin önü açılmıştır (Tanilli, 1999).

Rönesans ve Reform hareketleri skolastik düşüncenin yıkılması ile bilimsel düşüncenin önünü açmış ve icatların ortaya konabilmesini kolaylaştırmıştır. Rönesans ve Reform hareketleri bugünki modern dünyanın temellerini sağlamlaştırmıştır. Eski Roma ve Yunan eserlerinin keşfedilişi ile başlayan bu aydınlanma çağı ileride gerçekleşecek olan birçok devrime ve icat edilecek birçok aygıta yol açıcı niteliktedir. Bu hareketler ile birlikte dünya yeni bir düşünce çağına girmiş ve aydınlanmanın birçok etkisi toplumsal değişimi de beraberinde getirmiştir (Yaşar, 2011).

Avrupa'yı -dolayısı ile ilerleyen zamanlarda tüm dünyayı etkileyecek olan bu hareketlerin etkisi kendinden sonra gelecek olan devrimlerle etkileşim içerisindedir. Modernite kavramı yine bu devrimlere sırtını yaslamıştır.

"*Avrupa'da moderniteye geçiş dört temel devrimle ve bunların etkileşimiyle olmuştur:*

a) Bilimsel Devrim: Newton tarafından başlatılan; doğrudan Tanrı ve melekleri tarafından yönetilen ve Tanrı'nın ihtişamının bir yansıması olan doğa anlayışından, kendi kendini düzenleyen ve matematiksel denklemlerle çözümlenebilecek bir doğa anlayışına geçilmesi sürecidir.

b)Siyasal Devrim: İktidarın kaynağının Tanrı'ya değil, halka dayandığı ve iktidarın meşruiyetinin halkın rızasına bağlı olduğunun ortaya konmasıdır.

c)Kültürel Devrim: Aydınlanma ile (Almanya'da Aufklarung, İngiltere'de Enlightenment, Fransa'da Eclaircissement veya Lumiere le sieclede) aklın üstünlüğünün kabul edilmesini, toplumsal yaşamın temeline akılcı ilkeler yerleştirilmesini ve dinin, hayatın küçük bir alanına indirgenmesini ifade eder.

d) Sanayi Devrimi: Coğrafi keşiflerin sonucunda gelişen ticaretle biriken sermayenin, bilimsel keşiflerle birlikte sanayi üretimine aktarılmasıdır. Üretimde kullanılan tekniklerin hızlı gelişimi sonucunda kitle üretimi yaygınlaşmış ve üretim ilişkileri ile yaşam standartları değişmiştir (Küçük, 1994: 17–22; Kaynak: Yaşar, 2011)."

Günümüz devletlerinin yönetim biçimlerini ve demokrasinin temellerini atan dolayısı ile yönetilen halkı yönetimde söz sahibi kılan ve toplumsal yaşantıyı değiştiren tarihi bir diğer olay ise Fransız Devrimi'dir. "*Fransa' da bürokratik krallık yönetiminin kusurları ve Fransız halkının eleştirel yapısı, birlikte, siyasal kurumları akla ve (yapılan varsayıma göre) halkın istencine (iradesine) göre biçimlendirme yolunda etkiler yarattı. Söz konusu etkiler, uzun, tutkulu ve bilinçli bir çabanın gösterilmesine yol açmıştı. Böylece Batı uygarlığının demokratik devriminin ürünü, siyasal esnekliğin artması ve siyasal erkin etkinlik alanının genişlemesi oldu. Endüstri ve demokrasi akımlarının yayılmasyla eski toplum, eski kültür ve eski yönetim biçimler kökten değişti. Öylesine kökten değişti ki bazı gözlemciler (ister Avrupa'da ister başka bir yerde görünen biçimiyle olsun) çağdaş ensdüstri toplumu toplumunu o zamana dek bilinen herhangi bir uygarlıktan farklı, yeni bir toplum türü olarak değerlendirme yoluna gitti (McNeill, 2015)."* Fransız devrimi ile birlikte yönetimin Tanrı' nın ihsan ettiği bir ayrıcalık değil insan yapımı olduğu büyük kitlelerce kabul edilmiştir. Devrim ile birlikte eski düzen yıkılmış onun yerine halkın yönetime katılmasının önünü açan yönetim biçimleri dünya genelinde yaygınlaşmaya başlamıştır (McNeill, 2015).

Fransız Devrimi' nin ortaya çıkardığı ve sosyal yaşantıyı etkileyen bir diğer olay ise burjuva sınıfının doğuşudur. *"Ortaçağ' ın Fransız Devrimi' nin sivrilttiği bu yeni grubu; tüccarlar, sanayiciler ve serbest meslek çalışanları oluşturmuştur. Burjuvazi' nin ülküsü liberalizmdir. Liberalizm girişim özgürlüğünü savunur ve her türlü devlet karışımını reddeder. Bu iktisadi yüzüdür liberalizmin.Siyasal liberalizm ise monarşide ifadesini bulan eski rejime karşıdır ve bireyciliği (individualisme) savunur. Liberal burjuvazinin karşında konumlanan sosyalist proleterya eşitlik ve insan sömürüsüne karşıdır. Yeni dünya düzeninin siyasi ve politik hareketleri temellerini bu dönemden alır. 1917 yılına kadar güçlü olan kapitalizm Rusya'da yaşanan devrim sonucu gücünü yitirmiş sosyalizmin yükselişi başlamıştır. En genel yorum ile çağımız kapitalimzden*

sosyalizme geçiş çağıdır (Tanilli, 1999).” Günümüzde daha eşitlikçi bir düzen arzulayan kitleler için sosyal adalet kavramı hem yönetenler hem de yönetime katılanlar açısından daha önemli bir hale gelmiştir.

Batı Uygarlığı’nın ve dolayısı ile tüm dünyanın kaderini değiştiren ikinci devrim de Reform ve Rönesans Hareketleri’nin öncülük ettiği Sanayi/Endüstri Devrimi’dir. *“Onsekizinci yüzyılın ikinci yarısında özellikle çarpıcı bir hız kazanan teknolojik gelişme atılımı (bir İngiliz tarihisinin 1880’lerde öne sürdüğü terimle, o tarihten bugüne) her yerde endüstri devrimi olarak bilinmektedir. Batılı devletler ve uluslar, endüstri devriminin yanı sıra iç yapılarında geniş çaplı yeniden örgütlenme hareketleri geçirdiler. Söz konusu değişiklikler (1950’lerde ortaya atılan) ‘demokratik devrim’ başlığı altında toplanabilir (McNeill, 2015).”*

Sanayi devrimi ile birlikte iş gücü, üretilen malın cinsi ve üretim süresi standartlaşmaya başlamıştır. Üretimin bu şekilde standartlaşması ile birlikte insan yaşamı da belirli saatler arasında belirli ürün ve hizmetlerin üretilebilmesi açısından standart bir düzene oturmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte meydana gelen bu sosyal düzendeki değişikler, planlamadan büyüyen kent sorunları, işçi sınıfının ortaya çıkması ve bolluğa karşı yoksullaşan kitleler Karl Marx’ın işçi sınıfının gerçekleştireceği devrim düşüncesine temel olmuştur (McNeill, 2015). *“Fabrika sistemi, üretimde işbölümünü ve uzmanlaşmayı yaygınlaştırmıştır. Ortaçağ’ın lonca sisteminde de işbölümü ve uzmanlaşma vardır. Ancak, sanayileşmenin getirdiği işbölümü ve uzmanlaşmada, işlerin her bir bölümü farklı uzman işçiler tarafından yapılmakta ve fabrika ortak bir mekân olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, sanayileşme emeği ücretli hale getirmiş ve liberalist mülkiyet anlayışını kurumsallaştırmıştır (Tekeli, 2002: 19).”*

Ayrıca Endüstri devrimi ve demokratik devrim kuşkusuz birbirini destekleyen iki devrim olarak anılabilir. Bu iki devrim ile birlikte Batılı yaşam tarzı tüm geleneksellik duvarlarını yıkarak tüm dünyada kozmopolit bir kültürün oluşmasını sağlamıştır (McNeill, 2015). *“Sanayi Devrimi’nin toplumsal yaşama etkisi büyük olmuştur. Bu devrim ile birlikte Batı’ da eski sosyal sınıfların yerini yeni sosyal sınıflar aldı ve yeni bir ideolojik mücadelenin fitilinin ateşlenmesine neden oldu (Tanilli, 1999).”*

“Bununla birlikte, ondokuzuncu yüzyılın teknik buluşlar seli korkunçtur. Buluşların daha önceki herhangi bir dönemin yenilikleriyle karşılaştırıldığında son

derece büyük olduğu görülür. Yirminci yüzyılımızın fotoğrafçılık, bisiklet, daktilo, dikiş makineleri, telefonlar, elektrik ışığı, otomobiller, fonograflar ve filmler gibi herkesçe bilinen ve kullanılan araçlarının tümü ondokuzuncu yüzyılda icat edilmiştir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısının gürültülü patırltılı ekonomik ve siyasal karışıklıkları insan toplumlarında görülen hızlı değişiklierle bağlantılıydı. Söz konusu değişikliklerin üçü büyük önem taşıyan nitelikteydi. Birincisi, varsıl, kentleşmiş toplumların doğum oraları ölenlerin yerini doğanların alabileceği düzeyin altına düşerken, küresel çapta nüfusun geçmişte eşi benzeri görülmemiş şekilde artmasıydı. İkincisi yeni doğum denetim biçimlerinin ve kadınların özgürleşmesiyle ilgili yeni düşüncelerin (özellikle Batı dünyasının kentlileri arasında olmak üzere) erkekler ile kadınlar arasındaki iş bölümünü değiştirmesidir. Üçüncüsü ise, nerede ticarete yönelik tarım ve kentliliğin öteki yönleri kırsal bölgelerin içine işlemişse orada köy yaşamının özerkliğinin yıkılmış olmasıdır (McNeill, 2015)."

Tüm bu devrimlerin yanı sıra toplumsal yaşamı etkileyen üç büyük savaş dönemi yaşanmıştır. Bu savaşlar ülkelerin sınırlarını, yönetim biçimlerini ve insanların yaşam standartlarını oldukça etkilemiştir. Avrupalı Devletler'in menfaatlerini gözetmesi ve küresel nüfuz mücadeleleri I. Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden olmuştur (Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2013).

"İkinci Dünya Savaşından sonra 1973'e kadar geçerli olan sistem, Bretton Woods sistemi olarak bilinir. Bu sistem, savaş sonrası dönemde uluslararası para sisteminin esaslarını belirlemiştir. Böylelikle hem 1929 Buhranında olduğu gibi hem de savaş zamanlarında olduğu gibi, ülkelerin birbirine karşı korumacı ekonomi politikalar uygulayarak, dünya ticaretini durma noktasına getirmelerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Uluslararası ticaretin liberalleştirilmesi ve yeni bir uluslararası para sisteminin kurulmasına yönelik olarak ise iki önemli girişim olmuştur. Birincisi sabit kur sisteminin benimsenmesi, ikincisi ise Bretton Woods kurumları olarak bilinen, Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'nün kurulması (Yiğenoğlu, 2017)."

"İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde komünist ve kapitalist blokların, dünyada üstünlüğü ele geçirmek için giriştikleri mücadeleye şahit olunmuştur. ... Komünist bloğun lideri SSCB ile kapitalist bloğun lideri ABD arasındaki bu mücadele

uzunca bir süre devam etmiştir. Bu süreçte bloklar dışındaki ülkeler, bağımsızlıklarını kazanmada önemli avantaj elde etmişlerdir. Bloklara dahil olan ülkeler ise çeşitli ekonomik ve siyasi avantajlar elde etmişlerdir. Sonuçta bu rekabet SSCB'nin yıkılması sonucu, ABD'nin ve kapitalist bloğun üstünlüğü ile sonuçlanmıştır (Yiğenoğlu, 2016)."

"Soğuk savaşın olası bir sıcak savaşa dönüşmesi ihtimali üzerine askeri amaçlarla icat edilen internet teknolojisinin yarattığı dönüşüm dünyayı özellikle son yirmi yılda farklı bir noktaya getirmiştir. Soğuk savaş sona ermiş yerine serbest piyasa ekonomisinin yarattığı liberal düzen gelmiş ve tüketim toplumu ile teknoloji dönemi başlamıştır (Kuyucu, 2014)."

Dünya genelinde bir değerlendirme yapmak gerekirse; üreten ve besleyen nüfus grubunun kentli tüketici nüfus grubundan daha az artan oranda artış göstermesi, kadınların eşit haklar için mücadelesi ve iş yaşamına katılması ve köylerin kendine yeten sisteminin ticaret kanalı ile dışarı açılması 1945'ten 2000 yılına kadar dünyadaki kitlesel toplumsal değişimde itici güç olmuştur (McNeill, 2015).

Global düzendeki değişimlerin Türkiye'ye de etkisi olmuştur. Teokratik eski bir imparatorluk yıkılmış yerine yeni bir devlet kurulmuştur. Toplumsal değişim yeni kurulan Cumhuriyet ile daha da belirgin bir şekilde devam etmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin günümüze kadar olan sosyal birikiminin ve değişiminin önemli bir noktası olan bu kuruluş aşamasından bahsetmekte yarar vardır.

"Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 29 Ekim 1923 yılında resmi olarak kurulmuştur. Kendinden önceki monarşik ve teokratik toplumsal yapının dinamiklerini devralan Türkiye Cumhuriyeti, yeni sistemin oturabilmesi için birçok alanda yenilik yapmıştır. Bunlardan toplumsal ve siyasal yaşama en çok etki eden kısmı şüphesiz 'laiklik' ilkesi olmuştur. Mustafa Kemal, askeri zaferlerin yanı sıra toplumsal bir dönüşümü de öngörmekte ve arzulamaktadır. Bu noktada, dinsel olmayan öğelerle tanımlanmış bir millet kavramı ile temellendirilen milli hâkimiyet düşüncesi, din ve devlet işlerinin ayrılması olarak belirlenen bir laiklik ilkesi bu toplumsal dönüşümün esasları olarak gösterilebilir (Köker 1993: 164; Kaynak: Korkmaz: 2014)." Toplumun her kesiminde yeterince anlaşılamayan laiklik ilkesi toplumun her kesiminde kendi amaçlarına hizmet edilmesi için kullanılmıştır. *"Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması yeni dünya yönetimlerinin başat amacı olarak görülse de toplum nezdinde özellikle geçmişinde uzun yıllar teokratik bir bilince sahip bir imparatorluğun torunlarının sosyal*

yaşantısına adapte olması uzun yıllar gerektirmiştir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde bazı aydınlar tarafından İslamiyet, haksız olarak geriliğin nedeni olarak görülmüştür. Bu bağlamda da, Batılılaşma ve çağdaşlaşmayı gerçekleştirebilmek için, dinin toplumsal alandaki gücünün kırılması ve varlığının en aza indirilmesi sağlanmak istenmiştir (Kara: 2017).” Dindar Türk toplumunun ise bu duruma reaksiyonu çok farklı olmuştur. Dinin Türk toplum üzerindeki etkisi oldukça fazladır.

Özetlemek gerekirse Osmanlı İmparatorluğu’ nun topraklarının paylaştırılması Anadolu’ da direniş başlatmış Kurtuluş Savaşı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Uzun yıllar monarşi ile yönetilen bir ülkenin yeni yönetim biçimine ayak uydurması zaman almıştır. Günümüzdeki hala yönetim biçimi sancıları sürmektedir. Türkiye’ nin siyasi yapısındaki değişmeler toplum yapısındaki değişmeleri de etkilemiştir. *“1930- 1946 dönemi Türkiye cumhuriyeti’ nin tek partili dönemi olarak isimlendirilir. Bu dönemin bu şekilde adlandırılmasının nedeni bu yıllar arasında Cumhuriyet Halk Fırkası’ nın iktidarda olmasıdır. Siyasi ve toplumsal olarak yeniliklere alışılmaya çalışılan bu dönemde demokratikleşme ve yeni bir toplum inşa etme gayesi vardır. Tek parti yönetiminde toplum yukarıdan aşağı doğru ve halk için halka rağmen bir şekilde inşa ediliyordu. Yapılanlar sivil- askeri bürokrasiye dayanmaktaydı (İzol; 2002: Kaynak: Akıncı, 2014).”*

“Sosyal yaşam verileri değerlendirildiğinde; uzun yıllar süren bir savaş sonucu kadın nüfusu erkek nüfusunu geçmiştir ve okur yazarlık oranı düşüktür. Tarım ekonomisine dayanan bir ülke profili olduğu için insanların çoğu köylerde yaşamaktadır. ‘1925 yılında toprağa dayanan vergiler kaldırılmıştır. TÜİK verilerine göre 1935 yılında nüfusun %80,75’ inin okuma yazma bilmemektedir. 1926–1933 yılları arasında ortalama olarak 200 milyon TL dolayında değişen devlet gelirlerinin, yaklaşık olarak % 60’ının vergilerden geldiği, % 20’sinin ise tekel kazançlarından kaynaklandığı görülmektedir (Yenal, 2010: 65; Kaynak: Kara, 2017).” Bu dönemde özel sektör desteklense de devletçilik ilkesi doğrultusunda fabrikalar kurulmuştur. Bu dönemin en önemli ekonomik hareketi birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ dır. Bu plan doğrultusunda birçok adım atılmış ve başarıya ulaşılmıştır. İkinci Kalkınma Planı hazırlanmışsa da İkinci Dünya Savaşı nedeni ile devreye sokulamamıştır (Kara, 2017).

“İki dünya savaşı arasındaki dönemde Türk dış politikasının temel eğilimi Lozan Antlaşması ile oluşan statükonun devam ettirilmesi yönünde olmuş ve böylece Türkiye,

Avrupa'da savaş sonrası oluşan dengeyi sürdürmeye çalışan devletlerin çabalarına katkıda bulunmuştu. Lozan Antlaşması'ndan sonra, Türkiye'nin gerek komşu devletler gerekse Balkan ve Orta Doğu devletleri ile kurmaya çalıştığı yakın ilişkiler statükonun kabulünün sürdürülmesini amaçlıyordu (Özçelik, 2010)."

"Savaş döneminde izlenen ekonomi politikası ile halkın geniş bir bölümü yoksullaşmıştı. Bu kesimlerin CHP'ye olumsuz bir bakışı vardı. Dolayısıyla kurulacak bir parti rahat bir şekilde bu tabanın oyunu alabilirdi. (Çufalı, 2005; Kaynak: Akıncı, 2014)." Tek parti döneminde, çok partili hayata geçiş denemeleri yaşanmıştır. Yeni partiler açılmıştır. Muhalefet eksikliği nedeni ile demokrasiyi geliştirmeye yönelik atılan bu adımlar yeni açılan partilerin kapatılması ile sonuçlanmıştır. Türkiye, çok partili hayata Demokrat Parti' nin iktidara gelmesi ile geçebilmiştir.

14 Mayıs 1950 seçimleri ile birlikte Demokrat Parti' nin iktidara gelmesi ile birlikte tek parti dönemi sona ermiş ve 10 yıl süren iktidar dönemi 1960 Askeri Darbesi ile sona ermiştir (Baytal, 2007).

Demokrat Parti dönemi, öncesinde birçok çok partili hayata geçiş denemesi olmasına rağmen ilk defa Cumhuriyet Halk Fırkası'nın iktidardan düşürüldüğü dönemdir. İktidar değişiminde Demokrat Parti'nin ilçe örgütlenmelerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu durum toplumla bütünleşen bir siyaset anlayışının ortaya çıktığının bir göstergesidir.

Demokrat Parti iktidar dönemine bakıldığında; bir duraklamanın yaşandığını ve vaad edilen demokrasinin sağlanamadığı görülmektedir. Sanayileşmeye ve kalkınmaya temel gösterilen ülke kaynaklarının yabancı sermayeye açılması (AP döneminde de devam etmektedir.), NATO kanalı ile ülke silahlı kuvvetlerinin Ortadoğu' da etkinleştirilmesi, bağımsızlığa aykırı anlaşmaların yapılması ülke genelinde tansiyonu arttırmaktaydı. Gençlik hareketleri bu dönemde artış göstermiştir (Akıncı,2014). *"Demokrat Parti (DP)' de, iktidarın sınırsız olduğu ve kısıtlanmanın mümkün olmadığı düşüncesi hakimdi. Muhalefetin bütün faaliyetleri kontrol edilmek istendi ve devlet imkanlarından tek taraflı olarak faydalanma yoluna gidildi (Turan, 1994: Kaynak: Akıncı, 2014). 'Bu anlayış muhalefetin de kışkırtması ile birlikte askeri darbeye neden olmuştur. Asker ile DP arasında gerilimin oluşmasında, DP' nin 1950' de orduda gerçekleştirdiği tasfiye etkili olmuştur (Akıncı, 2014).' '1954 yılından sonra ise ordu içerisinde darbeci oluşumlar oluşmaya başlamıştır. Askerin darbe yapmasının üç temel*

nedeni olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, askerin maddi durumunun zayıflaması, ikincisi toplumsal statülerinin gerilemesi ve üçüncüsü, Demokrat Parti' nin orduyu denetim altına almak için, ordunun otonomisini yok etmesiydi (Turhan, 1991, Kaynak: Akıncı, 2014)."

2.3.1.2. 1960 Yılı Sonrası Dünya'da ve Türkiye'de Yaşanan Gelişmeler

1960 yılından sonra dünya yeni bir sürece girmiştir. Teknolojideki gelişmeler ve yeni icatların yarattığı yeni yaşam tarzları bu yıllar arasında yeni bir toplum yapısının oluşacağının sinyalini vermektedir. *"Yirminci yüzyılın ikinci yarısının gürültülü patırltılı ekonomik ve siyasal karışıklıkları insan toplumlarında görülen hızlı değişiklierle bağlantılıydı. Söz konusu değişikliklerin üçü büyük önem taşıyan nitelikteydi. Birincisi, varsıl, kentleşmiş toplumların doğum oranları ölenlerin yerini doğanların alabileceği düzeyin altına düşerken, küresel çapta nüfusun geçmişte eşi benzeri görülmemiş şekilde artmasıydı. İkincisi yeni doğum denetim biçimlerinin ve kadınların özgürleşmesiyle ilgili yeni düşüncelerin (özellikle Batı dünyasının kentlileri arasında olmak üzere) erkekler ile kadınlar arasındaki iş bölümünü değiştirmesidir. Üçüncüsü ise, nerede ticarete yönelik tarım ve kentliliğin öteki yönleri kırsal bölgelerin içine işlemişse orada köy yaşamının özerkliğinin yıkılmış olmasıdır (McNeill, 2015)."*

"*İkinci Dünya Savaşı sırasında çekilen işçi kıtlığı kadınlara sayısız yeni iş alanı açtı. İş yerlerinde kadınlara eşit fırsat tanınmasının önündeki hukuksal ve geleneksel engeller çoğu ülkede kaldırıldı. Bu eğilim daha sonraki tarihlerde de sürdü(McNeill, 2015)."* Kadınların iş yaşamına katılması ile birlikte yine değerlerde birtakım değişmeler meydana gelmiştir.

"Sosyal yaşamda ise savaşlardan yorulmuş bir halk vardır. Savaş karşıtı söylemlerin ayyuka bu zamanlarda gençlik hareketleri bu dönemde damgasını vurmuştur. '60 lar, modernizmin kitlelerce içselleştirildiği, günü yakalamak ve yeni bir dünya yaratmak için, geçmişin gönüllü olarak unutulduğu yıllardır. Bu dönemin modernizmi, ' sokaklardaki modernizm', sloganı ise, yuva aile, mahalle kavramlarının terk edilmesidir (Berman, 2011: Kaynak: Altuntuğ, 2014)." Daha bağımsız ve belirli standartları kabul etmeyen bu kuşağın gençleri Babyboomer Kuşağı' dır. Savaşlarda verilen nüfus kayıplarına karşı bir doğum patlaması yaşanmıştır. Bu nedenle bu kuşağa bu isim verilmiştir. Ancak ilginçtir ki gençlik mahalli olan herşeyi ve aile kavramını reddetmiştir.

Bu dönemin sonlarına doğru Amerika'da hak ve eşitlik arayışında olan siyasiler 1965 yılında sivil haklar mücadelesine başlamıştır. Bu hareketin ideolojik alt yapısı kısa zamanda Avrupa' da yayılmaya başlamıştır. Eşitlikçi ve savaş karşıtı bu güruh toplumsal alanda birçok değişmeyi de eteğinden dökmüştür. 68 gençlik hareketi olarak anılan bu dönem Vietnam Savaşı ile birlikte dünyanın farklı bölgelerine de yayılmıştır. Ancak *"Daha çok 68 kuşağı ile anlan süreçte, 68 hareketi mevcut rejimleri sarsmasına rağmen, alternatif getiremediği için arkasından karşıt devrimin gelmesini engelleyememiştir. 60' ların unutma yıllarının yerini muhafazakar değerlere, aileye, dine dönüş almıştır (Günçıkan, 2012, Kaynak: Altuntuğ, 2012)."*Bu kuşak dünyadaki ideolojik temelli hareketlerin her yerde bir karşılık bulabileceğinin bir temsilidir.

Gençlik hareketlerinin Türkiye' deki yansımaları; 1960 Askeri Darbesi, 12 Mart 1971 Muhtırası ve 1980 Askeri Darbesi gibi müdahalelere neden olmuştur. Bu müdahaleler Türk toplumu yaşantısına uzun süre etkisi olan müdahalelerdir.1965'ten muhtıraya kadar olan dönemde Adalet Partisi tek başına iktidar olmuştur. Bu dönemde de mevcut anayasa ile ülkenin yönetilemeyeceği Adalet Parti'since dile getirilmiş Cumhuriyet Halk Partisi anayasa uygulanmadığı için bu tür bir sorunun ortaya çıktığını savunmuştur. 12 Mart 1971 muhtırası ile asker yeniden yönetime el koymuştur. Bu ters demokratikleşme hareketi ile yeniden otoriter bir sisteme gidilmiştir. Bu muhtıra ile beraber meclis dağıtılmamış ve siyasi partiler kapatılmamıştır. Ancak ordunun eli güçlenmiş millet meclisinin üzerinde bir baskı aracı olarak otoritesini devam ettirmiştir (Bulut, 2009).

1980 ve 1999 yılları arası ise tamamen yeni bir sürece girildiğinin bir kanıtıdır. Bu dönemde devletler, eşitlikçi sosyal devlet anlayışlarını terk etmiş neoliberal politikalara yönelmişleridir. "*…işletmelerin de üretime dayalı fordizmden, tüketime dayalı postfordizme geçiş yıllarıdır (Dağtaş ve Dağtaş, 2009, Kaynak: Altuntuğ, 2012)."* Bu yeni dönemde benimsenen bu üretim modeli ile üretimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın kullanımı başlamıştır.

"80ler ve 90larda sosyalist ülkelerinde piyasa ekonomisine geçmesi ile kapitalizmin zaferini ilan ettiği yıllardır. Bu geçiş ile birlikte kapitalizmin dayattığı tüketim olgusu, insan yaşamını değiştirmeye ve şekillendirmeye başlamıştır. 2000'li yıllar ise dünyanın çevresel felaketlerle, terör saldırılarıyla, ekonomik krizlerle ve

iktidar mücadeleleriyle şekillendiği ve internetin bir iletişim dili ve sosyalleşme mecrası oluşturduğu yeni bir döneme Z kuşağı aracılığıyla tanıklık etmiştir (Altuntuğ, 2012)."

"Drucker (1993) daha 1990'ların başında kapitalist ötesi roplumda 'ulus-devlet' in yok olduğunu öne sürüyordu. Drucker' a göre '1991 Şubatında Irak' ın Kuveyt' i işgaline karşı ulusal sınırları aşan bir koalisyonun harekete geçmesi ... egemen ulusal devlet' in siyaset sahnesinde başrol oyuncusu.. olduğu 400 yıllık bir tarih diliminin sonunu simgelemekteydi... (Küçük: 2005)."

2000 yılı sonrası gelişmeler Avrupa Birliği Uyum Yasaları, Adalet ve Kalkınma Partisi' nin iktidarı ve ekonomi hareketleri olarak toparlanabilir. Halen içinde yaşadığımız bir zaman dilimi olduğundan kırılmaların tarifi bundan ancak birkaç yıl geçtikten sonra tespit edilebilecektir. İnternet kullanımının yaygınlaşması, sosyal medya gibi büyük değişikliklerin toplum yaşamında ne gibi kırılmalara neden olduğu ne gibi toplumsal değişimlere temel oluşturduğu henüz tespit edilemeyecek kadar kısa bir döneme tekabül etmektedir.

TÜİK 2018 verilerine göre hanelerde internet kullanımı 2005 yılında %87,8 iken 2018 yılında %97,0 a yükselmiştir (TÜİK, 2018). 13 yıllık süreçte artan bu internet kullanımının ileride de hız kesmeden devam edeceği öngörülmektedir.

Birikimli ilerleyen Türkiye tarihinin bundan sonra ne gibi bir yöne evrileceği yine tarih bilimcilerin ve sosyologların bilimsel alanıdır. Bu nedenle geleceğe dair yorum yapmak pek etik olmayacaktır. Ancak geçmişten birikerek gelen kırılmalar gelecekle ilgili fikir yürütülmesini kolaylaştırmaktadır. Türkiye' de toplumsal yaşam; hem içeriden hem dışarıdan müdahalelerle birlike hızlı bir dönüşüm içerisindedir. Temellerini 19. yüzyıl Osmanlı Batılılaşma hareketinden alan, gerek ekonomik, gerek sosyal alanda birbirini besleyen değişimler kendi iç çelişkilerini de beraberinde getirmiştir. Bu iç çelişkilerin odak noktası ise laiklik- dindarlık çerçevesinde şekillenmektedir.

Çarkoğlu ve Toprak (2006)'da 1492 kişi ile yaptıkları 'dindarlık' araştırmasına göre; kendini 'çok dindar' olarak tanımlayanların oranı 1999' da %6 iken, 2006 yılında % 13 e yükselmiştir. Dindarlıkla birlikte din temelli politika yapan partilerin olabileceğini savunanların oranı 1999' da %25 iken 2006 da %45 e yükselmiştir. Türkiye' de şeriata dayalı bir din devleti kurulmasını ister misiniz?' sorusuna 1999' da

%21 evet derken 2006' da %9 evet demiştir. %20 kendilerini laik, %49 İslamcı, %23 iki ucun ortasında olarak tanımlamış. %25-30 arası bir kesim köktendinciliğin yükseldiği, laikliğin tehdit altında olduğu, şeriat devleti kurulacağı gibi konularda tedirginlik belirmektedir. Dindar insanlara baskı yapıldığı algısı 1999 %42, 2006' da %17, Müslümanlığın gereklerini serbestçe yerine getirip getiremedikleri sorusuna 1999' da %31 getiremedikleri cevabını verirken 2006' da bu oran %14 e inmiştir (Çarkoğlu, 2006).

2.4. Yaşlılığa Genel Bakış

Araştırma, her ne kadar aynı zaman diliminde birlikte yaşayan kuşakların tutumunu ortaya koymak amacı ile yapılmış olsa da yaşlılık döneminden bahsetmek yaşlıların sosyal uyumlarının arttırılması açısından önemlidir. Bir gelişim dönemi olan yaşlılık birçok psikososyal değişimi de beraberinde getirir.

İnsan; yaşamı boyunca biyolojik, fizyolojik, psikolojik ve sosyal anlamda sürekli gelişim halindedir. Bebeklik dönemi, çocukluk dönemi, ergenlik dönemi, yetişkinlik dönemi ve yaşlılık döneminin her birinin kendine has gelişim özellikleri vardır. Yaşlılıktaki yaşam doyumu, kişinin geçirmiş olduğu gelişim dönemlerindeki maddi ve manevi yatırımlarının kalitesi ile doğru orantılıdır.

"Yaşlılık kavramı; cansız varlıkların zaman içerisinde aldıkları mesafe 'eskime' veya 'yıpranma' olarak tanımlanırken canlı varlıklar için 'yaşlanma' terimi tercih edilir (Duyan, 2008)." Türk dil kurumu ise yaşlanmayı *'Yaşlanmak durumu'* olarak tanımlamaktadır. (TDK, 2018). "*Yaşlanma, doğduğu andan ölümüne kadar olan süreçte bireyin vücudunda meydana gelen gelişimlerin toplamını ifade eden evrensel bir olgudur. Yaşlanmadan kaçınmak mümkün değildir. Yaşlılık ise yetişkinlik sonrası ve ölüm öncesi olan bir süeçtir ve diğer yaşam evrelerine göre fizyolojik ve psikososyal değişimlerin fazla belirginleştiği bir evre olarak tanımlanmaktadır (Durak, 2013).*"Plotnik yaşlanmayı normal yaşlanma ve patolojik yaşlanma olarak iki türe ayırmıştır. Normal yaşlanmayı "*orta yaştan başlayarak yaşlılığa kadar devam eden, fiziksel ve psikolojik süreçlerin normal yavaşlaması"* olarak tanımlarken patolojik yaşlanmayı *"yaşlanma sürecini hızlandıran genetik arızalar, fizyolojik problemler"* olarak tanımlamıştır (Plotnik, 2009).

Yaşlanma, organların ve sistemlerin işlevlerinde meydana gelen bir süreçtir. *"Yaşlanma süreci, organların çalışmasına etki eden belli genleri ve proteinler ile vücut*

organlarının ve DNA'ya (hayatın yapı taşları) rastlantısal zarar veren toksik moleküllerin (serbest radikaller) doğal üretiminin birleşiminden meydana gelir. Bu tür zararlar, zamanla vücudun kendi kendini onarma becerisini aşar ve hastalık ile ölüme karşı yükselen bir hassaslıkla sonuçlanır (Olshansky et al., 2002 ;Kaynak: Plotnik, 2009)."

Yaşlılık ise bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik gibi bir gelişim dönemidir. Dünya sağlık örgütü her ne kadar yaşlılık yaşı üzerine yeni saptamalarda bulunsa da ülkemizde yaşlılık 65 yaş ile başlar. Kanunlarımız bu yaş üzerine düzenlenmiştir. *"Yaşlılık, bir yandan yaşlı bireyin gelişiminin devam ettiği, diğer yanda da gerileme belirtilerinin ve ölümün yaklaşmakta olduğu bir gelişim dönemidir (Koç, 2002)."* Yaşlılık, pek çok açıdan yaşamın sonu anlamına gelse de aslında yaşamdan tat almanın ya da almış olmanın vardığı son noktadır. Yaşlanmanın; fizyolojik (biyolojik) yaşlanma, kronolojik yaşlanma, sosyal yaşlanma ve psikolojik yaşlanma gibi türleri vardır (Şahin, 2015). Bunlardan biyolojik yaşlanma muhtaçlık durumunun ortaya çıkmasında ve derecesinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Yaşlılık aynı zamanda yaşamının her döneminde tecrübe kazanan bireyin psikososyal anlamda zayıflamaya başladığı dönemdir. Bu nedenle yaşlanan biyolojisi ile başa çıkmaya çalışan bireyin, sosyal anlamda da kayıplar yaşaması kendisi için güçtür. İlerleyen yaş ile emeklilik, eş kaybı gibi çeşitli hayata etki eden durumlar da göz önüne alındığında yaşlanma; sosyal statülere, rol ve sorumluklara da etki etmektedir. Bu kayıplar ile birlikte bireyler, farklılaşan hayata uyum sağlamak ve kendi iyilik hali açısından bilişsel bütünlüğünü korumak maksadı ile ortak davranışlar sergilemeye başlar. Bu ortak özellikler ise gelişim psikolojisinde yaşlılık dönemi olarak incelenmektedir.

Antik Çağ'dan günümüze yaşlılık her daim üzerine düşünülen bir konu olmuştur. Fiziksel olarak güçlü ve sağlıklı bireylerin hayatta kalabildiği İlk Çağ topluluklarında yaşlıların etkisinin az olduğu düşünülmektedir. Antik Yunan ve Roma uygarlıklarında ise yaşlıların devlet yönetiminde aktif olması gerektiğine dair yaygın bir görüş vardır. 1290 yılında yazılmış olan *"Yaşlanmanın El Kitabı"* ise o dönemde yaşlılık dönemi ile ilgili çalışmaların yapıldığını ortaya koymuştur. Orta Çağ' da bulaşıcı hastalıkların yaygınlaşması yaşam süresini kısaltmış dolayısı ile yaşlılık bu dönemde pek de erişilebilen bir süreç olmamıştır. (Canatan, 2013). Sanayi Devrimi ile

başlayan teknolojideki gelişmeler sonucu yaşam şartlarının iyileşmesi ve sağlık alanındaki birçok yenilik doğuşta beklenen yaşam süresini arttırmıştır. Günümüzde de bu artış hız kesmeden devam etmektedir. Bu nedenle yaşlılık sosyal politikaları günün ihtiyacına göre yeni yaşlıların taleplerine ve toplum içerisinde birlikte yaşadıkları diğer yaş gruplarının onlara karşı olan tutumlarına göre şekillendirilmelidir.

2.4.1. Yaşlılık Dönemi ve Problemleri

Yaşlılık döneminde yaşlıların sosyal uyum noktasında sorun yaşamalarının birçok nedeni vardır. Bunlardan bazılarına bu başlık altında yer verilecektir. Ayrıca bu bölümde yaşlılık dönemi problemlerinin, yaşlının sosyalleşemesinin önüne geçmesinin yanı sıra yaşlıya bakım veren ve aynı ikameti paylaşan X, Y, Z kuşaklarına mensup kişilerin tutumları üzerinde etkili olacağı düşünüldüğünden ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Bir gelişim dönemi olan yaşlılık kişinin yaşamda etkililiğini tamamladığı bir dönem olarak yansıtılmaktadır. Yaşlılık dönemi problemlerini açıklayabilmek adına birçok kuram geliştirilmiştir. Araştırmanın temeli oluşturulurken araştırmanın kapsamı gereği toplumsal yaşlanma kuramları göz önüne alınmıştır. Bu kuramlar; Yaşamdan Geri Çekilme Kuramı, Aktivite Kuramı, Rol Bırakma Kuramı, Süreklilik Kuramı, Defisit Teorisi ve Sosyo- çevresel Kuram, Alt- Kültür Teorisi, Yaş Tabakaları Teorisi, Sembolik Etkileşim Teorisi, Etiketlenme Teorisi, Sosyal Çöküş Teorisi, Sosyal Alış-Veriş Teorisi, Yaşlılığın Politik Ekonomisi, Yaşam Rotası Yaklaşımı, Yaşam Boyu Sermaye Teorisi, Sosyal Fenomonoloji ve Sosyal Yapılandırmacı Yaklaşımlar, Eleştirel Yaklaşım, Feminist Teoriler ve Postmodern Teori'dir (Canatan, 2013).

Araştırmanın temelini oluşturan tezin dayanağı olan bir kuram ise 'Değiş-Tokuş Kuramı' dır. Bu kurama göre;modernleşme arttıkça yaşlının toplumdaki değeri değişmektedir. Kuram, yaşlının ne kadar aktif ve ne kadar yaşamından zevk aldığına bağlı olarak yaşlılıktan da o oranda zevk alacağını ön görür. Değişen toplum yapısının özellikle aile yapısını etkilediği aşikardır. Yaşlılıktaki yaşam doyumunu bu nedenle aileye değil arkadaş çevresine bağlamaktadır. Çünkü yaşlılar modernleşme ile birlikte her zaman ailesiyle yaşamıyor olabilmektedir (Canatan,2013).

Yaşlılık dönemi ile birlikte birçok problem ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan bazıları her yaş grubu için geçerli olsa da sadece yaşlılığa has birtakım sorunlar da

vardır. Ya da herkes için geçerli olan bu sorunlar yaşlılık durumu ile birlikte daha görünür hale gelebilmektedir.

Yaşlılık döneminde yaşanan problemlerin başında bakıma muhtaçlık gelmektedir. Yaşlılık ile birlikte vücudun bazı fonksiyonlarını yerine getirememesi ile birlikte bakıma muhtaçlık düzeyi artabilmektedir. Bakıma muhtaçlık hem yaşlıyı hem da bakım verenin yükünü doğrudan etkilemektedir. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan yaşlılar için zorlayıcı etkenlerin sayısı oldukça fazladır. *"Başta bakıma muhtaçlık olmak üzere, sağlık sorunları ve düşük gelir düzeyi, yalnızlık ve kimsesizlik, ekonomik ve sosyal kaynaklara ulaşmada zorluk, toplumsal ayrımcılık ve yaşlı bireylere karşı işlenen bireysel ve toplumsal suçlar, plansız büyüyen ve kalabalıklaşan kentlerde yaşamanın getirdiği zorluklar, küresel krizin mali ve kültürel etkileri, yaşanan göçler ile teknolojide her geçen gün meydana gelen hızlı değişimlerin yaşlı bireylerin yaşamında meydana getirdiği zorluklar ve uyum sorunu, sosyal politikalardaki eksiklikler ile yaşlı istismarı, ekonomik sorunlar, barınma sorunu, bakım sorunu, beslenme sorunu ve sosyal izolasyon sorunu ülkemizde yaşlı bireylerin karşılaştığı sorunlardan belli başlılarıdır (Emiroğlu, 1995: 37-41; Koşar, 1996: 5-11; Danış, 2009: 70)."*

Yaşlılık dönemi problemlerinin başında yaşın ilerlemesi ile birlikte ortaya çıkan hastalıklar ve bakım sorunu gelmektedir.

Fizyolojik Değişimler: 70'li ve 80'li yaşlarımızda kas gücünde, kemik yoğunluğunda, sinir işlevlerinin yoğunluğu ve sistemlerin çalışma hızında düşüş yaşanır. İyi bir ortalam ile insanların %10'unda Parkinson veya Alzheimer hastalığı görülür. Yaşla beraber vücudun fiziksel tepkileri azalırken ilgili davranışlarda da buna paralel azalma olur (Kahveci, 2013).

Yaşlılıkta meydana gelen biyolojik ve fizyolojik aksamaların yanı sıra sosyal yaşantıda da birtakım durumlar meydana gelmektedir. Bireylerin gelişim dönemleri ardışıktır ve vardığı son nokta yaşlılıktır. Çocukluk ve gençlik yıllarındaki travmalardan hangilerinin, yaşlılığın zor bir yaşam safhası olmasına yol açtığı da araştırılmıştır. "*Bunlar arasında fakirlik, çocuk yaşta ağır işlerde çalışmak, serbest zaman kıtılığı, erken yaşta ve aşırı şekilde ailenin sorumluluğunu üstlenmek, sağlığın insan yaşamını kısıtlayacak derecede bozulması, sakarlık, ağır ve uzun süreli hastalıklar ve aile üyelerinin beklenmedik ölümü de bulunmaktadır (Schneider et. al. 1998; akt. Tufan, 2001).*"

Artan yaşlı nüfus ile birlikte gündeme gelen bir diğer konu da yaşlı istismarıdır. Bakım sorunu ile paralel seyreden yaşlı istismarı, toplumun her kesiminden yaşlının maruz kalabileceği bir durumdur.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2016 verilerine göre her 6 yaşlıdan 1i istismara maruz kalmaktadır. 28 ülkeden yapılan 52 çalışmadan elde edilen yaşlı istismarı verisi, yaşlıların %15,7' sinin istismara maruz kaldıkları yönündedir. Psikolojik istismar (%11,6), fiziksel istismar (%2,6), finansal istismar (%6,8), ihmal (%4,2) ve cinsel istismar (%0,9) yaşlıların uğradıkları istismar türleri olarak yansıtılmaktadır. Yaşlı istismar verileri huzurevinde kalan yaşlılarda ve bakım evlerinde yüksek orandadır (WHO, 2016). Yaşlı ihmali ise yemek ve ev temizliğinden mahrum etme, sağlık bakımından yoksun bırakma olarak nitelendirilmektedir. Ayrıca yine aynı çalışmada 2050'de yaşlı sayısının 2 milyarı bulacağını ve istismara maruz kalanların sayısının 320 milyon civarında olacağı tahmin edilmektedir.

Mayıs 2016' da ülkelerin sağlık bakanları Dünya Sağlık Örgütü' nün Yaşlanma ve Sağlık Küresel Strateji ve Eylem Planı' nı kabul etmiştir. Bu plan koordine edilmiş sürdürülebilir kalkınma için gerekli rehberliği sunmayı amaçlamaktadır. Strateji öncelikli olarak yaşlı istismar ve ihmaline karşı az sayıda çalışması olan; Orta Doğu, Güneydoğu Asya ve Afrika' daki çalışmalarının sayısının arttırılarak bir durum tespitinin yapılmasını hedeflemiştir. Bu çalışmalarda; yaşlı istismarını saptamak, bakım verenleri eğitmek, yardım için ağlar kurmak ve bunları gerekli şekillerde yaygınlaştırmak esastır. Önleyici hizmetler ve istismar sonucunda neler yapılması gerektiğine dair destek de yine çalışma paketleri kapsamındadır (WHO,2016).

13 Haziran ise Birleşmiş Milletler tarafından ' Yaşlılara Yönelik İstismar Farkındalık Günü' olarak ilan edilmiştir. Bununla küresel anlamda farkındalık sağlanması amaçlanmıştır(WHO,2016).

Dünya Sağlık Örgütü' nün yayınladığı yaşlı istismarı raporu birtakım risk faktörleri olduğunu ortaya koymuştur. Yatağa bağımlılık ya da fonksiyonel bağımlılık en yüksek risk faktörü olarak tanımlanmaktadır. Bunu zayıf fiziksel sağlık takip etmektedir. Zayıf fiziksel sağlık: ABD, İngiltere ve Kanada' da finansal istismara; İsrail' de ise cinsel, fiziksel ve duygusal istismara neden olmaktadır (WHO, 2017). Demans bir diğer risk faktörüdür. Zayıf mental kapasite, depresyon ve ya depresif semptomların fiziksel ve duygusal istismarla doğrudan ilişkisinin olduğu İngiltere, Çin ve Kanada' da yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır (WHO, 2016).

Potansiyel risk faktörleri ise; yaş, cinsiyet, finansal bağımsızlık, ırk ve etnik köken olarak tanımlanmıştır. Yine aynı çalışmada kadınların erkeklere oranla istismara daha çok maruz kaldıkları saptanmıştır. Bir diğer risk faktörü ise medeni durumdur. Nitekim ABD, Avrupa, Meksika ve Çin' de yapılan diğer çalışmalarda; bekar, boşanmış ve dul yaşlıların istismarının yüksek oranda olduğu ortaya konmuştur (WHO, 2016).

Mağdur-fail ilişkisi değerlendirildiğinde; ABD, İsrail ve Avrupa' da yapılan çalışmalarda faillerin yaygın olarak partnerlerin olduğu; Asya ülkelerinde ise çocuklar ve çocukların eşlerinin olduğu görülmüştür (WHO, 2017). Özellikle ülkemiz gibi geleneksel toplumlarda yaşlının bakımı genel olarak aile bireylerince sağlanmaya çalışılmaktadır. Paylaşılan yaşam durumu ilişkisel bir risk faktörüdür. Yaşlının bakıma muhtaç olması aile ilişkilerini gerebilmektedir. Ülkemizde bakım verenlerin çoğunun gelinler ve kız çocukları olduğu düşünüldüğünde kadınların iş yaşamına katılımlarının artması bakım yükünü arttırıcı ve dolaylı yoldan yaşlı istismarı riskini arttırıcı bir faktördür. Artan' ın 2012 yılında son 2 yıldır İstanbul' da huzurevinde kalan 92 yaşlı üzerinde yaptığı bir çalışmada; yaşlıların %62,40 ının aile içi istismara maruz kaldığını saptamıştır (Artan, 2013). Yine aynı çalışmada yaşlıların %69,89' u ailelerinden hiç kimsenin kendilerini istemediği düşüncesine sahiptir. *"Toplumsal düzeyde risk faktörleri çalışmanın şekillendiği kaynaklardan olması nedeni ile önemli bir argümandır. Cadmus ve Owoage' nin 2012 yılında yaptıkları çalışmada kentsel alanda istismarın yüksek olduğu rapor edilmiştir. Yine 7 Avrupa ülkesini kapsayan bir çalışmada yerleşim yerinin Yunanistan' da cinsel istismara, Portekiz' de finansal istismara neden olabileceği belirlenmiştir. Yaşlılara yönelik olumsuz düşünceler de yine istismarı tetikleyen faktörlerdendir. Negatif tutumlar ve stereotipler, yaşlı insanların sosyal kabulünü etkilemektedir (Nelson, 2005; Seth ve ark. 2011)."* Yaşlıların kırılganlığı ve bağımlılık oranları onları genç nesiller karşısında istismara açık hale getirmektedir. Ayrıca Browne ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada şiddet davranışının normalleştirildiği toplumlarda yaşlı istismarı olasılığı artmaktadır.

Yine Dünya Sağlık Örgütü 2016 Yaşlı İstismar verilerine göre 24 vakadan 1 i ihbar edildiği ortaya konmuştur. İhbar oranının bu kadar düşük olmasının nedeni; ailelerden, arkadaşlarından ve otoriteden çekinme olarak belirtilmektedir(WHO,2016).

Global çapta yapılan bu çalışmalar önleme adına bir takım önerilerde bulunmaktadır. Bunlar; bakıcı eğitimleri, para yönetimi programları, yardım hatları, acil durum sığınakları ve disiplinler arası iş birliği takımları kurmaktır.

Çalışma kapsamında değerlendirildiğinde; her yaş grubunun toplumdan beklentisi ve toplumsal zihniyeti bir diğerinkinden farklıdır. Özellikle global etki ile toplumsal zihniyet değişikliği periyotlarının aralığının azalması; yeniye ayak uyduramayan ve yeni ile arası pek iyi olmayan günümüz yaşlılarının uyum sağlama konusunda sorun yaşamalarına neden olmaktadır. Kuşak çatışmasını da beraberinde getiren bu değişim toleransı düşük Y ve Z kuşaklarının birlikte yaşayacağı yaşlı grubuna davranışını belki istismar boyutuna vardırabilecektir.

Bazen toplumsal değerler ve tutumlar istemeden de olsa karşımızdaki insana duygusal şiddet uygulamamıza sebep olabilmektedir. Örneğin; huzurevinde yaşayan yaşlılar terk edilmiştir gibi bir algıya sahip olmak hem yaşlının yaşam tercihine saygı duymamak hem de kişinin kendini terk edilmiş hissetmesine neden olmak gibi bir duygusal şiddet faktörüne alt yapı hazırlayabilmektedir. Ailelerleri ile birlikte yaşayan ya da yaşama arzunda olan yaşlılar vardır. Aile ile yaşamak bir bakım tercihidir. Büyük oranda toplumun gelenek ve görenekleri ile yakından ilgilidir. Ancak bakım vermek güç bir iştir. Özellikle yaşlandıkça aile içerisinde gündelik görevlerini tamamlamış olan bir yaşlı ailenin her üyesi için bakım verilmesi gereken biri olarak görülmeyebilir. Kadının iş yaşamına katılması, kentleşme ile birlikte seyreden individüelleşme, kent yaşamının dayattığı çekirdek aile gibi faktörler bazen duygusal şiddete zemin hazırlayabilmektedir.

"Modern zamanlar, sadece ekonomik anlamda bir dönüşüme neden olmamış, aynı zamanda sosyal bir dönüşüme yol açmıştır. Bu sosyal dönüşümün en önemli merkezi "aile" kurumu olmuştur. Aile kurumundaki dönüşüm, aile içinde bir fert olan yaşlı birey için de kaçınılmaz olarak bir dönüm noktası olmuştur. Geleneksel aile kurumu içinde yaşlının konum ve statüsü güvence altındadır. Yaşlı kişi, ailenin en bilgili ve tecrübeli kişisi olarak saygı ile davranılan ve aynı zamanda ihtiyaçları giderilen bir kişisidir (Altan, 2006: 270; Kaynak: Taşçı, 2010)." Modernleşen toplumda değerler ve insanların statüleri değişmektedir. Yaşlı grubu da bu değişimden nasibini almaktadır. Eski çağlarda edinilen tecrübeyi aktarma ve yeni nesillerin yetiştirilmesi gibi birçok görevi olan yaşlılar günümüz toplumda atıl duruma düşübelmektedir. Bağımlı olarak adledilen bu grubun sosyal yaşamda etkinliğinin devam etmesi önemlidir.

"Ailenin yapısı ve işlevlerinde meydana gelen değişmeler yaşlının aile içindeki yeri, önemi, gücü ve otoritesini geniş ölçüde azaltmıştır. Özellikle sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan ve maddi güvenceden yoksun, yoksul ve kimsesiz yaşlıların bakım sorunu toplumda geleneksel üretim ilişkilerinin ve sosyal dayanışma ağlarının

çözülmesinden dolayı profesyonel tedbirlerle çözüme kavuşturulabilmektedir. Dolayısıyla ülkemizde de yaşlanmaya bağlı olarak ortaya çıkan sorunların, sadece aile içi ilişkiler ile çözümlenemeyeceği gerçeği her geçen gün kendisini hissettirmektedir (İmamoğlu ve diğ., 1993: 27-35; Kalaycıoğlu ve diğ., 2004: 159; Kaynak: Danış, 2009)." Aile içerisinde bakım yükü çoğu zaman kadına yüklenmektedir. Bu yüklenme nedeni ile tükenmişlik yaşanma olasılığı artmaktadır. Özellikle yatağa bağımlı yaşlılara bakım vermek oldukça zor bir süreçtir. Aile üyelerinden birinin fonksyonların yerine getirememesi ya da aksatması aile dinamiklerini bozabilen bir durumdur. Yaşlıya bakım verme sorumluluğu olan aile bireyinin tükenmişliği aile içerisindeki diğer ilişki türlerini de olumsuz etkileyecektir. Kurum bakımı, günlük bakım gibi alternatifler önce toplum algısı bazında daha sonra kurumsal olarak geliştirilmesi gereken modellerdir.

"1960 lı yıllardan bu yana aile ilişkilerinin "mesafeli mahremiyet" kavramıyla tanımlandığını görmekteyiz (Rosenmayr & Köckeis, 1965; Fooken, 1999). Bununla farklı konutlarda ikamet eden kuşakların aralarındaki iyi ilişkilerin devam ettiği ifade edilmeye çalışılmaktadır (Tufan ve Yazıcı, 2009)." Torun bakımı ile ilişkilendirilen bu yeni yaşlılara yakın ikametlere yerleşme günümüz gençlerinin çocuk bakımı tercihleri arasında yer almaktadır. Bu mesafeli mahremiyet kazan kazan yöntemi ile devam ettirilmesi muhtemel bir bakım tercihidir. Burada yaşlı ilgiye muhtaç halden iş gücüne katkı sunan birey haline gelmektedir. Bu nedenle emekleri değerlendirilmeli ve sigorta gibi seçenekler değerlendirilmelidir.

*"Modernleşme sürecine giren toplumlarda ailenin gelişmesi ve güncel durumu hakkında çok sayıda sosyolojik araştırmalar yapılmış, bunlardan elde edilen bulgular, özellikle iki görüşün çok dirençli ve yanlış olduklarını göstermiştir. Birincisi yaşlıların egoist sebeplerden ötürü bakımevlerine sürüldükleridir. Diğer ise "büyük aile efsanesidir", yani onurlu bir yaşlılık için çekirdek ailenin yerine büyük ailenin daha iyi bir alternatif sunabildiği iddiasıdır (Fooken, 1999; Schütze, 2000; Tufan ve Yazıcı, 2009)."*Açıkca görülüyor ki yeni modellere ihtiyaç vardır. Geleneksel değerlerden temelini alan ve modern ailelerin yaşlılarına da hizmet sunacak yeni modellerin geliştirilmesi yaşlanan dünya için önemli bir hizmet olacaktır.

2.4.2. Dünya'da ve Türkiye'de Yaşlılık Çalışmaları ve Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetler

Yaşlıların toplum içerisinde bakımlarının sağlanabilmesi, sosyal uyumlarının arttırılabilmesi ve yeni hizmet modellerinin önerilebilmesi için mevcut düzende devam

eden hizmetlerin değerlendirilmesi ve haklarında bilgi sahibi olunması oldukça önemlidir. Dünya' da ve ülkemizde yaşlılık çalışmaların hangi çerçevede şekillendiğinin ortaya konulması yeni politikaların oluşturulması açısından değerlidir.

Dünya üzerinde hızla artan yaşlı nüfusun yaşam kalitesinin arttırılması ve mümkün olduğunca yaşadıkları yerlerde kalmalarını sağlamak amacı ile birçok çalışma yapılmaktadır. Dünya üzerinde yaşlılık çalışmalarının geçmişi 1989 Ekonomik ve Sosyal Konseyi'n 1989/50 kararına kadar dayanmaktadır. Uluslararası bir eylem planının hazırlanması ise 12 Nisan 2002' de gerçeklemiştir (Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı).

*"Ulaşım ağlarının gelişmesi ile yiyecek taşınmasını kolaylaştırılması, öldürücü hastalıklara karşı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından geliştirilen ve küresel çapta yaygınlaştırılmaya çalışılan sağlık olanakları İkinci dünya Savaşı sonrasında nüfus artışını etkileyen durumlar olarak sayılmaktadır (McNeill, 2015)."*Artan nüfusun yaşlanabilmesi de yine sağlık alanında yapılan yenilikler ile mümkün olabilmiştir. *"Ortalama yaşam süresi, 1950 2000 yılları arasında 20 yıl artarak 66 yıl olmuştur ve 2050 yılına kadar 10 yıl daha artması beklenmektedir. Yirmi birinci yüzyılın ilk yarısındaki bu demografik zafer ve nüfusun hızla çoğalması sonucu, 2000 yılında 600 milyon olan 60 yaş üzeri nüfusun, 2050 yılında 2 milyara ulaşacağı ve 1998 yılında %10 olan yaşlı nüfus oranının, 2025 yılında %15'e çıkacağı tahmin edilmektedir (Bilir ve Koçoğlu, 2002)."*Hızla artan yaşlı nüfusu için ulusal politikalarda birtakım düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir. Emeklilik sistemi gibi güvence sağlayan sistemlerin revize edilmesi önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi 2015 verilerine göre aralarında Türkiye' nin de bulunduğu 28 ülkenin doğuşta beklenen yaşam süresi 79.67 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2016). Yine aynı çalışmada Türkiye' nin doğuşta beklenen yaşam süresi 81.1' dir. Beklenen yaşam süresinin; kadınlar için 80.7, erkekler için 75.3 olduğu ortaya konmuştur.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi' nin 24 Mayıs 1989/50 numaralı kararından başlayarak günümüze kadar yaşlılık alanında birçok uluslararası hedef belirlenmiştir. Dünya Sağlık Örgütü 12 Nisan 2002 tarihinde ' Yaşlanma Uluslararası Eylem Planı' nı ortaya koymuştur. Bu eylem planı; yaşlıların sosyal ve

ekonomik yaşama kanalize edilmeleri ve olabildiğince kendi yaşam alanlarında hayatlarını sürdürebilmelerini amaçlamaktadır.

Yaşlıların, sosyal ve ekonomik yaşama katılımlarının arttırılması, bakımlarının sağlanması ve iyilik hallerinin sürdürülebilmesi için birçok kanun ve yönetmelik çıkarılmıştır.

Yaşlılara yönelik hizmetler dünya ölçeğinde değerlendirildiğinde ilk olarak akla emeklilik sistemleri gelmektedir. "*AB yaşlılık sigortası sisteminde, genel olarak iki temel emeklilik sistemi uygulanmaktadır. Birincisi, vatandaşlık ya da ülkede ikametgâha dayalı genel ya da ulusal sistemlerdir. Bu sistemde temel amaç, emeklilik yaşına gelmiş herkes için eşit temel gelir sağlanmasıdır. İkinci modelde, iş geçmişi ve meslekî statü temelinde oluşturulmuş sistemler kullanılmaktadır. Bu sistemler, esasen nüfusun aktif olanlarını kapsamaktadır ve çoğu zaman kamu/özel sektör işçileri ile kendi kendine çalışanlar için farklı emeklilik sistemlerini içermektedir (Hutsebaut, 1998: 103–104; Shaver, 1998: 232: Taşçı, 2010)."*

Yaşlılık durumunda öne çıkan önemli kavramlardan biri de bakıma muhtaçlıktır. "*Bakıma muhtaçlıkta herkese bakım güvencesinin sağlanabilmesi için iki soruya cevap vermek zorunluluğu doğmuştur: Birincisi finansman kaynaklarıylai, ikincisi ailenin nasıl desteklenmesi gerektiğiyle ilgilidir. Bunlar uzun süre tartışılmış ve ortaya ' sosyal bakım sigortası' çıkmıştır (Tufan, 2006)."*

Bakım sigortasının yanı sıra dünyada gerçekleştirilen ve finansmanının toplumun yaptığını bir sosyal güvenlik çeşididir. 'Emeklilik sistemlerinin yanı sıra sosyal bakım sigortası dünyada tartışılan bir konudur. sosyal güvenlik sisteminin beşinci sütunu olarak da adlandırılan bu sigorta türü Türkiye' de henüz tartışılan bir konu değildir (Koçman, 2006). Buna rağmen yürürlüğe giren genel sağlık sigortası yine toplumun bağımlı nüfusu denebilecek gruplarına özellikle sağlık sektöründe belirli bir ücret karşılığında hizmet sağlayabilmektedir.

"İsveç'te yaşlılara yönelik sosyal politikalar, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar olarak ayrılmaktadır. 1950 öncesinde kurumsal bakım anlamına gelen yaşlı bakımı kamu baskısı ve meydana gelen olaylar ile birlikte evde yardıma dönüşmüştür. 2005 itibariyle bu hizmetlerden yararlanan 80 yaş ve üstündeki yaşlıların oranı %90-95 düzeyindedir (Sundström ve Johansson, 2005: 7; Taşçı, 2010)." Yeni düzenlemelerle

birlikte evde bakım ve kurumsal bakımdan ziyade yaşlıya bakım veren aileye destek sunma biçimde hizmetler verilmektedir. Sağlık ve sosyal bakım hizmetleri, temel olarak vergi gelirleri ile kamu tarafından organize edilmekte ve sağlanmaktadır. Sunulan hizmetler yerelde belediyeler tarafından verilmektir. Yaşlılara yönelik hizmetler belediyeler tarafından yürütülmektedir.

"Almanya, muhafazakar refah devletlerinin öncüsü bir devlettir. Almanya' da yaşlılara yönelik hizmetler; emeklilik sistemi ve muhtaçlığa bağlı sosyal hizmetler şeklinde verilmektedir. Alman Sosyal Yardım Kanunu ve Bakım Sigortası Kanunu, yaşlılara yönelik hizmetlerin mevzuat ayağını oluşturmaktadır. Aile ve devletin ortaklaşa yaşlıyı desteklediği karışım bakım modeli Almanların tercih ettiği yaşlı bakım modelidir. Almanya'da yaşlılara dönük sosyal politikalarda ikinci ve önemli durak noktası, sosyal güvenlik kapsamındaki emeklilik sistemidir. Sosyal güvenlik, sadece yaşlılık döneminde kişileri yoksullaşmadan korumakla kalmayan, aynı zamanda hayat standartlarını geliştirmeyi amaçlayan bir çerçevede geliştirilmektedir (Bode, 2007: 706; Taşçı, 2010)." Emeklilik sistemine dahil olamayanlar ise muhtaçlığı belirlendiği takdirde sosyal yardımlardan faydalanabilmektedir.

"Liberal refah devleti İngiltere' de yaşlılık alanında sunulan hizmetlerin temeli 19. Yüzyıl Fakirlik Kanunu' na dayanmaktadır. Yaşlılara sunulan hizmetler; sağlık ile ilgili ise sağlık kurumları, sosyal yardım ile ilgili ise yerel yönetimlerce sunulmaktadır (Taşçı, 2010). Hizmetlerin yerelleştirilmesi hem yaşlının ihityacına göre şekillenmesi açısından hem de hizmet sağlayıcı açısından önemlidir. Ayrıca İngiltere' de emekli olunmaması için teşvik vardır. 'Aktif çalışan nüfus sayısının düşüklüğü nedeni ile yaşlıların iş yaşamında kalmalarını sağlamak için emekli olunmayan her yıl için emeklilik maaşı %10,4 artmaktadır (TÜSİAD, 2004:94; Taşçı, 2010)."

Japonya'da bakım sigortası 40 yaş ve üzeri içindir. 40-64 yaş arasındaki bireylerin bakım sigortasından yararlanabilmesi için için yaşlılık ve yaşlılığa bağlı bir hastalıktan muzdarip olması gerekmektedir. Hizmeti verilmeye başlanmasından itibaren aralıklarla muhtaçlık durumu kontrol edilir. Finansman, prim ödeme esasına dayanmaktadır. Prim miktarları gelir düzeyine ve yaş durumuna göre değişir. Finansman ulusal hükümet, yerel yönetimler ve diğer bölge yönetimlerince karşılanır. İntroduction of a Long-Term Care İnsurance System, 2004). Yaşlıların muhtaçlığı yerel yönetimlerce kontrol edilir.

Dünya genelinde yaşlılar ile ilgili sosyal politikalar; emeklilik sistemleri ve sosyal hizmetler etrafında şekillenmektedir. Emeklilik, çalışma hayatı ve primlerle garantilense de sosyal yardımların ve hizmetin verilebilmesi için yaşlılığa bağlı muhtaçlığın ortaya çıkarılması gerekmektedir. *"Modern toplumlar, bakıma muhtaçlığın tanımını yaparken bir taraftan bunu kurumsallaştırma girişimlerinde bulunmaktadırlar. Bakım kurumları tarafından tanımlanan bakıma muhtaçlığın yanı sıra, bakım biliminin çeşitli perspektiflerden yapmış olduğu tanımlar vardır (Baldo ve Klie, 1999; Kaynak: Koçman, 2006)."*

*"Bireyler yaşamları boyunca gelir kayıpları uğramalarına neden olabilecek sosyal tehlikelerle çoğu zaman karşılaşabilmekte hatta bazı durumlarda vücut ve ruh sağlığı için çok büyük bir harcama yapma durumuyla karşı karşıya kalabilmektedirler (Kurt, 2004; Kaynak: Acar, 2008)."*Önceden tahmin edilemeyecek bu durumlar için önlem alabilmek güçtür. Ömrü boyunca sağlıklı yaşamayacağını bilen ve geleceğe yönelik yatırım yapma arzusu içerisinde olan insanın güvenlik ihtiyacını tatmin eden bir kurum olan emeklilik sistemleri sosyal devlet anlayışının temel taşlarındadır. *"1982 Anayasası, sosyal güvenliği sağlama ödevini 60 ıncı madde ile doğrudan devlete yüklemiştir. 'Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar (Ertürk, 1983)."* Sigorta, emeklilik maaşını güvenceye aldığı gibi sağlık imkanları da sunar. Prim ödeme esasına dayalı sigorta sistemi, yalnıza sigortalı kişiyi değil ailesini de kapsar.

Dünya üzerinde genel olarak emeklilik sistemleri, çalışan nüfusun ödediği primlerin emeklileri finanse ettiği ' pay as you go' modeli üzerinden devamlılığını sağlamaktadır. Bu nedenle aktüeryal dengenin sağlanmasında çalışan aktif nüfus oranı oldukça önemlidir. Eğer çalışan nüfus, bağımlı nüfusun primsel anlamda ihtiyaçlarını karşılayamazsa aktüeryal denge bozulur. Gittikçe yaşlanan dünya nüfusu karşısında, kısıtlı kaynakların dağıtımının yanı sıra temel sağlık ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunda yaşanacak krizler tüm nüfus gruplarını etkileyecektir. Bu nedenle emeklilik yaşının arttırılması, kayıt dışı istihdamın önüne geçilmesi gibi önlemler alınmaktadır. Dünya genelinde emeklilik yaşı 67 yaş civarındadır.

"Türkiye'de sosyal güvenlik politikalarına dair çeşitli dönemlerde sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya ilişkin faaliyetler sınırlı olsa da hep devam etmiş, özellikle 1950' li yıllardan sonra sosyal güvenlik kurumları oluşturularak sosyal

devletin görevi olan sosyal güvenlik sistematik bir şekle dönüştürülmüştür (Acar, 2008).” Her ne kadar ülkemizdeki emeklilik sistemi de prim ödeme esaslı olsa da geçmişteki – 1990’dan sonra- denetimsiz harcamalar, kayıt dışı istihdam, kötü fon yönetimi ve siyasi müdahaleler fonlama sorunlarına neden olmuştur. Oluşan açıklar bütçeden karşılanmış bu durum da ekonomiyi zorlamıştır. Toplam milli gelirin çok üzerinde olan fon ihtiyacı kamu borçlanmasını da beraberinde getirmiştir. Ekonomik anlamdaki bu dengesizlik sosyal yaşantıya da olumsuz yansımıştır. Siyasi kaygının fazla olduğu 1969-1992 yılları arasında Türkiye’ de sabit bir emeklilik yaşı yoktur. Ortalama bir emeklilik yaşının olmaması kırklı yaşlarında birçok kişinin emekli olmasına neden olmuştur ve bu durumun hazine harcamalarına yük olmuştur.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, sosyal güvenliğin düzenlenmesi için 31/05/2006 tarihinde kabul edilmiştir. Bu Kanunun amacı, sosyal sigortalar ile genel sağlık sigortası bakımından kişileri güvence altına almak; bu sigortalardan yararlanacak kişileri ve sağlanacak hakları, bu haklardan yararlanma şartları ile finansman ve karşılanma yöntemlerini belirlemek; sosyal sigortaların ve genel sağlık sigortasının işleyişi ile ilgili usûl ve esasları düzenlemektir. Yaşlı aylığının bağlanma şartları yine bu kanun ile düzenlenmiştir.

“Kanuna göre;

a) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olmaları ve en az 9000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması şartıyla yaşlılık aylığı bağlanır. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için prim gün sayısı şartı 7200 gün olarak uygulanır.

b) (a) bendinde belirtilen yaş şartı;

1) 1/1/2036 ilâ 31/12/2037 tarihleri arasında kadın için 59, erkek için 61,

2) 1/1/2038 ilâ 31/12/2039 tarihleri arasında kadın için 60, erkek için 62,

3) 1/1/2040 ilâ 31/12/2041 tarihleri arasında kadın için 61, erkek için 63,

4) 1/1/2042 ilâ 31/12/2043 tarihleri arasında kadın için 62, erkek için 64,

5) 1/1/2044 ilâ 31/12/2045 tarihleri arasında kadın için 63, erkek için 65,

6) 1/1/2046 ilâ 31/12/2047 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

7) 1/1/2048 tarihinden itibaren ise kadın ve erkek için 65,

olarak uygulanır. Ancak yaş hadlerinin uygulanmasında (a) bendinde belirtilen prim gün sayısı şartının doldurulduğu tarihte geçerli olan yaş hadleri esas alınır."

"Kanuni düzenlemelerin yanı sıra hızla artan yaşlı nüfusun iş gücüne etkisini ortaya koyacak olan yaşlı bağımlılığı gibi sosyo-demografik özelliklerden de bahsetmek gerekir. Yaşlı bağımlılık oranı belirli bir yaşın üzerindeki nüfusun (genellikle 60 ya da 65 yaş olarak kabul edilmektedir), çalışan nüfusa (15-59 ve ya 20-64 yaşlar arası) oranından oluşmaktadır (Acar, 2008)." İş gücüne aktif katılmayan ve emekli maaşı alan yaşlıların sayılarının artması ile birlikte aktüeryal dengenin bozulacağı ön görülmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki yaşlı bağımlı nüfus oranı kaynakların kullanılması ve dağıtımı için dikkat edilmesi gereken bir orana ulaşmıştır.

Emekli aylıklarının enflasyon karşında değersiz kalması ve emekli maaşı ikramiyesinin konut edinmede yetersiz olması yaşlı yoksulluğunu arttıran durumlardır. Nakdi sosyal yardımların sağlanmasının birincil koşullarından olan herhangi bir gelire sahip olunmaması koşulu çoğu zaman alan çalışanlarının yardım imkanlarını kısıtlayabilmektedir. Nakdi yardımın yanı sıra belediyeler, kaymakamlık bünyesinde bulunan sosyal dayanışma ve yardımlaşma vakıfları, sivil toplum kuruluşları ve bakanlık il müdürlükleri aracılığı ile yapılan ayni yardımlar yine aylık gelire sahip olma durumu üzerinden şekillense de istisnai durumlar olabilmektedir (evde kuaförlük hizmeti vs.).

Emeklilik sistemleri, yaşlılık alanında önemli bir sosyal politikadır. Yaşlılık alanından bahsederken yaşlılığın ekonomik boyutundan bahsetmemek; yaşlının ve bakım verenin karşılaştığı sorunların baş aktörlerinden birini göz ardı etmek anlamına gelecektir (Karadeniz, 2013). Türk emeklilik sistemi, yaşlılara bir gelir sağladığı gibi sağlık alanındaki birtakım harcamalarını da kapsamaktadır. Yaşlının herhangi bir gelire ve sağlık sigortasına sahip olmaması durumunda, masrafların karşılanması güçleşebilmektedir. Yaşlıyı rahatlatan emeklilik maaşı ve sağlık sigortası, yaşlının bakımını sağlayan kişilerce de bakım verilmesini cazip hale getirebilmektedir. Bu nedenle yaşlılık alanında emeklilik sistemi, yaşlı refahını arttırmak hususunda başlangıç noktasıdır. Ülkemizde yaşlıların bakım sorunu ve sağlık giderlerinin karşılanması noktasında hem yaşlı hem de bakım sağlayıcı desteğe ihtiyaç duymaktadır. Bu yardım ayni olabileceği gibi nakdi olarak da ödenmektedir. Bakım yükünü azaltan bu

yardımlarla, yaşlının da bakım sağlayanın da yaşam kalitesini arttırabilmek amaçlanmaktadır.

Ülkemizde emeklilik yaşı geçmişten günümüze yapılan düzenlemeler ile değişmektedir ve aktif çalışan yaş grubunun azalması nedeni ile giderek artmaktadır. 2018 yılı verilerine göre ise bu yaş 61 yaştır. Yaşlılığa oldukça yakın olan bu yaş grubu; elde edilen gelirin azalması, emekli ikramiyesinin mal edinebilme konusunda yetersiz kalması gibi durumlarda gelecek kaygısı yaşayabilmektedir. Ekonomik destek sağlanması önem arz etmektedir.

"İleri yaşlarda artık çalışamayacak duruma gelen ve fiziksel yaşlanma sonucunda çeşitli hastalıklarla karşı karşıya kalan yaşlılar sosyal güvenceden yoksun oldukları durumlarda ciddi sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu sorunların başında gelen barınma ve evde bakım gereksinimini çözebilecek sistemler ve kurumlar oldukça sınırlıdır. Çağdaş anlamda kaliteli kurum bakımı hizmetleri ekonomik durumu iyi olan yaşlılara yöneliktir. Düşük gelirli ve sosyal güvenlik sistemi dışındaki yaşlılara yönelik bakım modelleri ise yaşlının bireyselliğini topluluğa indirgemekte ve yeme, içme, barınma dışında yaşlının yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik psikososyal hizmetleri bünyesinde barındırmamaktadır (Görgün-Baran, 1996: 20; Görgün-Baran, 2001: 256; Terzioğlu ve diğ., 2004: 116; Danış, 2009)."

Yaşlılar, özellikle herhangi bir maddi gelirleri olmaması ve istihdam olanaklarının da kısıtlı olması nedeni ile ekonomik desteğe en çok ihtiyaç duyan gruptur. Bu tür yaşlılara destek olunması amacıyla oluşturulan' 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik' ile gerekli maddi destek sağlanmaktadır. Bu yardım Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilen 65 yaşını doldurmuş Türk vatandaşlarına yapılmaktadır. Muhtaçlık durumu, hane halkının 16 yaşından büyük olanları hesaba katılarak hanede yaşayan kişilere aylık gelir bölündüğünde asgari ücretin 3/1'i kadar bir ücret düşmüyorsa kabul edilir. Herhangi bir geliri olanlar bu aylığı almaya hak kazanamazlar.

"Ailenin gelişme sürecini inceleyen araştırmacılar, eskiden yaşlı insanların genellikle çocuklarıyla birlikte yaşadığı iddiasının (en azından orta ve kuzey Avrupa toplumlarında) geçerli olmadığını ortaya koymuşlardır. Eğer yaşlılar kendi geçimlerini kendileri sağlayamayacak durumdaysa, o zamanlar bu yaşlılar, sosyal çevrelerinde bir

yük olarak algılanmışlardır (Borscheid, 1992; akt. Tufan ve Yazıcı, 2009).” Çocukları olmayan ya da çocukları olduğu halde onlarla birlikte yaşama imkanı olmayan yaşlılar için alternatif bir bakım modeli olan kurum bakım modeli yaşlıları yük olmaktan çıkarmaktadır. Yük olma düşüncesi hem yaşlıyı hem de bakım vereni oldukça rahatsız eden ve yaşam kalitesini düşüren bir düşüncedir. Ülkemizde huzurevi algısı ‘ terk edilmiş yaşlı’ fikri ile şekillenmiştir. Hastalık nedeni ile profesyonel bir bakıma ihtiyaç duyan ya da bakacak kimsesi bulunmayan yaşlılar için bu tür kurumların varlığı önem arz etmektedir. Kendi rızası ile huzurevinde kalma isteği olan yaşlıların da varlığı göz ardı edilmemelidir. Modernleşen Türkiye’ de yaşlının bakım sorunu ilerleyen yıllarda büyük oranda artacaktır. Geleneksel yapısından bireyselliğin ön plana çıktığı individüel topluma dönüşen toplumuzda kurum bakımı ileriki yaşlarda tercih edilen bir bakım modeli haline gelecektir. Profesyonel hizmetlerin yanı sıra yaşlıların ihtiyaç ve hobilerine yönelik hizmet veren butik huzurevlerinin ilerleyen zamanlarda ‘trend’ halini alacağı düşünülmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ nün 2018 verilerine göre ülkemizde; 384 huzurevi bulunmaktadır. Bu huzurevlerinin; 144’ ü Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’ na, 2 tanesi diğer bakanlıklara, 22’ si belediyelere, 29’u dernek ve vakıflara, 5’i azınlıklara ve 182’ si özel kurumlara aittir. Kurumların kapasitesi 32.090 kişi olsa da bu kurumlarda 26.003 kişiye hizmet verilmektedir (EYH, 2018). Rakamlar yıllara göre değişiklik göstermektedir. 2003 yılında 6.580 olan kurumsal bakım kapasitesi, 2010 yılında 9.260 a çıkarılmıştır. Bu zaman diliminde kapasitenin altında hizmet verilen kurumlarda 2011 yılında kapasitenin üzerinde yaşlı bakılmıştır. 2017 yılına gelindiğinde ise bu rakam dengelenmiş yine bakılan yaşlı sayısı kapasitenin altında seyretmiştir.

Kurum bakımı yaşlıları yaşadıkları ortamdan uzaklaştırarak alışık oldukları düzenden ayrılmalarına neden olmaktadır. Bu durumda yaşlılar depresyon geliştirebilmektedir.

“Kurumlarda kalan yaşlılarda depresyonun yaygın olduğu, yaşlıların fiziksel ce sosyal kayıplarının yanı sıra alışmış oldukları aile ortamından ayrılarak kuruma gelmelerinin de bunu pekiştirdiği belirtilmektedir (Zeiss, 1986; Kaynak: Karataş, 1990).’ ‘Mason un yaptığı çalışma, benlik düzeyi açısından kurumlardaki yaşlıların en olumsuz durumda olduklarını göstermiştir. Kuruma giden yaşlının, kendini kabul etme

ve kendine saygı duymayı belirleyen çevreyi tanıma ve denetleyebilme olanakları kaybolmaktadır (Karataş, 1990)."

Huzurevlerinin özel alan ve bağımsız yaşam kısıtı çoğu zaman yaşlıları bunaltabilmektedir. Huzurevinden alternatif yaşlı köyleri uygulamasına geçilirse hem algı değişecek hem de yaşlılar özerklik konusunda sıkıntı yaşamayacaklardır.

Gelişmiş ülkelerde yaşlılığın kurumsallaşması muhtaçlığın çok ötesinde yaşlının tercihidir. Bizim gibi geleneksel toplumlarda yaşlılığın kurumsallaşması yaşlıların kendi tercihlerinin çok ötesinde bakıma muhtaçlık sonucu ortaya çıkan bir durumdur.

Durgun ve Tümerdem'in 1999 yılında Darülaceze ve Etiler Huzurevi'nde 100 yaşlı üzerinde yaptıkları araştırmada yaşlıların huzurevinde kalma nedenleri şu şekildedir; yaşlıların %22.2'si bakacak kimsesi olmadığından, %22.2'si bakacak kimsesi olduğu halde yaşlıların onlarla kalmak istememesinden, %22.2'si kalacak yeri ve ekonomik durumu uygun olduğu halde kendisine hizmet sunacak bir ortam olmaması nedeni ile, %5,55'i ekonomik nedenlerle, %16,6'sı kendisine bakamadıkları gerekçesi ile %11'i sağlık sorunları nedeni ile kurumda kalmayı tercih etmiştir. Ayrıca bu çalışmanın yapıldığı huzurevlerindeki yöneticilere kurum bakımı hizmetinin kimin tarafından nasıl verilmesi gerektiği sorulmuş %92'si yerel yönetimler tarafından verilmesinin uygun olacağı kanaatini bildirmiştir. Yine aynı kurum yöneticilerinin %66.7'si yaşlandıklarında hizmet verdikleri kurumda kalabileceklerini, %33.3'ü kurumda kalmayı düşünmediğini ifade etmiştir (Durgun ve Tümerdem, 1999)

Karataş' ın 1990 yılında 97 yaşlı ile yaptığı araştırmanın sonuçları kurum bakımının yaşlıların yaşam doyumu üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Sağlık durumu, yaş grubu ve doğum yerinin yaşam doyumunu etkilediği saptanmıştır. Bu araştırmanın bir diğer bulgusu ise akraba ve arkadaşlarıyla karşılıklı ilişkilerini sürdüren kadın deneklerin yaşam doyumlarının daha yüksek olmasıdır.

"Çekirdek aileye alternatif olarak gösterilen büyük aile modeli, bakıma muhtaç yaşlıların bakılacaklarının bir garantisi değildir. Çocuk sayısı arttıkça, yaşlıların daha iyi bakılacaklarından da hareket edilmemelidir. Daha ziyade günümüzün aile modeli olan çekirdek ailenin bu konuda desteklenmesi gerekmektedir (Tufan ve Yazıcı, 2009)." Toplumumuzdaki huzurevi algısı ve geleneksel tutum, yaşlıların yaşlandıklarında barınma tercihlerini oldukça etkilemektedir.

Kendi kendine kalabilecek günlük yaşam becerileri olan yaşlıların kendi evlerinde kalmaları hem bakım veren hem de yaşlı için en çok arzu edilen durumdur. 'Yerinde Yaşlanma' olarak kavramsallaştıran bu durum Yaşlılık Eylem Planı' nın başlıca amacıdır. Alışık olduğu sosyal çevresinden kopmayan yaşlıların toplumdan soyutlanmaması biopsikososyal anlamda sağlıklı olmalarının yordayıcısıdır. *"Rioux (2005) güçlü bir ait olma duygusunun yaşandığı ortamlarda yaşlıların kendilerini daha rahat ve güvende hissettiklerini ortaya koymuştur (Boylu, 2013)."* Aileden ziyade kişinin yaşadığı ve alışkın olduğu şartlardan uzaklaştırılması hangi yaşta olursa olsun yıkıcı etkiler yapabilmektedir. Yaşlılar için bu daha zorlayıcı bir süreçtir.

"Kendi konutlarında yaşayan yaşlıların güvenli ortamlara ihtiyaçları vardır. Yaşlılık birçok yetinin azaldığı bir dönemdir. Bu dönemin yalnız yaşayan yaşlılarının kazalarında en yüksek orana ev kazaları sahiptir ve %82 gibi bir orandadır (Greubel, Stokesberry ve Jelley, 2002; Kaynak: Boylu, 2013)." Yaşlının sosyal yaşamdan ve tanıdığı ortamdan uzaklaşmaması için yaşadıkları evler için birtakım standartlar ortaya konmuştur. Konutun çok büyük olmaması, eşyaların yaşlının takılıp düşmemesi için yeniden düzenlenmesi, mutfak ve banyo gibi ortamlarda acil durumlarda harekete geçecek alarm sistemlerinin olması, merdivenlerin aralıklarının çok yüksek olmaması ve takılıp düşmeye engel olacak şekilde dizayn edilmesi, hastane ve gerekli alışveriş mekanlarına yakın olması şeklinde sıralanabilir.

Durgun ve Tümerdem'in 1999 yılında yaptığı çalışmada; kurumlarda kalan yaşlıların ev ve aile ortamından uzakta, mutsuz ve huzursuz oldukları, kendi evlerinde aileleriyle veya yalnız yaşayan yaşlı bireylere oranla depresyona daha yatkın oldukları tespit edilmiştir (Durgun ve Tümerdem, 1999).

Ülkemizde kendi bakımlarını sağlayamayan yaşlıların bakımı kurum bakımı ve evde bakım olmak üzere iki ana koldan devam ettirilmektedir.

Evde bakım; sağlık ve sosyal hizmet, kısa süreli ve uzun süreli, formal (uzmanlar tarafından verilen hizmetler) ve informal (aile bakımı) olarak kavramlaştırılmaktadır.

*"Çoğu yaşlı kimsenin kurumsallaştığı yaygın inancın aksine, 65 yaş üzeri insanların büyük çoğunluğu kendi evlerinde yaşar (%90), birçoğuna birinci derece yakınları tarafından bakılır (Houston,1990: Kaynak: Kalınkara, 2017)."*1990 yılında

yapılan bu araştırmanın üzerinden 29 yıl geçmiştir. Yurt dışında yapılan bir araştırma olması bakımından önem taşır. Modernleşmenin, Batılılaşma ile sık sık karıştırılmasının etkisiyle yurt dışında yaşlıların huzur evlerinde yaşadığına dair inanç yaygındır. Açıkca görülmektedir ki yaşlılar kendi evlerinde kalmakta ya da birinci derece akrabaları ile kalmaktadır. *"Nitekim Atalay ve diğerleri (1992) tarafından Türkiye genelinde yapılan "Türk Aile Yapısı" araştırmasında yaşlıların yaklaşık % 36'sının çocuklarıyla, %63'ünün kendi evinde ayrı yaşadığı, % 1'inin ise akrabalarının yanında ya da kurumlarda yaşamlarını sürdürdükleri saptanmıştır. Konuya kır-kent bazında bakıldığında kentte yaslıların %70'inin kendi evlerinde yalnız yasadıkları kırsal kesimde ise bu oranın %51 olduğu bulunmuştur (Öztop, 2008)."*

"Evde bakım hizmetleri Amerika Birleşik Devletleri' nde Medicare ve Medicaid sigorta sisteminin 1965 yılında hayata geçişiyle birlikte hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır (Özer, 2012).' 'Jakopzode (2000)'e göre, 65 yaş üzeri nüfusta 1998 yılı itibariyle evde bakım hizmeti alan yaşlı nüfus Kanada' da %17, Amerika' da %11.16, Avustralya' da %11,7, İsveçte %11,2, Almanya' da %9,6, Fransa' da %6,1 ve Japonya' da ise %5'dir. Bunların dışında Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Portekiz, Danimarka, İrlanda, İtalya, Yunanistan, Endonezya, Tayvan ve Suudi Arabistan gibi pek çok ülkede de evde bakım hizmetleri yürütülmektedir (Bahar, 2007: Kaynak: Özer, 2012)."

"İrlanda'da devlet, evde bakım hizmetlerinin tamamını ödemektedir. İzlanda, İsveç, Macaristan' da belediyeler geri ödeme yapmakta ve tıbbi hizmetlerin hepsini vermektedir. ... Kanada, İngiltere, Fransa ve İtalya' da evde bakım hizmetleri geri ödeme kapsamındadır. Norveç ve Danimarka' da sadece evlere yapılan sağlık amaçlı ziyaretlerin bedeli ödenmekte ve refakat hizmetleri de ödeme kapsamında değerlendirilmektedir (Alnıgeniş, 2009 ; Kaynak: Özer, 2012)."

"Evde bakım hizmeti alanlar içinde, 65 yaş ve üstü yaşlıların oranı, 1998 yılında Avusturya'da %83'ü, Almanya'da %78'i, ABD'de %63'ünü oluşturmaktadır (Oğlak, 2007; Kaynak: Taşçı, 2010)."

"*Almanya'da evde düzenli olarak bakıma muhtaç olan yaşlıların, temel fonksiyonlarını yerine getirmekten aciz durumda oldukları anlaşılmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre, "evde düzenli olarak bakıma muhtaç yaşlıların %88'i alış-veriş yapamamakta, %86'sı toplu taşıma araçlarına binememekte, %84'ü ev temizliği yapamamakta, %71'i banyo yapamamakta, %70'i misafirliğe gidememekte, %64'ü*

evini ısıtamamakta, %63'ü mali işleri takip edememekte, %59'u dışarıdaki işlerini takip edememekte, %57'si duş alamamakta, %57'si merdivenleri kullanamamakta ve/veya %44'ü ilaçlarını doğru kullanamamaktadır" (Seyyar, 2006: 206-207)."

Dünya'da yaygınlaşan evde bakım hizmetlerinin tıbbi malzeme gereksinimlerinin Türkiye' deki finansmanı sosyal güvenlik sistemidir. Evde bakılan kişinin diğer gereksinimleri ise sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları, belediyeler ve sosyal hizmet merkezleri tarafından sosyal yardım olarak kişiye sunulmaktadır.

"Bu çerçevedeki hizmetler, AB'de iki şekilde görülmektedir: "Ulusal sağlık hizmetleri" ve "sağlık sigortası sistemleri". Ulusal sağlık sisteminde, tek bir örgütsel bütünlük ve plan çerçevesinde, tüm nüfusu kapsayan ve vergilerle finanse edilen bir bakım hizmeti sağlanırken; ikincisinde bir dizi sosyal sigorta fonu aracılığıyla, farklı meslekî gruplara üzerinde ve esas olarak primlerle finanse edilen bakım hizmetleri sunulmaktadır (Bosco, 1998: 317; Kaynak:Taşçı, 2010)."

Ülkemizde evde bakım hizmetleri, 'Evde Bakım Hizmetleri Sunumu Hakkında Yönetmelik' ile düzenlenmiştir. 10 Mart 2005 tarih ve 25751 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sağlık Bakanlığı'nca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge ise 01.02.2010 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

Evde bakım hizmetleri, ilk aşamada evde tıbbi yardım hizmetleri şeklinde başlamıştır. Hastaneler tarafından sunulan bu hizmetler gezici sağlık hizmetleri olarak da anılmaktadır. Daha sonra yerel yönetimler bu hizmet alanını sağlık hizmetlerinin yanı sıra sosyal hizmet kapsamında geliştirmiş evde kuaförlük hizmeti, tamirat hizmeti, ev temizliği hizmeti, evlere yemek dağıtımı ve hasta nakil hizmeti olarak da genişletmiştir. Evde bakım ile birlikte yaşlıların bulunduğu yerde aktif yaşlanmasının önü açılmıştır.

"Evde bakım hizmetleri, özelliği gereği üç açıdan sınıflandırılabilir. Birincisi; evde bakım, yalnıza tıbbi hizmetlerin verilmesi değil aynı zamanda bireyin gereksinim duyabileceği sosyal hizmetleri de içine almaktadır. İkincisi; evde bakım, kısa süreli veya uzun süreli olarak sunulmaktadır ve hizmet kapsamları birbirinden farklı olabilmektedir. ... Üçüncüsü ise; farklı meslek alanlarındaki uzman ya da yarı uzman

kişilerin verdikleri evde bakım ile aile bireylerinin verdikleri evde bakımdır (Oğlak, 2007: Kaynak: Özer, 2012)."

"Dayanışma ve yardımlaşma temeli üzerine kurulan ilişkilerinde gençler yaşlı ebeveynine daha çok pratik yardımlar sunmaktadır. Yaşlıların ise çocuklarına daha ziyade ekonomik destek verdikleri görülmektedir (Schütze& Wagner, 1995; Kaynak: Tufan ve Yazıcı, 2009)."

*"Yaşlıya bakım vermek stresli bir iştir. Stres artışı, bakım verenin sağlığının bozulmasına depresyonuna neden olabilir (Okoye ve Asa, 2011: Kaynak: Kalınkara, 2017)."*Ülkemizin geleneksel ailelerinde yaşlıya bakım kadınlar tarafından verilmektedir. Gelin ya da kız çocuk tarafından verilen bu bakım özellikle sandviç jenerasyonu haline gelen bu kadınların ailedeki diğer görevleri de üstlenmeleri ile birlikte zorlayıcı olabilmektedir. Anne, eş rol ve sorumluluklarının yanı sıra evlat ya da gelin olmaya çalışan bu bireylerde tükenmişlik artabilmektedir. *"Yapılan çalışmalar yaşlılara bakım veren bireylerin, yalnızca yaşlının bakım sorumluluklarını yerine getirmede zorlanmadıkları, aynı zamanda kişilik değişiklikleri, yorgunluk, uyku bozuklukları gibi fiziksel ve duygusal sorunlar yaşadıkları ve bu durumun bireylerde bakım yükünü artırdığını ve bakım vermede güçlüklere yol açtığını göstermektedir (Kalınkara, 2017)."*

*"Yaşlılık bunaması hallerinde, tabloya ileri derecedeki birtakım hezeyanlar da eklenebilir. Bunlar çoğunlukla persekütif, paranoid vasıftaki hezeyanlardır. Örneğin, yaşlı birey, çoluk-çocuğunun mallarını paylaşmak için birlik olduklarını, onu bir an evvel öldürmek ve zehirlemek istediklerini zannedebilir (Koç, 2002)."*Bu gibi durumlar yine bakım verenin oldukça olumsuz etkilenebileceği sonuçlar doğurabilmektedir.

Kalınkara ve Kalaycı'nın 2017 yılında 209 gönüllü birey üzerinde yaptığı araştırmaya göre, yaşlıya bakım verenlerin %50'sinde tükenmişlik görülmektedir. Yaşam doyumu ve tükenmişlik arasında güçlü bir ilişki vardır. Bakım yükü arttıkça tükenmişlik artmakta; bakım yükü duygusal tükenmeye ve duyarsızlaşmaya neden olmaktadır (Kalınkara,2017). Bakıcılar, sosyal yaşamlarına sınırlama getirir, arkadaşlarını ve aileleri daha az ziyaret eder, sohbet etmeye, hobilerine daha az zaman harcarlar.

Üç kuşağın da birlikte yaşadığı bu evlerde kuşak çatışmaları yaşanabilmektedir. Her dönemin bireyinin kendine has özellikleri vardır. Son dönemde teknolojideki gelişmeler ve sosyal medyanın kullanımı ile birlikte kuşaklar arasındaki farkın arası oldukça açılmıştır. Yaşlılar görüşleri konusunda muhafazakar insanlardır ve bazen çağın gereğine uygunluk açısından sorun yaşayabilmektedirler. Büyükanne, büyükbaba-torunun yaşadığı dönemler arasındaki uçurum fark aile içi çatışmalara neden olabilmektedir. Bu durumda bakım veren aile üyesinin arada kalması olağandır. Bakım vermenin aile yaşantısını olumsuz etkileyebileceği de bilinen bir diğer gerçektir. Tüm bunların yanı sıra kendi bakımı gerçekleştirebilen yaşlıların, torunlarına bakım verebildikleri hallerde, aile içi dayanışma ve yardımlaşma güçlenmektedir.

"Baran ve diğerleri (2005) tarafından yaslı ve aile ilişkilerini incelemek amacıyla yapılan çalışmada; yaslıya bakım veren bireylerin (oğlu, gelini, kızı, damadı, torunu vb.) % 69.5'i yaşlıya oğlu/gelini veya kızı/damadı'nın bakması gerektiğini düşünürken, yaslıların ücret karşılığı (% 3.5) veya kamu kuruluşları (% 5.5) tarafından bakılması gerektiğini düşünenlerin oranı oldukça düşüktür. Ayrıca yaslıların % 93.8'i çocuklarıyla yasamaktan memnun olduklarını ifade etmişlerdir…' Baran ve diğerlerinin (2005) yaptıkları araştırmada da yaslıya bakım veren bireylerin % 68.2'si yaslı ebeveynle birlikte oturmanın yaşamlarına ekonomik, sosyal ve fiziksel yönden çeşitli kısıtlamalar getirdiğini belirtmişlerdir (Öztop, 2008).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın teknik kısmını oluşturan araştırmanın; amacı, yöntemi, veri toplama yöntemleri, sahası, katılımcı grubu, veri analizi teknikleri, etiği ve araştırmanın sınırlılık hakkında bilgilendirme yapılacaktır

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma, yaşlıların sosyal uyumunun arttırılması için toplum içerisinde yaşlılar ile birlikte yaşayan diğer yaş gruplarının yaşlılara yönelik tutumunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu yaş grupları; X, Y ve Z kuşağı gruplandırmasına göre seçilmiştir.

Problemler:

1. X,Y ve Z kuşakları arasında yaşlılara yönelik tutum farkı var mıdır?
2. Cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, aylık gelir miktarı, yaşamın çoğunun geçirildiği bölge ve yaşlı ile yaşama durumunun yaşlılara yönelik tutumu hangi yönde etkilemektedir?
3. Yaşlı ile yaşama durumunun katılımcıların gelecekte aileleri ile birlikte yaşama arzuları üzerinde etkisi var mıdır?

Hipotezler:

1. X kuşağı, Y kuşağı ve Z kuşağı katılımcılarının tutumları kuşak çatışması nezdinde değerlendirildiğinde olumludan olumsuza; X kuşağı, Y kuşağı ve Z kuşağı olarak sıralanacaktır.
2. Katılımcıların evli olma durumları yaşlılara yönelik tutumda olumlu yönde etki eden bir durumdur.
3. Katılımcıların çocuk sahibi olmaları yaşlılara yönelik tutumlarını olumlu yönde etkiler.
4. Eğitim düzeyi arttıkça yaşlılara yönelik olumlu tutum da artar.
5. Katılımcıların gelir düzeyi arttıkça yaşlılara yönelik tutumları olumlu yönde gelişecektir.
6. Yaşamının çoğunun kırsalda geçirilmiş olması yaşlılara yönelik olumlu tutumda arttırıcı bir etkendir.

7. Yaşlı ile yaşayan grup yaşlı ile yaşamayan gruba göre bakım yükü nedeni ile daha olumsuz bir tutuma sahiptir.

Araştırma formunun üçüncü kısmını oluşturan ve katılımcıların yaşlılık dönemindeki yaşam tercihlerine göre şekillendirilen sorular için oluşturulan hipotezler aşağıdaki gibidir.

1. 'Gelecekte çocukların bana bakar.' önergesine en çok 'Evet' yanıtını verecek olan yaşlı ile yaşamış X kuşağı katılımcılarıdır.
2. ' Gelecekte çocuklarımla yaşamak isterim.' önergesine en çok ' Evet' yanıtını verecek olan yaşlı ile yaşamış X kuşağı katılımcılarıdır.
3. 'Gelecekte çocuklarım ve onların aileleri ile yaşamak isterim.' önergesine en çok ' Evet' yanıtını verecek olan yaşlı ile yaşamış X kuşağı katılımcılarıdır.
4. 'Gelecekte yaşamış olduğum mahalleden ve komşularımdan ayrılmak istemem.' önergesine en çok 'Evet' yanıtını verecek olan yaşlı ile yaşamış X kuşağı katılımcılarıdır.
5. 'Gelecekte teknoloji gelişmiş olacağından yaşlıların tek başlarına yaşayabileceklerini düşünüyorum.' önergesine en çok 'Evet' yanıtını verecek olan X kuşağı katılımcılarıdır.

Alt Problemler:

1. Katılımcıların cinsiyetleri yaşlılara yönelik tutumu etkilemekte midir?
2. Katılımcıların medeni durumları yaşlılara yönelik tutumu hangi yönde etkilemektedir?
3. Eğitim durumu ve yaşlılara yönelik tutum arasındaki ilişki ne yöndedir?
4. Aylık gelir miktarının artması ve yaşlılara yönelik tutum arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Yaşamın çoğunun geçirildiği bölgenin yaşlılara yönelik tutum üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?
6. Yaşlı ile yaşayanların yaşlılıklarında çocukları ile yaşamayı tercih etme durumları nedir?

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada kuşakların yaşlılara yönelik tutumlarının değerlendirilmesi amacı ile tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırma İstanbul İli Kadıköy İlçesi' nde yaşayan X, Y ve Z kuşağı yaş gruplandırmasına göre evren içerisinden seçilen katılımcıların tutumunun değerlendirilmesi nedeni ile kesitsel bir araştırmadır.

3.3. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Araştırma formunun 'Bilgilendirilmiş Onam Formu' her bir katılımcının rızası sonucu doldurulduktan sonra yaklaşık 3 ay içerisinde veriler toplanmış ve 12 aylık süre zarfı içerisinde literatür oluşturulmuştur. Verilerin analizinde İBM SPSS Version 21 programı kullanılmıştır.

3.3.1. Araştırma Formu

Katılımcılara, demografik bilgilerin alınması için soruların ve yaşlılara yönelik tutumu etkileyebileceği düşünülen bazı durumlarla ilgili önergelerin de içinde bulunduğu bir araştırma formu uygulanmıştır. Araştırma formunun ilk 9 sorusunu temel düzeyde demografik bilgiler oluşturmaktadır. Araştırma formunun ikinci bölümünde katılımcıların yaşlı ile yaşama durumlarına ilişkin sorular bulunmaktadır. Formun üçüncü kısmında ise katılımcıların yaşlandıklarındaki yaşam tercihlerine cevaplayabilecekleri 'Evet/ Hayır' seçenekli sorular bulunmaktadır. Araştırma formunun tamamında yaşlılara yönelik tutumu etkileyebileceği düşünülen sorulara ve önergelere yer verilmiştir.

3.3.2. Kogan' ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği

Kogan'ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği, 1961 yılında Kogan tarafından dezavantajlı bir grup olan yaşlılara yönelik tutumun belirlenmesi amacı geliştirilmiştir (Doharty ve ark., 2011). Bu ölçeğin seçilmesinin nedeni bu konu ile ilgili yapılan aratırmalarda en çok tercih edilen ölçek olmasıdır.Ölçeğin çok tercih ediliyor olması verilerin kıyası adına önemlidir. Araştırmada kullanılan bu ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Veli DUYAN ve Selahattin GELBAL tarafından yapılmıştır. Ölçek; 17 si olumlu 17 si olumsuz olmak üzere toplam 34 maddeden oluşmaktadır. 7' li likert tipindedir. Ölçekte bulunan ve yaşlılara yönelik tutumu ölçmeye yarayan önergelerin puanlanmasında '1' den 7' ye kadar sayı değerleri kullanılmaktadır. 1 puan değeri 'Kesinlikle Katılmıyorum' ibaresine denk gelirken 7 puan değeri 'Kesinlikle

Katılıyorum' ibaresine denk gelmektedir. Ölçekte yüksek puan alınması yaşlılara yönelik tutumun olumlu olduğunu göstermektedir. Tutumun olumlu ya da olumsuz olmasına referans değerler bulunmamaktadır. Bu nedenle katılımcıların tutumları bir diğerine göre daha olumlu ya da olumsuz olmasına göre değerlendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,827' dir. Ölçek güvenilirdir.

3.4. Araştırma Sahası

Araştırma İstanbul Anadolu yakasında bulunan ve 23 Mart 1930'da ilçe olan Kadıköy İlçesi' nde gerçekleştirilmiştir. Yaşam standartlarının değişken olduğu ve her sosyoekonomik gruptan insanının bulunduğu Kadıköy İlçesi, İstanbul' un en yoğun nüfuslu 12. ilçesidir. Yoğun nüfus, yaşlılara sunulan sosyal hizmetlere ulaşılabilirlik ve ulaşım kolaylığı nedenleri ile araştırmanın bu ilçede yapılması sürecin ilerleyebilmesi için tercih edilme nedenidir. Ayrıca Kadıköy Belediyesi' nin çıkardığı 'Gazete Kadıköy' gazetesinin 30 Mart 2017 tarihli ' Yaşlı Nüfus En Çok Kadıköy' de' haberine göre İstanbul' da 45 yaş üstü nüfusun en yoğun yaşadığı ilçe Kadıköy İlçesi'dir (Gazete Kadıköy, 23 Mart 2017; Erişim: 25 Mayıs 2017). Araştırma 3 ay süre ile kamusal alanlarda gerçekleştirilmiştir.

3.4.1. Araştırma Grubu

Araştırmanın evren örneklemi kurulurken Türkiye İstatistik Kurumu 2016 İstanbul Kadıköy İlçesi verileri kullanılmıştır. Kadıköy İlçesi'nin 2016 yılı nüfusu 452.302 kişidir (TÜİK, 2016).

Araştırmaya toplamda 450 birey katılmıştır. Anket formları doldurulduktan sonra araştırmanın amacına ve kuşak kıstasına uygun 425 anket elde edilmiştir. En az katılımcı grubu 64 katılımcı ile Z kuşağı erkek grubudur. Hedeflenen süre içerisinde tezin teslimi amacı ile katılımcı sayısı arttırılamayacağından araştırmanın kıyasa uygun bir hale getirilebilmesi için her kuşaktan 64 kadın ve 64 erkek olmak üzere toplamda rastgele seçilen 384 katılımcının anketi değerlendirilmeye alınmıştır.

Araştırma, İstanbul İli'nde Kadıköy İlçesi' de yaşayan 384 katılımcı ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 192 si kadın 192 si erkektir. Kuşak kavramının tanımına göre 1965- 1979 yılları arasında doğan X kuşağına mensup 64 kadın, 64 erkek; 1980-2000 yılları arasında doğan Y kuşağına mensup 64 kadın, 64 erkek ve 2000-2002

yılları arasında doğan Z kuşağına mensup 64 kadın, 64 erkek katılımcı ile araştırma yürütülmüştür.

3.4.2. Saha Araştırması

Araştırma Kadıköy İlçesi kamusal alanlarında (parklar, bahçeler, camiler vs.) gerçekleştirilmiştir. Veriler, 2018 yılının Şubat ve Nisan ayları arasında olmak üzere 3 ay içerisinde toplanabilmiştir. Görüşemeler yoğun olarak kullanılan parklar ve bahçelerde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara kartopu örneklem seçimi ile ulaşılabilmiştir. Z kuşağı grubundan 18 ve 16 yaş arası bireyler seçilmiş ve kendi rızaları ile bu formu doldurmaları sağlanmıştır. Katılımı düşük olan bu grubun anketin tamamını yanıtlamaması durumu ile sıkça karşılaşılmıştır ancak anketler anonim kaldığından tamamlanması pek mümkün olamamıştır.

3.5. Araştırmanın Etiği

Araştırma öncesinde katılımcılara uygulanacak; bilgilendirilmiş onam formu, anket ve ölçek sorularının da ekli olarak içerisinde bulunduğu etik kurul başvuru formu İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na sunulmuştur. 35980450-663.05- sayılı etik kurulu kararına göre çalışmanın etik yönden uygun olduğu bildirilmiştir.

3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıklarının başında evren örneklem oluşturulurken hangi kuşağa mensup kaç birey var sorusuna net olarak bir cevap edinilememesi gelmektedir. Nüfus sayımı verileri belirli yaş gruplarına göre yapıldığından mevcut verilerden, ortalama rakamlar üzerinden evren örneklem sayısının belirlenmesi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 1979 yılı gibi diğer kuşağa sınır tarihlerde doğan bireylerin kendinden sonraki kuşak mensuplarına göre ne derecede tutum farkı sergileyebileceğine dair saptayıcı bir bilgi edinilememiştir.

4. BULGULAR

Araştırma 450 birey üzerinde gerçekleştirilmiştir.Araştırmaya araştırmanın sınırlarına uygun ve kullanılabilir verileri sağlayan 425 katılımcının verileri ile devam edilmiştir. En az katılım gösteren kuşak grubu 64 kişi ile Z kuşağı erkek grubudur. Kuşaklararası kıyaslama yapılacağından, kullanılabilir veriler içerisinden evren örnekleme de uygun olarak; 1965-1979 yılları arasında doğan 64 kadın, 64 erkek; 1980-2000 yılları arasında doğan 64 kadın, 64 erkek ve 2000 yılından sonra doğan 64 kadın ve 64 erkek olmak üzere 384 kişinin verileri kullanılarak devam edilmiştir .

Tablo 1: Katılımcıların Medeni Durumları

Kuşaklar	Evli	Bekar	Toplam
X Kuşağı	90	39	128
Y Kuşağı	44	84	128
Z Kuşağı	0	128	128
Toplam	134	250	384

Katılımcıların; 134'ü (% 34,8) evli, 250'si (%65,1) bekardır. En fazla evli sayısı X kuşağında, en fazla sayıda bekar sayısı Z kuşağındadır. X kuşağında; 90 katılımcı (%23,4) evli, 39 katılımcı (% 10,1) bekar; Y kuşağında 44 katılımcı (%11,45) evli, 84 katılımcı (%21,87) bekar ve Z kuşağındaki bütün katılımcılar bekardır. Toplamda 134 katılımcı evli, 250 katılımcı bekardır.

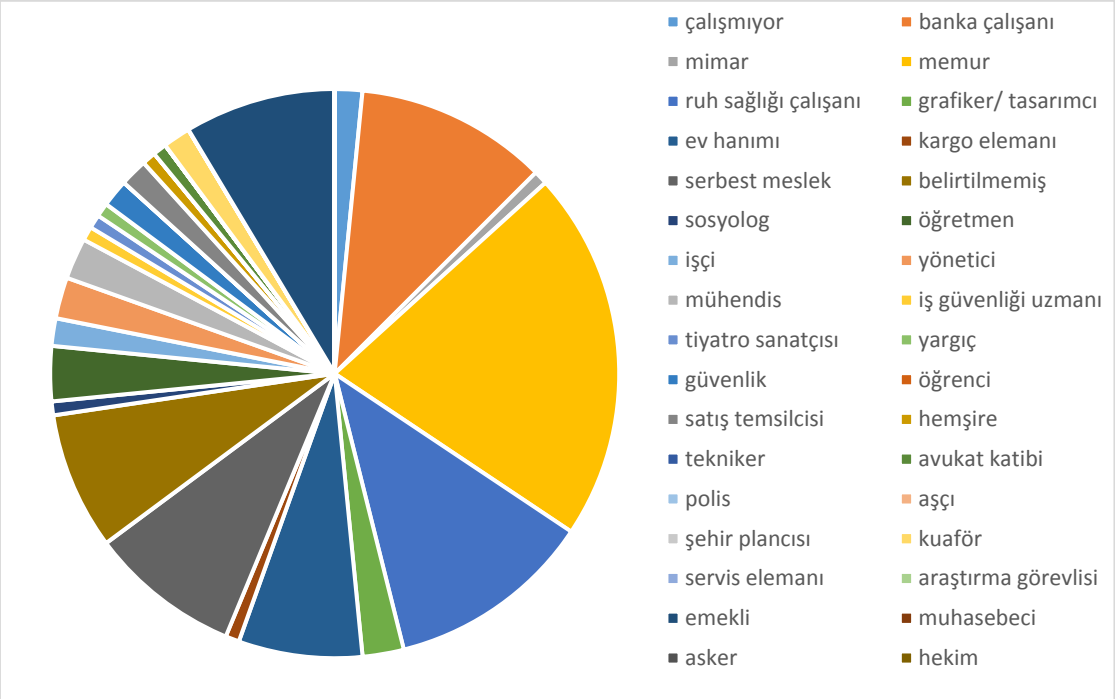
X kuşağı katılımcılarının; 78'i (%20,3) çocuklu, 50'si (%13) çocuksuz; Y kuşağı katılımcılarının; 27'si (%7) çocuklu, 101'i (%26,3) çocuksuz ve Z kuşağı katılımcılarının 128'i (%33,3) de çocuksuzdur.

Tablo 2: Katılımcıların Eğitim Durumları

Kuşaklar	Okuryazar Değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Yüksek Öğrenim	Öğrenci	Toplam
X Kuşağı	2	19	7	23	66	10	1	128
Y Kuşağı	0	1	2	16	85	16	8	128
Z Kuşağı	0	2	1	12	8	0	105	128
Toplam	2	22	10	51	159	26	114	384

Katılımcıların 2'si (%0,5) okuryazar değildir, 22'si (%5,7) ilkokul mezunu, 10' u (%2,6) ortaokul mezunu, 51' I (%13,2) lise mezunu, 159'u (%41,4) üniversite mezunu, 26'sı (%6,7) yüksek öğrenim (yüksek lisans, doktora) mezunudur. 114 katılımcı (%29,6) öğrenimine devam etmektedir. Katılımcılar yüksek oranda üniversite mezunudur.

Şekil 1: Katılımcıların Meslek Grupları

Araştırma kamuya açık alanda yapıldığından katılımcıların meslek grupları çeşitlilik göstermiştir. Katılımcıların; 11'i (%2,8) herhangi bir işte çalışmamaktadır,

26'sı (%6,7) banka çalışanı, 4'ü (%1) mimar, 42'si (%10,9) memur, 34'ü (%8,8) ruh sağlığı çalışanı, 6'sı (%1,5) grafiker, 12'si (%3,1) ev hanımı, 1'i (%0,26) kargo çalışanı, 11'i (%2,8) serbest meslek erbabı, 1'i (%0,26) sosyolog, 22'si (%5,7) öğretmen, 5'i (%1,3) işçi, 4'ü (%1) yönetici, 11'i (%2,86) mühendis, 1'i (%0,26) iş güvenliği uzmanı, 1'i (%0,26) tiyatro sanatçısı, 1'i (%0,26) yargıç, 6'sı (%1,5) güvenlik, 115'i (%30) öğrenci, 7'si (%1,8) satş temsilcisi, 6'sı (%1,5) hemşire, 6'sı (%1,5) tekniker, 3'ü (%0,78) avukat katibi, 2'si (%0,5) polis, 1'i (%0,26) aşçı, 5'i (%1,3) şehir plancısı, 3'ü (%0,78) kuaför, 1'i (%0,26) servis elemanı, 2'si (%0,5) araştırma görevlisi, 11'i (%2,8) emekli, 1'i (%0,26) muhasebeci, 1'i (%0,26) asker ve 3'ü (%0,78) hekimdir. 18 kişi (%4,68) hangi işle uğraştığını belirtmemiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Çalışma Alanları

Kuşaklar	Kamu	Özel Sektör	Çalışmıyor	Toplam
X Kuşağı	50	64	14	128
Y Kuşağı	50	63	15	128
Z Kuşağı	10	12	106	128
Toplam	110	139	135	384

Katılımcıların; 110'u (%28,6) kamu sektöründe, 139'u (%36,2) özel sektörde çalıştığını bildirmiştir. 135'i (%35,1) ise çalışmamaktadır. Yukarıdaki tabloda ayrıntılı olarak hangi kuşağın hangi sektörde çalıştığı verilmiştir. Z kuşağı öğrencilerinin çoğu öğrenci oldukları için kamu sektöründe çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4: Katılımcıların Gelir Düzeyleri

Kuşaklar	Düşük Gelir Düzeyi	Orta Gelir Düzeyi	Yüksek Gelir Düzeyi	Toplam
X Kuşağı	17	26	85	128
Y Kuşağı	15	30	83	128
Z Kuşağı	97	9	22	128
Toplam	129	65	190	384

Katılımcılara verilen araştırma formunda gelir durumları; geliri yok, 0-500, 500-1000, 1000-1500, 1500-2000, 2000-2500, 3000- 3500, 3500-4000 ve 4000+ olarak belirlenmiştir. Gelir durumuna ilişkin sağlıklı ve düzenli bir veri grubuna sahip olunabilmesi için; geliri yok, 0-500, 500-1000, 1500- 2000 düşük gelir düzeyi; 2000-2500, 2500-3000 orta gelir düzeyi; 3500-4000 ve 4000 üzeri yüksek gelir düzeyi olarak gruplanmıştır. Bu gruplamaya göre; düşük gelir grubunda 129 (%33,6) katılımcı, orta gelir grubunda 65 (%16,9) katılımcı ve yüksek gelir grubunda 190 (%49,4) katılımcı bulunmaktadır. X kuşağında düşük gelir grubunda 17 (%13,2) , orta gelir grubunda 26 (%20), yüksek gelir grubunda 21(%16) kişi; Y kuşağında düşük gelir grubunda 15 (%11,5), orta gelir grubunda 30 (%23), yüksek gelir grubunda 19 (%15) kişi ve Z kuşağında düşük gelir grubunda 97 (%75,8), orta gelir grubunda 9 (%7), yüksek gelir grubunda 22 (%17,2) kişi bulunmaktadır. Düşük gelir düzeyinde olan en fazla katılımcı Z kuşağında, orta gelir düzeyinde en fazla katılımcı Y kuşağında ve yüksek gelir düzeyinde en fazla katılımcı X kuşağında bulunmaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Yaşamlarının Çoğunu Geçirdiği Bölge

Kuşaklar	Kent	Kırsal	Toplam
X Kuşağı	120	8	128
Y Kuşağı	118	10	128
Z Kuşağı	93	35	128
Toplam	331	53	384

Katılımcıların çoğu yaşamının çoğunu kentte geçirmiştir. 331 (%86,2) katılımcının yaşamının çoğunu kentte, 53 (%13,8) katılımcı yaşamının çoğunu kırsalda geçirmiştir. Yaşamının çoğunu kentte geçiren en fazla katılımcı X kuşağında, kırsalda geçiren en fazla katılımcı Z kuşağındadır.

Tablo 6: Katılımcıların Yaşlı ile Yaşama Durumları

Kuşaklar	Yaşamadım	1-3 Yıl	3-5 Yıl	5-7 Yıl	7 +	Toplam
X Kuşağı	60	35	8	1	24	128
Y Kuşağı	45	48	6	5	24	128
Z Kuşağı	38	41	2	11	36	128
Toplam	143	124	16	17	84	384

Katılımcıların 143'ü (%37,2) yaşlı ile yaşamadıkları yanıtını vermiştir. Yaşlı ile yaşamayan en fazla katılımcı X kuşağında en az katılımcı Z kuşağında; yaşlı bir birey ile 1-3 yıl arası aynı ikameti paylaşan en fazla katılımcı Y kuşağında; yaşlı birey ile 3-5 yıl arası yaşayan en fazla katılımcı X kuşağında; yaşlı bir bireyle 5-7 yıl arası yaşayan en fazla katılımcı sayısı Z kuşağında ve yaşlı ile 7 yıl ve üzeri yaşayan en fazla katılımcı Z kuşağındadır. Yaşlı ile en fazla yaşayan katılımcı Z kuşağı katılımcılarıdır. En az yaşayan katılımcılar X kuşağı katılımcılarıdır.

Tablo 7: Yaşlı ile Yaşayan Katılımcıların Yaşlı ile Yakınlık Dereceleri

Kuşaklar	Anne	Baba	Kayınvalide	Kayınbaba	Büyükanne	Büyükbaba	Diğer Akraba	Büyükanne ve Büyükbaba	Anne ve Baba	Büyükanne Büyükbaba Ebeveynler
X Kuşağı	14	2	7	1	15	5	10	4	8	1
Y Kuşağı	6	5	3	0	39	15	8	3	3	1
Z Kuşağı	6	4	0	0	35	13	20	4	6	1
Toplam	26	11	10	1	89	33	38	11	17	3

Yaşlı ile yaşayan 241 (%62,7) katılımcının; 26'sı (%6,7) annesi ile, 11'i (%2,8) babası ile, 10'u (%2,6) kayınvalidesi ile, 1'i (%0,26)kayınbabası ile, 89'u (%23,1) büyükannesi ile, 33'ü (%8,6) büyükbabası ile, 38'i (%9,9) hala, teyze/

amca,dayı gibi diğer akrabası ile, 11'i (%2,86) hem büyükannesi hem büyük babası ile, 17'si (%4,4) anne ve babasının her ikisi ile de ve 3'ü (%0,8) hem büyükannesi, büyükbabası hem de anne ve babası ile birlikte yaşadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar en fazla büyükanneleri ile (89 katılımcı), en az kayınbabaları (1 katılımcı) yaşadıklarını bildirmiştir. En fazla büyükannesi ile birlikte yaşayan katılımcı Y kuşağı katılımcılarıdır. Bir başka saptama da katılımcıların kadın yaşlılarla (125 kadın yaşlı) erkek yaşlılara (45 erkek yaşlı) oranla daha fazla yaşandığı verisidir.

Tablo 8: Katılımcıların Birlikte Yaşadıkları Yaşlıların Temel Bakım İhtiyaçlarının Karşılanması

Kuşaklar	Kendim	Eşim	Annem	Babam	Diğer Akraba	Kendisi	Bakıcı	Toplam
X Kuşağı	7	6	18	4	0	32	0	67
Y Kuşağı	10	0	46	5	1	20	1	83
Z Kuşağı	7	0	30	9	4	37	0	87
Toplam	24	6	94	18	5	89	1	237

Yaşlı ile yaşadığını bildiren 237 (%61,7) katılımcıdan; 24'ü (%6,2) yaşlının temel bakım ihtiyaçlarını kendisinin karşıladığını, 6' sı (%1,5) eşinin karşıladığını, 94'ü (%24,5) annesinin karşıladığını, 18'i (%4,7) babasının karşıladığını, 5'i (%1,3) amca, dayı/ hala, teyze gibi diğer akrabalarının karşıladığını, 89'u (%23,2) yaşlının kendi ihtiyaçlarını karşılayabildiğini ve 1'I (%0,26) yaşlının temel ihtiyaçlarını bakıcının karşıladığını bildirmiştir. Genel rakamlara bakıldığında yaşlının temel bakım ihtiyaçlarının en çok anneler tarafından karşılandığını ve birlikte yaşanan yaşlılarının 89'unun (%23,2) kendi bakım ihtiyaçlarını karşılayabildiği bilgisine ulaşılmıştır. En çok bakım veren anne grubu Y kuşağındadır ve en az bakım veren yine dışarıdan tutulmuş bakıcılardır. Genele bakıldığında yaşlının aile içerisinde kendi akrabalarınca bakıldığı verisi ortaya konmuştur.

Araştırmanın demografik bilgilerinin ortaya konduğu bu verilerden sonra araştırmanın amacına hizmet eden ve yaşlılara yönelik tutumu etkileyeceği düşünülen bazı öznel verilerin analizi yapılmıştır. Analiz bulguları aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 9: Kuşakların Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği Skorları ve Ortalama Değerleri

Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği		X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı
Ölçek Skoru	Kadın	9.574	9.619	9.673
	Erkek	9.614	9.685	9.566
	Toplam	19.188	19.304	19.239
Ölçek Ortalaması	Kadın	149,59	150,29	151,14
	Erkek	150,21	151,32	149,46
	Genel Ortalama	149,90	150,81	150,30

Katılımcıların; 'Kogan'ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nden elde ettiği skorlar ve ortalamalar yukarıdaki tabloda verilmiştir. Yukarıdaki tabloya göre yaşlılara yönelik en yüksek tutum skoruna sahip katılımcılar Y kuşağı erkek katılımcılarıdır. Onları Z kuşağı kadın katılımcıları takip etmektedir. En düşük yaşlılara yönelik tutum skoruna sahip katılımcılar ise X kuşağı kadın katılımcılarıdır. Ortalama değerlere bakıldığında ortalamaların birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse en yüksek tutuma Y kuşağı katılımcıları sahiptir. Sıralama Z kuşağı ve X kuşağı olarak devam etmektedir

Tablo 10: Katılımcıların Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Kuşak Değişkenine Göre Karşılaştırılmasının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kuşaklar	N	X	Ss	Var.K.	KT.	Sd.	F	P
X Kuşağı	128	0,164	0,502	**Gruplar Arası**	2,672	2		0,022*
Y Kuşağı	128	0,188	0,479	**Grup İçi**	89,367	381	5,696	0,006*
Z Kuşağı	128	0,023	0,471	**Toplam**	92,039	383		0,918

Kişilerin yaşlılara yönelik tutumları kuşak değişkenine göre X kuşağında ve Y kuşağında anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Tablo 11: Katılımcıların Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılmasının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Cinsiyet	N	X	Ss	T	P
Kadın	192	,34	,476	-	0,029*
Erkek	192	,45	,499	-	0,029*

Cinsiyete göre yaşlılara yönelik tutumun değişkenlik gösterdiği istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Katılımcılar arasında evli (N=134) ve bekar (N=250) katılımcı sayısında normal dağılım olmaması nedeni ile evli ya da bekar olma durumunun yaşlılara yönelik tutumu nasıl etkilediğine dair analiz sonucuna ulaşılamamıştır.

Tablo 12:Katılımcıların Yaşlılara Yönelik Tutumlarının Aylık Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılmasının Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Gelir Düzeyi	N	X	Ss	Var.K.	KT.	Sd.	F	P
Düşük Gelir Düzeyi	129	0,33	0,470	**Gruplar Arası**	2,682	2		
Orta Gelir Düzeyi	101	0,53	0,501	**Grup İçi**	89,357	381	5,696	0,004*
Yüksek Gelir Düzeyi	154	0,37	0,484	**Toplam**	92,039	383		

Tabloda katılımcıların gruplandırıldıkları gelir düzeylerine göre tutum düzeyleri karşılaştırıldığında olumlu ve olumsuz tutum en yüksek ortalamalarının yüksek gelir düzeyinde olduğu ortaya konmuştur. Tukey testi ile de farklılığın yönünün düşük gelir grubundan yüksek gelir grubuna olduğu bilgisi edinilmiştir.

Katılımcıların çocuk sahibi olma durumlarının yaşlılara yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkinin olup olmadığı istatiski sonucuna verilerin normal dağılım göstermemesi nedeni ile ulaşılamamıştır. Çocuklu katılımcı sayısı; 105 (%27,3), çocuksuz katılımcı sayısı ise (%72,6) 279'dur.

Katılımcıların eğitim düzeylerine ilişkin yapılan analiz sonucunda eğitim düzeylerine ilişkin normal ve homojen bir dağılım olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle istatistiki bir değerlendirme yapılamasa dahi yapılan Games- Howell testi sonucunda eğitim düzeyi arttıkça yaşlılara yönelik tutum skorlarının arttığı tespiti yapılabilmiştir (p=0,00).

Yaşlı ile en az bir yıl aynı ikameti paylaşmış kişi sayısı 240, yaşlı ile aynı ikameti hiç paylaşmamış kişi sayısı 142'dir. Katılımcıların yaşlı ile yaşama durumlarının tutumları üzerinde etkisi olup olmadığına ilişkin yapılan analiz sonucu normal dağılım olmadığından istatistiki olarak değerlendirilememektedir.

Araştırmanın üçüncü kısmını oluşturan ve katılımcıların gelecekte kiminle yaşamayı tercih ettiklerine ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 13: Kuşaklara Göre Katılımcıların ' Gelecekte Çocuklarım Bana Bakar.' Önergesine Verdiği Yanıtlar

Kuşaklar	Evet	Hayır	Toplam
X Kuşağı	61	67	128
Y Kuşağı	63	65	128
Z Kuşağı	79	49	128
Toplam	203	181	384

‘Gelecekte çocuklarım bana bakar.’ önergesine 61 (%47,6) X kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 67 (%52,3) X kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını; 63 (%49,2) Y kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 65 (%50,7) Y kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını; 79 (%61,7) Z kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 49 (%38,2) Z kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir. Toplamda 203 (%52,8) katılımcı ‘Evet’, 181 (%47,1) katılımcı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir. Çocuk sahibi olmanın bu önergeye verilen cevabın etkisine bakıldığında çocuğu olan; 45 (%35,1) X kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 33 (%25,7) X kuşağı katılımcısı ‘Hayır’; 16 (%12,5) Y kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 11 (%8,5) Y kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir. Çocuğu olmayan katılımcılarda ise 16 (%16) X kuşağı katılımcısı ise ‘Evet’, 34 (%26,5) X kuşağı katılımcısı ‘Hayır’; 47 (%36,7) Y kuşağı katılımcısı ‘Evet’ ve 54 (%42,2) Y kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir. Toplam değerlere bakıldığında çocuğu olan 61 (%58) katılımcı ‘Evet’, 44 (%41,9) katılımcı ‘Hayır’ yanıtını verirken çocuğu olmayan 65 (%23,3) katılımcı ‘Evet’, 88 (%31,5) katılımcı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir.

Tablo 14:Kuşaklara Göre Katılımcıların 'Gelecekte Çocuklarım İle Yaşamak İsterim' Önergesine Verdiği Yanıtlar

Kuşaklar	Evet	Hayır	Toplam
X Kuşağı	61	67	128
Y Kuşağı	44	84	128
Z Kuşağı	55	73	128
Toplam	160	224	384

'Gelecekte çocuklarımla yaşamak isterim.' önergesine 61 (%47,6) X kuşağı katılımcısı 'Evet', 67 (%52,3) X kuşağı katılımcısı 'Hayır' yanıtını; 44 (%34,3) Y kuşağı katılımcısı 'Evet', 84 (%65,6) Y kuşağı katılımcısı 'Hayır' yanıtını; 55 (%42,9) Z kuşağı katılımcısı 'Evet', 73 (%57) Z kuşağı katılımcısı 'Hayır' yanıtını vermiştir. Toplamda 160 (%41,6) katılımcı 'Evet', 224 (%58,3) katılımcı 'Hayır' yanıtını vermiştir. Çocuk sahibi olma durumunun bu önergeye verilen yanıtları nasıl etkilediğine dair yapılan ayrıntılı incelemede; çocuk sahibi olan 41 (%39) X kuşağı katılımcısı 'Evet', 37 (%35,2) X kuşağı katılımcısı 'Hayır' yanıtını vermiştir. Çocuk sahibi olmayanlarda ise 21 (%7,5) X kuşağı katılımcısı 'Evet' , 29 (%10,4) X kuşağı katılımcısı 'Hayır'; 37 (%13,2) Y kuşağı katılımcısı 'Evet', 64 (%22,9) Y kuşağı katılımcısı ise 'Hayır' yantını vermiştir.

Tablo 15:Kuşaklara Göre Katılımcıların ' Gelecekte Çocuklarım ve Onların Aileleri İle Yaşamak İsterim' Önergesine Verdiği Yanıtlar

Kuşaklar	Evet	Hayır	Toplam
X Kuşağı	40	88	128
Y Kuşağı	26	102	128
Z Kuşağı	34	94	128
Toplam	100	284	384

'Gelecekte çocuklarım ve onların aileleri ile yaşamak isterim.' önergesine 40 (%31,2) X kuşağı katılımcısı 'Evet', 88 (%68,7) X kuşağı katılımcısı 'Hayır' yanıtını; 26 (%20,3) Y kuşağı katılımcısı 'Evet', 102 (%79,7) Y kuşağı katılımcısı 'Hayır' yanıtını; 34 (%26,5) Z kuşağı katılımcısı 'Evet', 94 (%73,4) Z kuşağı katılımcısı

‘Hayır’ yanıtını vermiştir. Toplamda 100 (%26) katılımcı ‘ Evet’, 284 (%73,9) katılımcı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir. ‘Evet’ yanıtını veren X kuşağı katılımcılarının 28’i (%26,6) çocuk sahibi 13’ü (%4,6) çocuk sahibi değildir. Çocuk sahibi olanların daha yüksek oranda ‘Evet’ dediği ortaya konmuştur.

Tablo 16: Kuşaklara Göre Katılımcıların 'Gelecekte Yaşamış Olduğum Mahalleden ve Komşularımdan Ayrılmak İstemem' Önergesine Verdiği Yanıtlar

Kuşaklar	Evet	Hayır	Toplam
X Kuşağı	65	63	128
Y Kuşağı	52	76	128
Z Kuşağı	52	76	128
Toplam	168	215	384

‘Gelecekte yaşamış olduğum mahalleden ve komşularımdan ayrılmak istemem.’ önergesine 65 (%50,8) X kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 63 (%49,2) X kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını; 52 (%40,6) Y kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 76 (%59,3) Y kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını; 52 (%40,6) Z kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 76 (%59,3) Z kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir. Toplamda 168 (%43,7) katılımcı ‘Evet’, 215 (%56) katılımcı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir.

Tablo 17:Kuşaklara Göre Katılımcıların ' Gelecekte teknoloji gelişmiş olacağından yaşlıların tek başlarına yaşayabileceklerini düşünüyorum.' Önergesine Verdiği Yanıtlar

Kuşaklar	Evet	Hayır	Toplam

X Kuşağı	82	46	128
Y Kuşağı	80	48	128
Z Kuşağı	78	50	128
Toplam	239	144	384

‘Gelecekte teknoloji gelişmiş olacağından yaşlıların tek başlarına yaşayabileceklerini düşünüyorum.’ önergesine 82 (%64) X kuşağı katılımcısı ‘Evet’, (%36) 46 X kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını; 80 (%62,5) Y kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 48 (%37,5) Y kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını; 78 (%61) Z kuşağı katılımcısı ‘Evet’, 50 (%39) Z kuşağı katılımcısı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir. Toplamda 239 (%62,2) katılımcı ‘ Evet’, 144 (%37,5) katılımcı ‘Hayır’ yanıtını vermiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular bu bölümde verilmiştir. Bir sonraki bölüm olan ‘Tartışma’ bölümünde bulgular değerlendirilecek ve araştırma daha önce yapılmış olan araştırmalarla karşılaştırılacaktır. Sonuç ve öneriler de yine tartışma bölümünde yer alacaktır.

5. TARTIŞMA

X, Y, Z kuşaklarının yaşlılara yönelik tutumlarının ölçüldüğü bu araştırmada belirli birtakım veriler elde edilmiştir. Bu verilerin ayrıntılı incelenmesi ‘ Bulgular’ kısmında yapılmıştır. Hipotezler üzerinden gidildiğinde;

Araştırmanın temellendiği hipotez olan;‘X kuşağı,Y kuşağı ve Z kuşağı katılımcılarının tutumları kuşak çatışması nezdinde değerlendirildiğinde olumludan olumsuza; X kuşağı, Y kuşağı ve Z kuşağı olarak sıralanacaktır.’ hipotezi doğrulanamamıştır. Sıralama şaşırtıcı bir şekilde Y kuşağı, Z kuşağı ve X kuşağı şeklindedir. En düşük puanı alan X kuşağının diğer yaş gruplarına göre yaşlarının daha büyük olması ve yaşlılara bakım veren grup olmaları nedeni ile diğer gruplardan daha düşük skor elde ettikleri düşünülmektedir.

İkinci bir hipotez de katılımcıların evli olma durumları yaşlılara yönelik tutumda olumlu yönde etki eden bir değişken olduğudur. Her ne kadar homojen dağılım olmadığından istatistiki olarak bir anlamlılık ifade etmese de evlilerin bekarlara oranla daha yüksek tutum skoruna sahip oldukları ortaya konmuştur. Evlilik, yaşlılara yönelik tutumda olumlu yönde etki eden bir değişkendir.

Katılımcılar arasında normal dağılım olmaması nedeni ile yine istatistiki bir veri elde edilemese de önemli bir değişken de çocuk sahibi olma durumudur. Çocuk sahibi olan katılımcıların daha yüksek tutum skoru elde ettiği bulunmuştur.

Homojen dağılmayan bir diğer veri grubu da eğitim düzeyi ve gelir düzeyidir. Ancak eğitim düzeyi ve gelir düzeyi arttıkça tutum skorunun arttığı verisine ulaşılmıştır.

Hipotezlerden biri olan ‘Yaşamının çoğunun kırsalda geçirilmiş olması yaşlılara yönelik olumlu tutumda arttırıcı bir etkendir.’ hipotezi de yine normal bir dağılım göstermediğinden istatistiki olarak anlamlılık ifade etmemektedir.

Araştırmanın demografik bilgilerinden; yaşlı ile yaşayan grubun en fazla Z kuşağı grubu olduğu, yaşanılan yaşlıların en fazla büyükanneler olduğu ve en çok annelerin bakım verdiği anlaşılmaktadır. Bu veri kadınların, hem bakım veren hem bakım talep eden konumunda olmaları durumunu yani ‘yaşlılığın kadınlaşması’ durumunu ortaya koyar niteliktedir.

Araştırma formunun üçüncü kısmını oluşturan ve katılımcıların gelecekteki yaşam beklentilerini ortaya koyacağı düşünülen 5 soruluk bölüme verilen cevaplardan ise ilginç sonuçlar elde edilmiştir.

Bu sorulardan ilki olan ‘Gelecekte çocuklarım bana bakar.’ önergesine en yaşlı ve en fazla çocuk sahibi katılımcının bulunduğu grup olan X kuşağı grubu, en düşük sayıda ‘Evet’ yanıtını vermiştir. Onu Y kuşağı ve Z kuşağı takip etmektedir. Yaş arttıkça sahip olunan çocukların gelecekte kendisine bakacağı beklentisinin düşük olduğu ortaya konmuştur. X kuşağı yaşlılarının çocuklarının kendilerine bakacağı inancı diğer kuşaklara göre düşüktür.

Bu soruların ikincisi ise gelecekte çocuklarım ile yaşamak isterim önergesidir. Buna en yüksek oranda ‘Evet’ yanıtını veren yine X kuşağı katılımcılarıdır. İkinci bir önerge olan ‘Gelecekte çocuklarımla ve onların aileleri ile yaşamak isterim.’ önergesine ise yine bu grup en yüksek oranda ‘Evet’ demiştir. Ancak ikinci önergeye ‘Evet’ diyen katılımcı sayısı azalmıştır. Katılımcılar çocukları ile yaşamayı, çocukları ve onların aileleri yaşamaktan daha fazla istemektedir. Gelin, damat katılımcılar için çekince yaratan akrabalardır.

Gelecekte teknoloji gelişmiş olacağından yaşlıların tek başlarına yaşayabileceklerini düşünüyorum önergesine yine en yüksek oranda ‘ Evet’ yanıtını veren X kuşağı katılımcılarıdır. Teknolojik gelişmeleri yaşayarak gören bu kuşağın temsilcilerinin yaşlı bakımı konusundaki teknolojik gelişmelere olan inancı diğer kuşaklarınkinden daha fazladır.

Araştırmada yapılan koreleasyon analizi sonucunda; yaşlı ile yaşama, yaşanılan yaşlının temel bakım ihtiyaçlarının karşılanması, yaşlı birey ile süre bazında aynı ikameti paylaşma yılı ile tutum skoru arasında anlamlı olmasa da negatif yönde ilişki bulunmuştur.

Araştırma sonucunda kuşakların yaşlılara yönelik tutumunun artan değerde olumlu olduğu; evlilik ve çocuk sahibi olma gibi durumların yaşlılara yönelik tutumu olumlu yönde arttırıcı faktör oldukları, eğitim ve gelir durumu arttıkça yaşlılara yönelik tutum skorunun arttığı; kuşakların gelecekteki yaşam beklentilerinin, çocukları ve çocuklarının aileleri ile yaşamak doğrultusunda olmadığı verileri ortaya konmuştur.

Araştırma, kuşaklararası tutumu ölçmesi itibari ile tektir. Bu nedenle diğer çalışmalarla karşılaştırılabileceği alanlar kısıtlıdır. Yapılan diğer çalışmalar, öğrenci grubu ile yapıldığından ve doğum tarihleri bilinemediğinden yine kısıtlı bir karşılaştırma olacağı düşünülmektedir. Ancak Kogan'ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği'nin uygulanması ile ortak özellik taşıyan bu araştırmaların verileri önemlidir. Adıbelli, Türkoğlu ve Kılıç' ın 2011 yılında 308 hemşirelik öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada; öğrencilerin genel olarak yaşlılığa ilişkin görüşleri negatif yaşlılara karşı tutumları ise pozitif olarak bulunmuştur (Adıbelli, Türkoğlu ve Kılıç, 2013). Alkaya ve Okuyan' ın 2017 yılında hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada; evinde yaşlı birey ile yaşayan, yaşlı aile üyelerine bakım veren, yaşlı bireyler ile her gün iletişim kuran öğrencilerin yaşlılara yönelik tutum ölçeği ortalama puanının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Alkaya ve Okuyan, 2017). Bir diğer araştırma da Zehirlioğlu ve arkadaşları tarafından bir üniversite hastanesinde çalışan 135 hemşire üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmada hemşirelerin tutum skorlarının düşük olduğu saptanmıştır (Zehirlioğlu, Günay ve Bayat, 2014). Baysal ve arkadaşalarının 2017 yılında hemşirelik öğrencileri ile yaptığı bir diğer araştırmada gerontoloji dersi alan öğrencilerin bu dersi almayan öğrencilere göre yaşlılara yönelik tutumları anlamlı düzeyde yüksektir (Baysal ve ark., 2019). Yazıcı ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada elde edilen sonuçlar ise hayli dikkat çekicidir. Çalıştıkları grup olan öğrenciler, sağlıkla ilişkili bölümlerde eğitim görmektedir. Yaşlı bakım bölümünde okuyan öğrencilerin diğer sağlıkla ilişkili bölümlerde okuyan öğrencilere kıyasla daha düşük puan ortalamasına sahip olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer verisi; 20 yaş ve üzeri olan ve şehirde yaşayan öğrencilerin daha pozitif bir tutum gösterdiğidir (Yazıcı ve ark., 2016).

Araştırma İstanbul İli'nde yapılmıştır. İstanbul' da yaşlıların hizmet alabilecekleri sosyal hizmet alanları çeşitlidir. Belediyeler ve bakanlığa bağlı sosyal hizmet merkezleri yaşlılık alanında hizmet vermektedir. Özellikle belediyeler kanununda yapılan değişikler ve yaşlı dostu belediyeciliğin benimsenmesi ile verilen hizmet çeşitliliği arttırılarak yaşlının yaşadığı konutta yaşamını devam ettirmesi ve hizmetlerin yerelleştirilmesi anlamında büyük mesafeler katedilmiştir.İstanbul'daki yaşlılar; evde bakım, ücretsiz seyahat kartı, özel ve kamu kurumları olan huzur evleri, belediyelerin yaşlılara özel hizmet sundukları Alhzeimer merkezleri (Kadıköy Belediyesi), ev temizliği ve tamirat hizmetleri, il sağlık müdürlükleri tarafından sunulan

evde sağlık/hemşirelik hizmetleri ve ücretsiz hasta nakil hizmeti gibi kişinin fiziksel ihtiyaçlarını karşılayabilmek üzere hizmet alabilecekleri birçok uygulamaya erişebilir durumdadırlar.

Bu alanlara örnek olabilecek bir proje Hacettepe Üniversitesi' nce hayata geçirilecek olan 'İkinci Bahar Evleri' projesidir. Bu proje ile üniversite yerleşkeleri içerisinde emekliler için özel alanlar ayrılacaktır. Sosyal uyumu arttırıcı bu projelerin yaygınlaşması yine yaşlıların ve yaşlıların tecrübelerinden yararlanacak gençlerin yararına olacaktır (İkinci Bahar Evleri, 2019).

Yaşlılık alanında örnek projelerden biri de "*Tazelenme Üniversitesi"* dir. Bu proje Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji Bölümü yönetimde devam ettirilmektedir. Projede yaşlıların üniversite kampüslerinde eğitim almaları ve gençlerle sosyalleşmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca yaşlıların katılım gösterebileceği etkinlikler ve keyif alabilecekleri düşünülen dersler eğitim müfredatı olarak verilmektedir (www.tazelenme.com, 25/07/2019).

Turizm sektöründe ise sezonun kapandığı dönemlerde, yaşlılara uygun hava koşullarının oluşmasıyla, yaşlılar için birçok gezi programı ve tur düzenlenebilmektedir.Böylelikle turizmciler sezon dışı hizmet vermeye devam ederken, yaşlılar da uygun hava koşullarında uygun fiyatlı hizmet alabilmektedirler.

Yurt dışında da bir sürü iyi örnek uygulaması vardır.İngiltere'de yaşlılar için özel olarak oluşturulmuş olan ve *"yaşlılar köyü"* olarak isimlendirilen özel bölgeler bulunmaktadır. Buradaki yaşlılar, kurumsal anlamda kendileriyle ilişkide olan profesyonellerle daha yakın irtibattadırlar. Aynı zamanda, kendilerine ait kararları kendileri alabilecek durumdadırlar (Altan, 2006: 278; Kaynak: Taşçı, 2010).

Yaşlılık ile ilgili bir diğer girişim de 'Geronteknoloji'dir. *"Geronteknoloji ve kuşaklararası işbirliği birbiri ile bağlantılı iki önemli konudur. Kuşaklararası işbirliğinin yaşlıların ihtiyaç duyduğu teknolojiye uyum, destek, öğrenme ve iletişime yardımcı olması, konunun önemini ortaya koymaktadır. Ürün tasarımında işbirliği programları sonucunda elde edilen verilerden yararlanmak, tecrübelerin dile getirilerek teknolojik ürünler hakkında faydalı ve zararlı unsurların tespit edilmesi güvenlik, ergonomi, sağlık, yaşam kalitesi gibi konularda yararlı olacaktır. Farklı kuşakların farklı tecrübelerini birbirleriyle paylaşması sonucu sinerji ortaya çıkacaktır.*

Bu sinerji, paylaşımlarla elde edilen bilgilerin ötesinde ürün tasarımı, teknoloji geliştirme, evde bakım hizmeti konularında gerçekleşecek pozitif gelişmeleri oluşturacaktır (Deist ve Latouille, 2016: 284; Reis vd., 2012: 209: Kaynak: Hazer ve Özsungur, 2017).” Kuşaklar arası diyaloğu güçlendireceği düşünülen birçok teknoloji projesi yapılmaktadır. Bilgisayar dostları “ Computer Buddies” programı bunlardan biridir. 6-14 yaş ve 55-85 yaş arası bireyleri bir araya getiren bu program, bu iki kuşağın bilgisayar ile ilgili bildiklerini birbirlerine öğretmelerini sağlayan bir projedir. Amerika Pace Üniversitesi’nin ‘Kuşaklarası Programlama’ programı da yine genç kuşakların yaşlı bireylerle iletişimlerinin arttırılması, sosyal uyumun desteklenmesi ve yaşlı refahı için yürütülen bir projedir. Bir diğer dikkat çekici çalışma ise İngiltere’ de yapılan ‘Historypin’ programıdır .‘Historypin’ programı, bireylerin geçmişte yaşadıkları teknolojik tecrübeleri yeni kuşaklara aktarmasını, böylelikle yeni kuşakların eski teknoloji ile ilgili bilgi edinmesi sağlanmaktadır (Hazer ve Özsungur, 2017).

Zaman zaman belediyelerin düzenlediği kuşakları kaynaştırma programları da vardır. İzmir Belediyesi, yaşlılar ve gençlerle tarihi mekanlarda kahvaltılar düzenlemiş ve kuşaklararası diyaloğu geliştirme çalışmaları yapmıştır. Çankaya Belediyesi ise huzurevi ziyaretleri düzenleyerek kuşakların biraraya gelmesini sağlamıştır. (Yıldırım, 2017).

Okul temelli kuşaklarası dayanışma modeli de yine kuşaklarası diyaloğu güçlendirici ve her iki tarafın da fayda sağladığı bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu model kapsamında Amerika’da yapılan çalışmalarda, yaşlıların okul bölgesi içerisinde öğrenciler ile temaslarını arttıran birtakım projeler yapılmıştır. Her biri başka bir projenin sonucu olmak ile birlikte, projelerin sonunda; öğrencilerin akran ilişkilerinin olumlu yönde iyileştiği, öz bakım becerilerinde artış olduğu ve okuldan kaçma davranışlarının azaldığı ortaya konmuştur.Bu çalışmaların bir kısmını da öğrencilerin yaşlıalra yaptığı ev ziyaretleri oluşturmaktadır.Görme engelli yaşlılara lise öğrencilerince yapılan bu ev ziyaretleri sonucu, yaşlıların yalnızlık hislerinin azaldığı verileri elde edilmiştir (Yıldırım, 2017).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşlılık, tıpkı bebeklik ve yetişkinlik gibi bir gelişim dönemidir. Bu dönem diğer dönemlerde olduğu gibi birey, grup ve toplum düzleminde kazanılan ya da kaybedilen birtakım ayrıcalıklar ve kabiliyetler bütünü olarak değerlendirilebilir. Bireysel anlamda yaşlılık ile birlikte, kişi; fizyolojik, biyolojik ve psikolojik değişimler geçirir. Bu değişimlerin bazıları hareket kabiliyeti, bazıları beden sağlığı, bazıları da psikolojik süreçlerde kişilerin problemler yaşamasına neden olabilir. Grup bazında yaşlılık kişinin aile grubu, iş grubu gibi yine bireysel algı üzerine temellenen ancak paylaşımlı ilişkilerin olduğu durumları kapsar. Rol ve statü kaybı, eş kaybı gibi durumlar da grup bazında yaşlılığın problemleri olarak sayılabilir. Toplumsal anlamda yaşlılık ise; emeklilik sistemleri, yaşlılara sunulan sosyal hizmetler ve yaşlılık sosyal politikaları olarak değerlendirilmesi gereken üçüncül bir yaşlılık dönemi sorunudur. Yaşlıların sosyal içermesi, bakım ihtiyaçları, sosyal adalet beklentileri de yine toplumsal anlamda yaşlılık ve sosyal hizmet bağlamında değerlendirilmesi gereken olgulardır. Yaşlılık bireysel bir süreç olduğu kadar toplumsal da bir süreçtir. Devletler bazında sosyal politikalar ve sosyal refah düzeyi yaşlılık döneminin nasıl geçeceğine dair toplumun bireye verdiği bir ipucudur ve zamanla toplumun ihtiyaçlarına göre değişim göstermesi gereken politikalardır.

Yaşlılık durumunda birey sadece fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması ile refah içerisinde bir yaşlılık dönemi geçirmez. Kent yaşamı bir sürü sorunu da beraberinde getirmektedir. Stres faktörlerinin oldukça fazla olduğu kent yaşamında yaşlıların kendilerini rahatlatabileceği ve sosyalleşebilecekleri alanlara ihtiyaçları vardır. Sosyalleşebilecekleri bu alanların kendilerinden başka yaş grupları ile çevrili olması, sosyal uyumlarını arttıcı etki yapacaktır. Yerel yönetimlerin; kuşakların birarada olacağı etkinliklerini arttırması, okullarda öğrenciler ve yaşlıların birlikte oldukları projelerin arttırılması ve huzurevi algısının toplumsal düzeyde değiştirilmesi önerilen bazı çerçeve modellerdir.

Günümüz Türkiye'sinde yaşlı bakımı; kurumsal bakım ve evde bakım olarak değerlendirilmektedir. Yapılan araştırmalarda kurumsal bakımın yaşlıları depresyona sürüklediği defalarca ortaya konmuştur. Evde bakım durumunda ise, bakım verenin yaşam kalitesi düzeyinin ve yaşamından memnuniyet oranının düşük olduğu bulgularına

ulaşılmıştır. Açıkça görülmektedir ki yeni bakış açılarına ve politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yaşlı bakımı bir sorun olmaktan çıkarılıp, yaşlıların toplum içerisinde sağaltımının nasıl olması gerektiği üzerine çalışılmalıdır. Bu amaçla yaşlılık konusunda topluma entegre, ihtiyaç temelli ve hızlı karar verebilen mekanizmaların kurulması gerekmektedir. Moral değerlerin hızla değiştiği ortamlarda; özellikle sosyal hizmet gibi temelini kamu değerlerinden alan alanlarda, yeniliğe ve ihtiyaca çabuk cevap verebilme önemli bir gerekliliktir.

Yaşlılık konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer nokta da bakım verenlerdir. X,Y ve Z kuşakları ilerleyen yıllarda, yaşlandıklarında toplumdan bakım talep eden konumda olacaklardır. Onun öncesinde ise bakım veren konumundadırlar. Aile içerisinde bu üç kuşağın, yaşlı ile birlikte yaşaması toplumumuzda olasıdır. Tutum her ne kadar olumlu seyretse de yaşlıya bakım vermek yıpratıcı ve zorlu bir süreç olabilmektedir. Bu nedenle yaşlılık politikalarında yer alması gereken bir diğer unsur da yaşlıya bakım veren aile üyeleridir. Sosyal politika düzeyinde, onlara yardımcı olabilecek bir bakım modeli oluşturmak ve bu bakım modelinin toplumsal algısını olumlu yönde geliştirmek başlıca hedef olmalıdır.Yaşlılığın sadece yaşlı için değil bakım veren için de yük olmaması için düzenlenecek politikaların iki uçlu düşünülmesi önem arz etmektedir. Sosyal uyumun arttırılması için bakım yükünün azaltılması da önemli bir argümandır. Bu nedenle yaşlılık alanında düzenlenen sosyal politikalar, bireylerin; yaşam becerilerini ve hareket kabiliyetlerini arttıcı ve sosyal uyumlarını destekleyici nitelikte olmalıdır. Burada öneri olarak ise günlük bakım modeli sunulmaktadır. Günlük bakım modeli ve kısa süreli bakım sağlayan yaşlı otelleri, bakım verenlere büyük kolaylık sağlayacaktır. Bu hizmet gündüzlü olarak 4 saat verilmektedir.Yaşlının bakım merkezinde sosyalleşebilmesi ve bakım verenin kendisine ayırabilecek dört saatinin olması, her iki tarafın da kazandığı bir model olacaktır. Bakım sigortasının da emeklilik sistemlerine eklenmesi, bakım veren kişinin emeğinin değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Aktif ve sağlıklı yaşlanma ile ilgili farkındalık çalışmalarının arttırılması ve yaşlıların gençlerle iç içe olabilecekleri ortamların kurulması birçok sorunun da çözümü noktasında etkili olacaktır.

Tüm bunların yanı sıra yaşlı istihdamı hem ülkenin emeklilik sistemine hem de yaşlının maddi yoksunluk durumundan kurtulmasına katkı sağlayacaktır. Yaşlıların

deneyimlerinden faydanılacak iş kolları ve yeteneklerine uygun emeklilik sonrası bir işte çalıştırılmaları, ülke ekonomisine katkı sağlayacak ve bağımlı nüfus oranının azaltacaktır.

KAYNAKLAR

Acar, İ. (2008). Sosyal Güvenliğin Demografik Boyutu: Türkiye' de Emeklilik Sistemindeki Değişim', Maliye Dergisi,77-97.

Adıbelli, D., Türkoğlu, N. ve Kılıç, D. (2013). Öğrenci Hemşirelerin Yaşlılığa İlişkin Görüşleri ve Yaşlılara Karşı Tutumları. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektoronik Dergisi, 2-8.

Adıgüzel, O., Batur, H. Z., Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı ile Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Akadlı, B. ve Hancıoğlu, A. (1990). Some Social And Economic Characteristics Of The Elderly In Turkey, IV. Annual Meeting of the European Society of Population Economics, İstanbul.

Akdemir, A., Konakay, G., Demirkaya, H., Noyan, A., Demir, B., Ağ, C., Pehlivan, Ç. ve ark. . (2013). Y Kuşağının Kariyer Algısı, Kariyer Değişimi ve Liderlik Tarzı Beklentilerinin Araştırılması. Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 11- 42.

Akın, F.,İkinci Dünya Savaşı Sonrası Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye, Gazi Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü.

Akıncı, A. (2014). Türkiye' nin Darbe Geleneği: 1960 ve 1971 Müdahaleleri, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi,55-72.

Alkaya, S. ve Okuyan, C. (2017).Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Bireylere Yönelik Tutumları, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi,43-52.

Altuntuğ, N. (2012). Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketici Profili, Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi.

Arkanoç, S.A. Genç ve Yaşlı Yetişkinde Yaş Stereotipleri, Tecrübi Psikoloji Çalışmaları F1,18.

Artan, T. (2013).Huzurevinde Kalmakta Olan Yaşlılarda Aile İçi İstismar, Toplum ve Sosyal Hizmet.

Aydıner Boylu, A. (2013). Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi ve Konut İlişkisi, Toplum ve Sosyal Hizmet.

Bahar, A. ve ark (2009). ' Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetler', Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi.

Baysal, E., Sarı, D, Taşkıran, N., Acar, E., Çevik Akyıl. R. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlı Bireylere Yönelik Tutumları ve Empatik Yaklaşım Becerileri. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi , 80-87.

Bulut, F. (2011). 68 Kuşağı Gençlik Olaularının Uluslararası Boyutu ve Türkiye' de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,123- 149.

Bulut, M. (2013). Kültürel Bağlamda Yetişkinlik ve Yaşlılık. Bacanlı, H. Terzi, I. içinde, Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi (s. 356-395). İstanbul: Açılım Kitap.

Bolak Boratav, H. (2013). İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür: Farklı Bakış Açıları. Bekman, S. ve Aksu-Koç A. İçinde. Türkiye'de Kentlerde Yaşayan Ergenlerin Değer ve Tutumları: Schwartz'ın Değerler Kuramının ve Kağıtçıbaşı'nın Aile Değişim Modeli' nin Sınanması (s.311-332). İstanbul:Koç Üniversitesi Yayınları.

Canatan, A. (2013). Yaşlılar ve Toplum. H. Bacanlı içinde, Yetişkinlik ve Yaşlılık: Gelişimi ve Psikolojisi (s. 314-357). İstanbul: Açılım Kitap.

Çamur Duyan, G. ve ark (2015).Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Yaşlılara Yönelik Tutumları', European Journal of Social Work, 764-778.

Çarkoğlu, A. ve Toprak, B.(2006). Değişen Türkiye' de Din, Toplum ve Siyaset, TESEV Yayınları.

Çetin, C. ve Karalar, S. (2016). X, Y ve Z Kuşağı Öğrencilerin Çok Yönlü ve Sınırsız Kariyer Algıları Üzerine Bir Araştırma. Yönetim Bilimleri Dergisi, 157-197

Çetin Aydın, G., Başol, O. (2014). X ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var Mı? Electronic Journal Of Vocational Colleges.

Çorum, A. (2012). Y Kuşağına Yönelik İnsan Kaynakları Uygulamaları ve Bir Şirket Örneği,Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Kaynakları Yönetim Programı, Bahçehir Ünivertsitesi, İstanbul.

T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü(2013). Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi . İstanbul

Dumon, W.(1991). Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikaları, çev. Esengün, R., Aile ve Toplum.

Durgun, B. ve Tümerdem, Y. (1999).Kentleşme ve Yaşlılara Sunulan Hizmetler,Türk Geriatri Dergisi.

Dünya Sağlık Örgütü, (2018, 24 08). Yaşlı İstismarı Raporu 2016', https://www.who.int/en/news-room/detail/14-06-2016-abuse-of-older-people-on-the-rise-1-in-6-affected adresinden alındı.

Dünya Sağlık Örgütü, (2018, 24 08). Yaşlı İstismarı Raporu 2017', https://www.who.int/en/news-room/detail/14-06-2017-abuse-of-older-people-on-the-rise-1-in-6-affected adresinden alındı.

Ertürk, V. (1983). Türkiye' de Yaşlıların Sosyal Güvenliği, İnsan Hakları Yıllığı.

Erkal, M. E. (2011). Sosyoloji. İstanbul: Der Yayınları.

Ersoy, E. (2012). Değer Farklılaşmasının Sosyolojik Boyutu. İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Görgün, A. (2008-2). ' Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam Kalitesi', Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi,86-97.

Kalınkara, V. ve Kalaycı, I. (2017).Yaşlıya Evde Bakım Hizmeti Veren Bireylerde Yaşam Doyumu, Bakım Yükü ve Tükenmişlik, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi,19- 39.

Kalınkara, V. (2011). Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi, 2011, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık A.Ş, Ankara.

Kahveci, G. (2013).Fiziksel Gelişim (Genç Yetişkinlik, Yetişkinlik, Yaşlılık). Bacanlı, H. Terzi, I. içinde, Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi (s. 139-185). İstanbul: Açılım Kitap.

Karaca, F. (2000). Ölüm Psikolojisi, İstanbul 2000, Beyan Yayınları.

Karademir, O. ve ark (2013/3). ' Türkiye' de Yaşlı Yoksulluğu', Çalışma ve Toplum Dergisi.

Karakuş, A. ve Ark. (2003). 'Muğla Huzurevi' nde Kalan Yaşlıların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ', Muğla Üniversitesi SBE Dergisi.

Karataş, S. (1990). ' Yaşlılıkta Yaşam Doyumunu Etkileyen Etmenler', Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi,105-114.

Keskinoğlu, P. ve ark (2004). Yaşlıda Fiziksel, Finansal Örselenme ve İhmal Edilme, Türk Geriatri Dergisi,57.

Kocacık, F. (2003). Bilgi Toplumu ve Türkiye, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Koç, M. (2002), Gelişim Psikoloji Açısından Yaşlılık Döneminde Ruhsal Gelişim, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,287-304.

Koçman, A. (2006).Yaşlılıkta Bakıma Muhtaçlık ve Bakım Güvencesi, Toplum ve Sosyal Hizmet, 109-113.

Kongar, E. (1971). Toplumsal Değişme, Amme idaresi Dergisi.

Kongar,E.(2018,0412).aydınlanma,https://www.kongar.org/aydinlanma/1997/aydin066.php.

Korkmaz, T. (2013): Türkiye' de Tek Partili Dönemin Toplum ve Siyaset Anlayışının Dünya Konjonktürü Bağlamında Değerlendirilmesi', Akademik Bakış Dergisi.

Kuyucu, M. (2014). Y Kuşağı ve Facebook: Y Kuşağının Facebook Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 55-83.

Kuyucu, M. (2017). Y ve Teknoloji: Y Kuşağının İletişim Teknolojilerini Kullanım Alışkanlıkları. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 845-872.

Lotfi, A., Kabiri, S. ve Ghasemlou, H.(2013). Değer Değişimleri ve Kuşaklarası Çatışma: İran Khoy Kenti Örneği, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,93-113.

Meder, M. (2001). Bilgi Toplumu ve Toplumsal Değişim', Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.

Özer, Ö. ve Şantaş, F. (2012). Kamunun Sunduğu Evde Bakım Hizmetleri ve Finansmanı , Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi.

Öztop, H. ve ark. (2008). Evde Bakımın Yaşlı ve Aile Açısından Olumlu ve Olumsuz Yönleri, Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 39-49.

Öztürk, M. (2019, 7 15). dergipark. Türkiye İç Göçe Katılanların Kent Yaşamına ve Kentsel Emek Piyasalarına Etkileri: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9101 adresinden alındı.

Resmi Gazete (2006, 05 31). 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 9783- 9880/4.

Rioux, L(2005). 'The Well- Being of Aging People Living İn Their Own Homes', Journal of Enviromental Psychology, 231- 243.

Sezgin, A. A. ve Yolcu, T . (2016). Göç ile Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Toplumsal Kabul Süreci. Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 417-436.

T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2005). Yaşlı ve Aile İlişkileri Ankara Örneği.

Türkiye İstatistik Kurumu (2018, 26 07). 2018 yılı İkamete Dayalı Genel Nüfus Sayımı Verileri, https://www.tüik.gov.tr/ adresinden alındı.

Türkiye İstatistik Kurumu (2018, 26 07). 2016 Yılı İkamete Dayalı Genel Nüfus Sayımı Verileri, https://www.tüik.gov.tr/ adresinden alındı.

Türkiye İstatistik Kurumu (2018, 13 07). Avrupa Birliği İstatistik Ofisi 2015 Verileri, https://www.tüik.gov.tr/ adresinden alındı.

Türk Dil Kurumu (2019, 28 08). Türk Dil Kurumu Sözlüğü, https://www.tdk.gov.tr/ adresinden alındı.

Felsefe Terimleri Sözlüğü (2019, 7 26). kurşunkalem: https://www.kursunkalem.com/felsefe-terimi/toplum/ adresinden alındı

Ülken, H. Z. (1968). Sosyoloji Sözlüğü. Milli Eğitim Bakanlığı.

Yeşil Y. ve Fidan, F. (2017). Türkiye' de Y Kuşağının E-İletişim Kullanımı: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 100-109.

Yiğenoğlu, K. (2016). İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Değişen Güç Dengeleri ve ABD' nin Pasifik Bölgesi Stratejisi: Trans- Pasifik Ortaklığı Örneği. Akademik Bakış Dergisi, 327-341.

Yazıcı, S. Ö., Kalaycı, I, Kaya, E., Tekin, A. (2016). Sağlıkla İlgili Bölümlerde Okuyan Öğrencilerin Yaşlılara Yönelik Tutumları. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 601-614.

Yolbulan O. E. ve Yalman, N. (2013). Türkiye'de Tartışmalı Reklamlar; Kuşaklar Arası Karşılaştırma. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 135-152.

Zehirlioğlu L, Bayat, E. ve Günay, B. (2014). Hemşirelerin Yaşlılara Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi Hemşirelik E- Dergisi, 10-18.

FORMLAR

T.C. İstanbul Üniversitesi

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi tarafımca yürütülen ' X, Y, Z Kuşaklarının Yaşlılara Yönelik Tutumu' nun Değerlendirmesi; İstanbul İli Örneği" başlıklı araştırmaya davet ediyorum. Bu araştırmanın amacı yaşlılara yönelik tutumun kuşaklar arası bakış açısı ile nasıl şekillendiğinin belirlenmesidir. Araştırmada sizden tahminen 15 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 299 kişi katılacaktır. [1] Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için "ortak katılımcı havuzuna" aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya g_kesgin@hotmail.com e-posta adresi ve 05465431991 numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının [2]:

Adı-Soyadı:.....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta: Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için "ortak araştırma havuzuna" aktarılmasını; ☐ kabul ediyorum ☐ kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin;

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Şahidin:[3]

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

ARAŞTIRMA ANKET FORMU

Doğum Yılı Aralığı:

1965- 1979 ( ) 1980- 1999 ( ) 2000+ ( )

Cinsiyet:

Kadın ( ) Erkek ( ) Belirtmek İstemiyorum ( )

Medeni Durum:

Bekar ( ) Evli ( ) Evli ise; Çocuk Sayısı:

Eğitim Durumu:

Okuryazar Değil ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )

Öğrenci.....(Kaçıncı sınıfta olduğunuzu belirtiniz.)

Meslek:

Çalışma Alanı: Kamu ( ) Özel Sektör ( )

Aylık Gelir Miktarı:

Aşağıdaki soruları yaşlı bir birey ile aynı evde uzun süre kaldıysanız cevaplayınız.

1.Yaşlının yakınlık derecesi; (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Anne ( ) Baba ( ) Kayınvalide ( ) Kayınbaba ( ) Büyükanne( ) Büyükbaba( ) Diğer Akraba( )

2.Yaşlının yemek yeme, giyinme, temizlik gibi ihtiyaçlarını kim karşılıyordu?

Kendim ( ) Eşim ( ) Annem ( ) Babam ( ) Kızım ( ) Oğlum ( ) Diğer Akraba ( )

3.Yaşlı bir birey ile ne kadar süre aynı evi paylaştınız? **1-3 Yıl ( ) 3-5 Yıl ( ) 5- 7 Yıl ( ) 7+( )**

4.Yaşlı kendi temel ihtiyaçlarını giderebilecek düzeyde miydi? (Yeme, tuvalet ihtiyacı, kişisel bakım vb.) **Evet/ Hayır**

5.Yaşlı dışarı çıkarak gezebilecek düzeyde beceriye sahip miydi? **Evet/ Hayır**

Aşağıdaki önergelerden size uygun olanı yuvarlak içine alınız.

- Gelecekte bana çocuklarım bakar. **Evet/ Hayır**
- Gelecekte çocuklarımla yaşamak isterim. **Evet/ Hayır**
- Gelecekte şu anda yaşamış olduğum mahalleden ve komşularımdan ayrılmak istemem. **Evet/ Hayır**
- Gelecekte çocuklarım ve onların ailesi ile yaşamak isterim. **Evet/ Hayır**
- Gelecekte teknoloji gelişmiş olacağından yaşlıların tek başlarına yaşayabileceklerini düşünüyorum**. Evet/ Hayır**

YAŞLILARA YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Bu ölçekle yaşlılara yönelik tutumunuz ölçülecektir. Önergenin size uygunluğunu aşağıdaki çizelgeden yola çıkarak cevaplayınız. Bu önergelerin herkes için geçerli doğru yanıtları bulunmamaktadır. Bu cümlelerin başına 'Benim fikrime göre ....' ibaresini getirerek puanlayınız. Size uygunluğuna göre cevaplayınız.

Yaşlılar özel konutlarda yaşamalıdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar farklıdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar değişemez.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar emekli olunca, işten elini eteğ ini çeker.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların evleri bakımsızdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Bilgelik, yaşın ilerlemesiyle oluşmaz.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların toplumda aşırı nufuzu vardır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar diğer insanların kendini rahatsız hissetmesine neden olur.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar hikâyeleri ile insanları bunaltır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar her zaman başkalarının işine karışır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların rahatsızedici hataları vardır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların yaşadıkları çevre üzerinde olumsuz etkileri vardır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar birbirine çok benzer.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar pasaklıdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar sinirli, huysuz ve memnuniyetsizdir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar gençlerden yakınır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların aşırı sevgi talepleri vardır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar gençlerle iç içe yaşamalıdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar herhangi bir kimseden farklı değildir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar yeni şeylere uyum sağlayabilir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar güçleri yettiği sürece çalışmayı tercih eder.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların temiz ve göz alıcı evleri vardır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar ilerleyen yaşla birlikte daha da bilgeleşir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar toplumda daha fazla güce sahip olmalıdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılarla birlikte olmak huzur vericidir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların geçmişlerinden söz etmeleri hoş bir şeydir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar sadece kendi işleri ile meşgul olur.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlıların hataları gençlerinkinden farklı değildir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılarla iç içe olan bir çevre güzeldir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar birbirlerinden farklıdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar temiz ve düzenlidir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar neşeli, uzlaşmacı ve espirilidir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar gençlerden nadiren yakınırlar.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)
Yaşlılar sevgiye başkalarından daha fazla gereksinim duymaz.	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)

ETİK KURUL KARARI

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı :35980450-663.05-
Konu :Gözde KESGİN

Sayın Gözde KESGİN

Sorumlu araştırıcılığını üstlendiğiniz 2018/16 dosya numaralı "X, Y, Z Kuşaklarının Yaşlılık Tutumlarının Değerlendirilmesi; İstanbul İli Örneği" konu başlıklı çalışma kurulumuzun 05.02.2018 tarih 02 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalı
Prof. Dr. N. Tolga SARUÇ
Başkan

07/03/2018 Sağ.Teknr. : G.ÇELİK

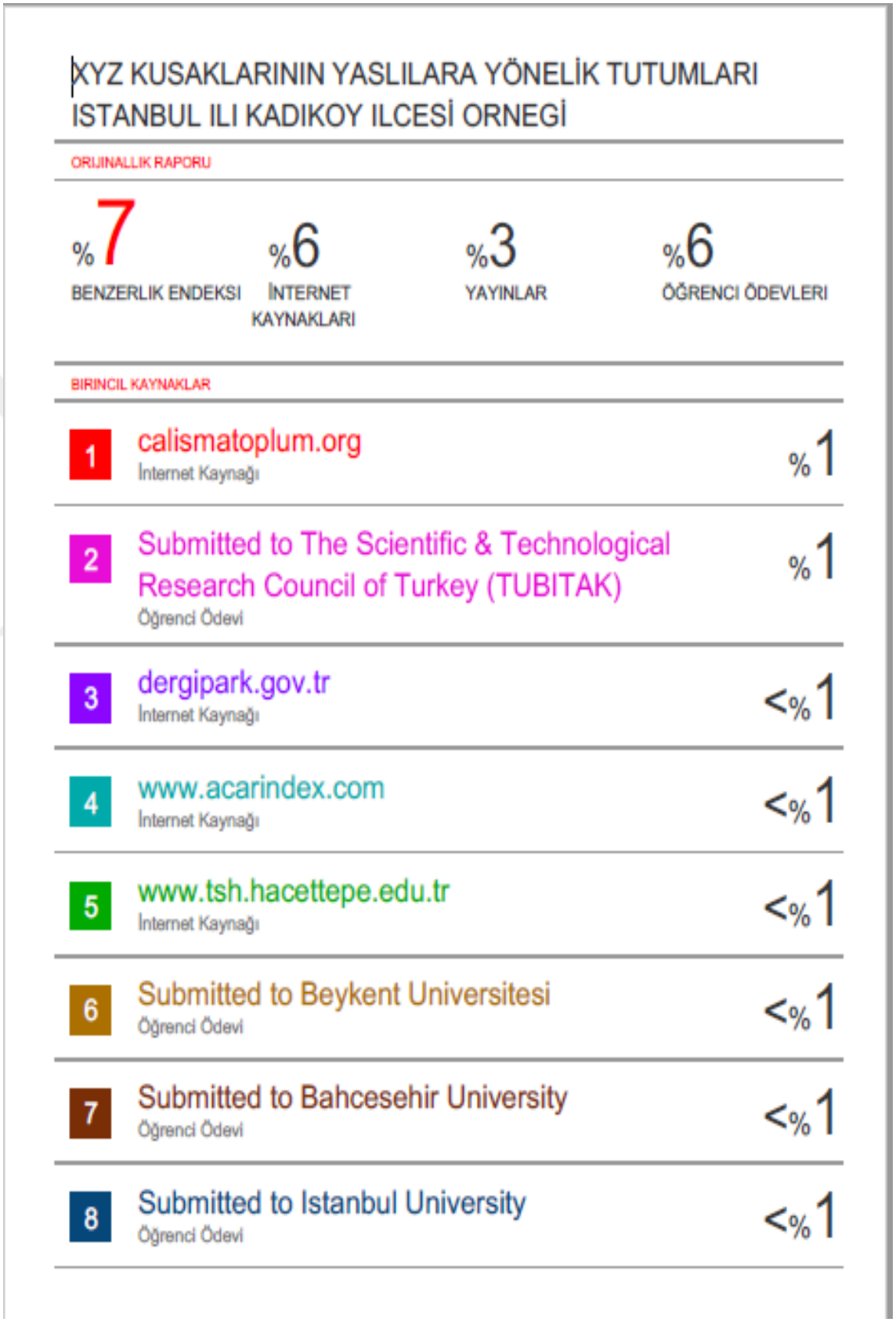
Doğrulamak İçin:http://194.27.128.66/envision.Sorgula/belgedogrulama.aspx?V=BEA5ZULZK

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Güldane ÇELİK Dahili : 11816

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü
34452 Beyazıt/Fatih-İstanbul
Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88
e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

XYZ KUSAKLARININ YASLILARA YÖNELİK TUTUMLARI ISTANBUL ILI KADIKOY ILCESİ ORNEGİ

ORIJINALLIK RAPORU

%7	%6	%3	%6
BENZERLIK ENDEKSI	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCI ÖDEVLERI

BIRINCIL KAYNAKLAR

1	calismatoplum.org İnternet Kaynağı	%1
2	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	%1
3	dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	<%1
4	www.acarindex.com İnternet Kaynağı	<%1
5	www.tsh.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
6	Submitted to Beykent Universitesi Öğrenci Ödevi	<%1
7	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<%1
8	Submitted to Istanbul University Öğrenci Ödevi	<%1